

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

Ex. A

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1944: 25
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

S. O. U.

UTREDNINGAR
ANGÅENDE
EKONOMISK
EFTERKRIGSPLANERING
V.

PROMEMORIA
ANGÅENDE
YRKESUTBILDNING FÖR ARBETSLÖSA
M. M.

UPPRÄTTAD INOM
ÖVERSTYRELSEN FÖR YRKESUTBILDNING

S T O C K H O L M

1 9 4 4

Statens offentliga utredningar 1944

Kronologisk förteckning

1. Jordbruksbefolkningens levnadskostnader. Av E. Lindahl och L. Lemne. Marcus. 71 s. **Jo.**
2. Betänkande med förslag angående långtjänstunderbefäl m. m. Beckman. 91 s. **Fö.**
3. Betänkande angående nykterhetstillståndet under krigsåren. Marcus. 336 s. **Fi.**
4. Promemoria med förslag till lag med bestämmelser om allmänna behörighetsvillkor för vissa kommunala uppdrag m. m. Heggström. 66 s. **S.**
5. Betänkande med förslag till civilförsvars lag m. m. Beckman. 262 s. **S.**
6. Betänkande med förslag till byordningar och instruktioner för ordningsmännen i lappbyarna. Marcus. 85 s. **Jo.**
7. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 1. Marcus. 215 s. **Fi.**
8. Betänkande med förslag angående revision av riksdagens arbetsformer. Norstedt. 114 s. **Ju.**
9. Processlagberedningens förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. 1. Lagtext. Norstedt. viij, 192 s. **Ju.**
10. Processlagberedningens förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. 2. Motiv m. m. Norstedt. 500 s. **Ju.**
11. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 4. Tiden juli 1942—juni 1943. Idun. 559 s. **Fo.**
12. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 2. Investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten för budgetåret 1944/45. Marcus. 272 s. **Fi.**
13. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 3. Bilagor till investeringsutredningens betänkande med förslag till investeringsreserv av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten för budgetåret 1944/45. Marcus. 77 s. **Fi.**
14. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 4. Marcus. 153 s. **Fi.**
15. Socialvårdskommitténs betänkande. 7. Utredning och förslag angående lag om allmän sjukförsäkring. Beckman. 360 s. **S.**
16. Socialvårdskommitténs betänkande. 8. Kostnadsberäkningar angående lag om allmän sjukförsäkring. Beckman. 91 s. **S.**
17. Betänkande med förslag till åtgärder för främjandet av litteraturtjänsten inom de tekniska fackområdena. Heggström. 165 s. **E.**
18. Betänkande med förslag till vägtrafikstadga m. m. Beckman. 84 s. **K.**
19. Om inrättande av ett samhällsvetenskapligt forskningsråd. Heggström. 23 s. **E.**
20. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 1. Skolan i samhällets tjänst. Frågeställningar och problemläge. Idun. 138 s. **E.**
21. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 2. Sambandet mellan folkskola och högre skola. Idun. 354 s. **E.**
22. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 3. Utredning och förslag angående vidgade möjligheter till högre undervisning för landsbygdens ungdom. Idun. 104 s. **E.**
23. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. Bilaga 3. Förhandlingarna vid sammanträde den 15—den 17 juni 1943 med 1940 års skolutrednings rådgivande nämnd. Idun. (2), 148 s. **E.**
24. Betänkande med förslag rörande revision av lagstiftningen om kvinnans behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag. Norstedt. 66 s. **Ju.**
25. Utredningar angående ekonomisk efterkrigsplanering. 5. Promemoria angående yrkesutbildning för arbetslösa m. m. Heggström. 92 s. **E.**

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1944:25
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

UTREDNINGAR
ANGÅENDE
EKONOMISK
EFTERKRIGSPLANERING
V.

PROMEMORIA
ANGÅENDE
YRKESUTBILDNING FÖR ARBETSLÖSA
M. M.
UPPRÄTTAD INOM
ÖVERSTYRELSEN FÖR YRKESUTBILDNING

STOCKHOLM 1944
IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI A. B.
442023

STATENS OFFENTLIGE BIBLIOTEK
KONVULSIONER

UTGITT AV

1924

ERIKSON

ERIKSONS BOKFORLAG

1924

PROGNOSTIS

1924

UTGITT AV

1924

1924

UTGITT AV

1924

1924

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Kapitel 1. Arbetslöshetskursernas indelning. Utvidgningsmöjligheter vid vissa yrkesutbildande skolor m. m.

	Sid.
I. Arbetslöshetskursernas indelning	9
1. Kursernas indelning med hänsyn till klientelet och syftet med utbildningen ..	9
2. Kursernas indelning med hänsyn till rekryteringsområden	10
II. Inventering av möjligheterna att ordna arbetslöshetskurser	10

Kapitel 2. Frågor rörande de ekonomiska förhållandena för elever i arbetslöshetskurser.

<i>A. Nuvarande understödsformer.</i>	
I. Understöd åt elever vid vanliga skol- och kursformer inom yrkesundervisningen på lärlings- och yrkesskolstadiet	13
1. Stipendier	13
2. Bidrag från elevernas hemortskommuner och från landsting	17
3. Arbetspremier (flitpengar)	19
II. Understöd åt elever vid kurser med bidrag från anslag till arbetsmarknadens reglering	22
1. Fritt vivre m. m.	22
2. Kontantunderstöd och arbetspremier	23
3. Timpennning, kontantunderstöd och inackorderingsbidrag vid beredskapskurser	23
III. Sammanfattning angående nuvarande understödsformer	25
<i>B. Understöden vid de planerade arbetslöshetskurserna.</i>	
IV. Kostnader för elevernas uppehälle	27
1. Utgifter för kost och logi	27
a. Kostnader å elevinternat vid skolor för yrkesundervisning	28
b. Kostnader vid folkhögskolor	29
c. Kostnader vid lantmannaskolor	30
d. Taxeringsmässig uppskattning av förmånen av fritt vivre	30
e. Sammanställning	30
2. Utgifter för kläder	31
3. Kostnader för övriga personliga behov	32
4. Sammanfattning	32

	Sid.
V. <i>Diskussion om olika understödsformer</i>	32
1. Ersättning från erkänd arbetslöshetskassa vid deltagande i utbildningskurs	33
2. Olika understödsmöjligheter	35
3. Jämförelser mellan olika slag av kurser	35
a. Nybörjarkurser, fortbildningskurser och omskolningskurser	35
b. Nybörjarkurser och skolornas ordinarie kurser	36
4. Understöd vid fortbildnings- och omskolningskurser	36
5. Understöd till deltagare i nybörjarkurser och till arbetslösa, intagna såsom elever i skolornas ordinarie avdelningar	40
VI. <i>Sammanfattande förslag</i>	43

Kapitel 3. Grunder för statsbidrag till undervisning.

I. <i>Översikt av gällande grunder för statsbidrag</i>	45
1. Kommunala skolor för yrkesundervisning	45
2. Centrala verkstadsskolor	46
3. Lantbruksskolor, lantmannaskolor och lanthushållsskolor	46
4. Verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom	46
5. Av arbetslöshetskommitté anordnade kurser för arbetslös ungdom	47
6. Statens arbetsmarknadskommissionens beredskapskurser för verkstadsindustrien samt för kvinnlig industriell reservarbetskraft	47
II. <i>Verkstadsskoleutredningen angående statsbidrag till arbetslöshetskurser</i>	48
III. <i>Vissa kostnader för yrkesundervisning</i>	49
1. Översikt av kostnaderna och deras fördelning på olika poster vid kommunala skolor för yrkesundervisning och verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom ..	49
2. Vissa beräkningar angående genomsnittskostnaden per elevplats vid verkstadsskolor	53
3. Kostnadsfördelningen samt kostnaden per elev och år i genomsnitt vid statens arbetsmarknadskommissionens beredskapskurser jämte beräknade genomsnittssiffror för arbetslöshetskurserna	54
4. Uppskattning av kostnaderna per elevplats vid vissa övriga kurser	57
5. Sammanfattning av kostnaderna per elevplats	58
IV. <i>Statsbidrag till olika slag av arbetslöshetskurser</i>	59
1. Allmänna riktlinjer	59
2. Sammanfattande förslag till grunder och villkor för statsbidrag till kursverksamheten	62

Kapitel 4. Den centrala ledningen av arbetslöshetskurserna.

I. <i>Överstyrelsen för yrkesutbildning som central myndighet för arbetslöshetskurserna</i>	64
II. <i>Överstyrelsens kansli</i>	65

III. Överstyrelsens inseende över yrkesundervisningen på lärlings- och yrkesskolestadiet	66
IV. Den centrala ledningen av statens arbetsmarknadskommissions beredskapskurser	67
V. Utövningen av den centrala ledningen av arbetslöshetskurserna. Frågan om centralisation eller decentralisation	68
1. Verkstadsskoleutredningen angående den centrala ledningen av arbetslöshetskurserna	68
2. Personalbehovet vid en starkt centraliserad ledning	69
3. Överinseendet över olika arbetslöshetskurser	70
VI. Organisationen av överstyrelsens kansli med hänsyn till dess uppgift att handlägga ärenden rörande arbetslöshetskurser	73

Kapitel 5. Den lokala ledningen av arbetslöshetskurserna.

I. Den lokala ledningen vid vissa yrkesundervisningsanstalter	79
II. Styrelserna för arbetslöshets- och beredskapskurser	79
III. Den lokala ledningen vid olika slag av arbetslöshetskurser	80
1. Kursstyrelsen	80
2. Kursstyrelsens arbetsuppgifter	81
3. Kursföreståndare och inspektion	82
4. Kursnämnd för intagning av elever i arbetslöshetskurser	82

Kapitel 6. Anslagsberäkningar för arbetslöshetskurserna.

1. Förutsättningar för beräkning av kostnaderna för kursverksamheten i dess begynnelsekedje	85
2. Engångskostnader för inrättandet av arbetslöshetskurser i disponibla lokaler vid yrkesundervisningsanstalter	85
3. Driftskostnader för arbetslöshetskurser i disponibla lokaler vid yrkesundervisningsanstalter	86
4. Driftskostnader för arbetslöshetskurser vid övriga yrkesutbildande anstalter	87
5. Elevunderstöd	88
6. Elevinternat	89
7. Kostnader för ytterligare utvidgad kursverksamhet	89
8. Lärarkurser	90
9. Överflyttning av arbetsmarknadskommissionens yrkesutbildningsverksamhet till överstyrelsen för yrkesutbildning	91
10. Förstärkning av den centrala ledningen	91
11. Sammanställning av beräknade kostnader	91

Förord

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 12 november 1943 erhöll överstyrelsen för yrkesutbildning i uppdrag att verkställa utredning av vissa frågor om yrkesutbildning och omskolning av arbetskraft i händelse av en arbetsmarknadskris vid omställningen efter ett vapenstillestånd.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 3 december 1943 bemyndigat överstyrelsen att tills vidare intill utgången av budgetåret 1943/44 anställa viss personal för att biträda vid omförmälda utredning, har överstyrelsen förordnat överläraren vid folkskolorna och rektorn för den kommunala yrkeskolan i Spånga fil. lic. Einar Forssell att från och med den 7 januari 1943 tills vidare såsom sakkunnig vara ledare av ifrågavarande utredning.

För utredningen i de delar den hittills hunnit fullföljas, lämnas i det följande en redogörelse. Vissa förslag framläggas rörande understöd till kursdeltagare, statsbidragsgrunder för undervisningen samt central och lokal ledning av kursverksamheten jämte av förslagen föranledda kostnadsberäkningar.

Slutligen må här nämnas, att av Kungl. Maj:ts ovanberörda uppdrag till överstyrelsen den 12 november 1943 återstå vissa avsnitt, beträffande vilka utredningsarbetet för närvarande pågår, däribland de problem, som äga samband med frågan om ordnandet av yrkesutbildning inom näringslivet för arbetslösa. Överstyrelsen återkommer härtill så snart ske kan.

Stockholm den 3 maj 1944.

ÖVERSTYRELSEN FÖR YRKESUTBILDNING

Promemoria

angående yrkesutbildning för arbetslösa m. m.

Kapitel 1. Arbetslöshetskursernas indelning. Utvidgnings- möjligheter vid vissa yrkesutbildande skolor m. m.

I. Arbetslöshetskursernas indelning.

1. Kursernas indelning med hänsyn till klientelet och syftet med utbildningen.

En av utgångspunkterna vid utredningen har varit, att åtgärder för att åstadkomma en provisoriskt vidgad kursverksamhet på yrkesutbildningens område böra planeras med hänsyn till kursdeltagarnas behov av i vissa fall utbildning allt ifrån de första grunderna, i andra fall komplettering av redan förvärvad praktisk yrkeskunskap. I det förra fallet kunna kurserna dessutom erhålla i viss mån olika karaktär, beroende på hurvida utbildningen skall meddelas ungdom med ingen eller relativt ringa erfarenhet från förvärvsarbete eller avse omskolning av personer med sådan erfarenhet. Omskolning bör givetvis förutsättas äga rum endast i de fall, då försörjningsmöjligheter inom det förutvarande yrket icke anses vara för handen men då arbetsmarknadsförhållandena beräknas möjliggöra placering inom annat yrkesområde.

Med utgångspunkt från det anförda kan en grupp av kurser, som kunna komma ifråga, betecknas som *nybörjarkurser*. Främst böra dylika kurser avse att meddela grundläggande yrkesutbildning för sådan ungdom, som under vanliga förhållanden söker anställning inom näringslivet omedelbart efter slutad skolgång men som i händelse av en arbetsmarknadskris ej torde hava möjlighet att erhålla sådan anställning. Även något äldre ungdomar, som bliva arbetslösa efter att hava varit sysselsatta inom områden, där de icke bibringats yrkesutbildning, som kan skapa framtida utkomstmöjligheter, böra emellertid ifrågakomma till dessa kurser. Den övre åldersgränsen för deltagare i nybörjarkurs torde i allmänhet böra vara 25 år. Dessa kurser böra få samma varaktighet som kurser på motsvarande stadium inom den ordinarie kursverksamheten.

En andra grupp av kurser benämnes i det följande *fortbildningskurser*. Såsom namnet anger, skola dylika kurser avse att ge en kompletterande yrkesutbildning för arbetslösa, som redan hava en viss grad av yrkeserfarenhet och som förutsättas åter kunna beredas sysselsättning inom det egna yrkesområdet. Dessa kurser kunna i jämförelse med nybörjarkurserna göras rela-

tivt korta. Tyngdpunkten i undervisningen bör, då det gäller industriarbetare, läggas på yrkesarbete, men låter detta sig icke ordna, böra även kurser med mera teoretiskt betonad yrkesundervisning kunna ifrågakomma.

Den tredje gruppen av kurser benämnes *omskolningskurser*. Liksom vid nybörjarkurserna måste det vid dessa kurser bliva fråga om att meddela grundläggande utbildning inom visst yrke ehuru i regel något mera specialiserad. Kursdeltagarna förutsättas emellertid i regel bliva äldre än i nybörjarkurserna och, som förut nämnts, genom ändrade förhållanden utestängda från möjligheten till framtida sysselsättning inom förutvarande yrke.

2. Kursernas indelning med hänsyn till rekryteringsområden.

Där kurser behöva anordnas för att tillgodose huvudsakligen ett lokalt behov av yrkesutbildning för arbetslösa inom en primärkommun, har överstyrelsen ansett, att dessa böra ordnas i kommunal regi. Dessa kurser benämnas i det följande *kommunala arbetslöshetskurser*.

Det har emellertid även förutsatts, att behov kan uppstå att ordna kurser, till vilka eleverna rekryteras från större områden. Staten torde i dylika fall, såsom närmare motiveras i annat sammanhang, böra svara för samtliga kostnader för undervisningen, vilket däremot icke ansetts böra bliva fallet vid nyssnämnda kommunala arbetslöshetskurser. Dessa helt av statsmedel bekostade kurser benämnas förslagsvis *centrala arbetslöshetskurser*.

Kurser, som kunna rekryteras från ett större område utan att de därför böra anses som centrala arbetslöshetskurser, böra dessutom kunna anordnas som *arbetslöshetskurser vid centrala verkstadsskolor*.

II. Inventering av möjligheterna att ordna arbetslöshetskurser.

I första hand har det ansetts, att de möjligheter, som finnas vid de ordinarie yrkesutbildningsanstalterna att ordna särskilda kurser för arbetslösa, böra utnyttjas. Genom att inrätta parallellkurser, låta kurserna gå i skift samt i vissa fall genom att inrätta helt nya kurser i lokaler, som skolorna disponera, är en utökning av verksamheten å vissa håll möjlig. Utbildningens bedrivande i tvenne skift har med framgång praktiserats vid de beredskapskurser, som statens arbetsmarknadskommission anordnat, varav flertalet varit förlagda till ordinarie utbildningsanstalter (verkstadsskolor). De möjligheter, som kunna finnas att insätta ytterligare elever i de ordinarie kurserna, böra även tillvaratagas.

Överstyrelsen verkställde i november 1943 en undersökning rörande möjligheterna att vid *under överstyrelsens inseeende stående anstalter för yrkesutbildning* ordna ytterligare kurser eller mottaga ytterligare elever med anli-

tande av de olika möjligheter, som ovan nämnts. Rektorernas uppgifter utvisa, att i ordinarie eller provisoriska kurser med heldagsundervisning kunna samtidigt mottagas ytterligare 4 710 elever för utbildning i industri och hantverk, 881 elever för utbildning i handel och 1 084 elever för utbildning i hushållsgöromål, sömnad och dylikt. Siffrorna torde kunna anses som minimisiffror, då man genom att inskränka på aftonkurser sannolikt i viss utsträckning kan ordna ytterligare kurser med heldags- eller i varje fall halvdagsundervisning.

Även utvidgningsmöjligheterna vid övriga yrkesutbildande anstalter, vilka kunna komma ifråga i förevarande sammanhang, hava enligt Kungl. Maj:ts uppdrag undersökts.

Lantbruksstyrelsen har sålunda infordrat vissa uppgifter angående utvidgningsmöjligheterna vid *lantbruksskolor*, *lantmannaskolor* och *lanthushållsskolor*. Av undersökningen framgår, att blott ett jämförelsevis ringa antal elevplatser äro obesatta vid lantbruks- och lanthushållsskolor. Endast vid lantmannaskolorna finnas ett större antal platser lediga. Icke heller finnas större möjligheter att anordna parallellavdelningar eller extra kurser, som pågå samtidigt med skolornas ordinarie kurser. Däremot hava flera föreståndare vid skolorna förklarat, att kurser på 3—5 månader kunna anordnas under sommaren. De hava även i en del fall givit anvisningar om lämpliga kurser. Vid en maximal beläggning av lantmannaskolorna kunna ytterligare 214 elever mottagas i innevarande arbetsårs kurser. För lanthushållsskolorna är motsvarande antal endast 18. Vid extra kurser under sommarmånaderna kunna vid lantbruksskolor och lantmannaskolor mottagas 822 elever och vid lanthushållsskolor 198 kvinnliga elever.

Vid *statens skogsskolor* och i de olika överjägmästartrikten finnes enligt erhållen uppgift möjlighet att anordna kortare skogsarbetarkurser för samtidigt 280 elever. I detta fall måste man dock uppföra särskilda baracker icke endast för inkvartering och utspisning utan på vissa håll även för undervisning.

Skogsstyrelsen har i cirkulärskrivelse till skogsvårdsstyrelserna infordrat uppgifter angående möjligheten att i tillgängliga lokaler ordna extra kurser för skogsarbetare och mindre skogsägare. Av de inkomna svaren framgår, att vid *skogsvårdsgårdarna* kunna utan några större svårigheter anordnas extra kurser för minst 300 elever, om en extra kurs per år förlägges till varje skogsvårdsgård, som ur lokalsynpunkt är lämplig för här ifrågasatt utbildningsverksamhet. Då de på skogsvårdsgårdarna tillgängliga lokalerna utnyttjas av skogsvårdsstyrelserna endast en mindre del av året (1—6 månader), torde man kunna räkna med att få disponera lokalerna minst sex månader per år.

Skogsstyrelsen har i sin till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet den 18 januari 1944 avgivna promemoria angående beredande av sysselsättning inom skogsbruket vid omfattande arbetslöshet efter krigets slut även berört utbildningsverksamheten och bland annat uttalat, att 30 à 40 extra kurser kunna anordnas per år. Varje kurs kan taga emot 20 à 25 elever och beräknas pågå i genomsnitt 80 dagar. Man torde på grundval av dessa uppgifter kunna räkna med att cirka 750 personer årligen kunna mottagas vid kortare kurser, anordnade vid skogsvårdsgårdarna. Därjämte hava skogsvårdsstyrelserna meddelat, att vid så gott som samtliga gårdar finnas goda möjligheter för utvidgning av undervisningsverksamheten, om baracker uppföras.

Riksförbundet Sveriges Hemgårdar har inkommit med uppgifter om 19 av de 22 till förbundet anslutna *hemgårdarna*. 11 av styrelserna för hemgårdarna hava förklarat, att hemgårdarna kunna disponeras till kursverksamhet för arbetslösa under förmiddagarna. Vid dessa hemgårdar kan man anordna kurser i teoretiska yrkesämnen, t. ex. handelsämnen, yrkesritning, yrkesräkning, yrkesbokföring etc., men också i en del praktiska ämnen, såsom sömnad, vävning, hushållsgöromål, snickeri och träslöjd. En beräkning ger vid handen, att arbetslöshetskurser med undervisning i praktiska ämnen kunna anordnas vid hemgårdarna under dagtid för cirka 125 kvinnor och cirka 100 män.

Antalet elevplatser, som enligt ovanstående undersökningar samtidigt kunna disponeras vid inträdande arbetslöshet, utgör 8 732, fördelade på följande sätt.

Anstalter för yrkesundervisning	6 675	elevplatser
Skolor för lantbruksundervisning	1 252	»
Skogsskolor och kurser i överjägmästartrikt	280	»
Skogsvårdsgårdar	300	»
Hemgårdar	225	»

Vid en mera omfattande arbetslöshet kan antalet sålunda redovisade disponibla elevplatser komma att visa sig otillräckligt. Inom överstyrelsen pågår därför en utredning rörande möjligheterna att i viss utsträckning kunna disponera skolkök, slöjdsalar och andra specialutrymmen vid *folkskolor, flickskolor, läroverk och mellanskolor*. Vidare utredas möjligheterna att ordna kurser i *enskilda och statliga företag m. m.*

Med utgång från verkstadsskoleutredningens uttalande (SOU 1938: 54, sid. 142) samt bestämmelserna i överstyrelsens instruktion föreslår överstyrelsen, att överstyrelsen skall handhava den centrala ledningen av arbetslöshetskurserna. Överstyrelsen återkommer till denna fråga i kapitel 4.

Kapitel 2. Frågor rörande de ekonomiska förhållandena för elever i arbetslöshetskurser.

A. Nuvarande understödsformer.

En väsentlig fråga är, hur elevernas försörjningsförhållanden skola ordnas under kurs tiden.

Under den tämligen långvariga verksamheten med kurser för arbetslös ungdom hava olika understödsformer kommit till användning. Ännu saknar man dock enhetliga grunder för sådana understöd.

De hittills mest använda formerna för statsunderstöd åt elever vid arbetslöshets- och andra liknande kurser (beredskapskurser) hava varit stipendium, kontantunderstöd, inackorderingsbidrag och timpenning. Därjämte hava vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom (såsom vid övriga verkstadsskolor) utgått uppmuntringsbidrag i form av arbetspremier eller flitpengar.

I. Understöd åt elever vid vanliga skol- och kursformer inom yrkesundervisningen på lärlings- och yrkesskolstadiet.

1. Stipendier.

Stipendieformen har kommit till användning vid arbetslöshetskurser, anordnade vid skolor under överstyrelsens inseende. Sedan år 1930 hava stipendier utgått till *obemedlade* och *mindre bemedlade* elever, som deltaga i sammanhängande kurser med heldagsundervisning och med minst fem månaders längd vid statsunderstödd kommunal eller enskild anstalt för yrkesundervisning, och det är naturligt, att stipendieformen också kom till användning, då särskilda verkstadsskolor för arbetslösa igångsattes under budgetåret 1935/36.

Från och med budgetåret 1930/31 utgå stipendier efter samma grunder vid yrkesundervisningsanstalter, folkhögskolor, lantmannas- och lanthushållsskolor (SFS nr 158/1930, ändrad nr 339/1938; nr 896/1918, ändrad nr 399/1934, 335/1938; nr 356/1938, ändrad nr 232/1939).

Stipendierna skola utgå till »obemedlad» eller »mindre bemedlad» elev. Innebörden av dessa begrepp fastslogs redan vid 1911 års riksdag och återfinnes också i kungl. kungörelsen den 3 juni 1938 angående understöd av statsmedel åt vissa elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter (SFS nr 356/1938, ändrad nr 232/1939).

Med *obemedlad elev* förstås enligt nyssnämnda författning sådan elev, som

varken själv äger tillgångar för genomgående av en undervisningskurs eller med hänsyn till föräldrarnas ekonomiska förhållanden kan från hemmet påräkna bidrag för ändamålet. Med *mindre bemedlad elev* förstås sådan elev, som antingen själv äger tillgångar, dock icke tillräckliga för genomgående av en undervisningskurs, eller ock kan från hemmet påräkna något bidrag, ehuru icke tillräckligt för ändamålet. Genom beslut av 1929 års riksdag infördes tre behovsgrader. Till tredje behovsgraden skulle endast hänföras elev, som i synnerlig grad vore i behov av understöd.

Stipendiebeloppens storlek hava växlat allt efter rådande förhållanden. Beträffande utvecklingen av stipendieförhållandena till och med budgetåret 1937/38 har verkstadsskoleutredningen (SOU 1938: 26, sid. 178 ff.) lämnat en redogörelse. Från och med budgetåret 1938/39 utgå stipendierna med högst 45 kronor i tredje behovsgraden, högst 25 kronor i andra och högst 15 kronor i första behovsgraden, allt per månad.

En skärpt behovsprövning vid stipendietilldelningen infördes från och med budgetåret 1940/41. Denna innebär i stort sett, att de mindre bemedlade numera hava mindre möjligheter att få stipendier, under det att de obemedlade fortfarande kunna komma i åtnjutande av det högsta stipendiebeloppet, 45 kronor per månad. Tidigare kunde sålunda en elev, som bodde i sitt hem under kursen och vilkens föräldrar hade en taxerad årlig inkomst om högst 4 000 kronor, komma i åtnjutande av stipendium. Numera utgår som regel icke stipendium till elev, om föräldrarnas taxerade inkomst överstiger 2 700 kronor per år. Motsvarande högsta inkomstgräns var i fråga om å kursorten inackorderad elev 4 600 kronor per år men har nu sänkts till 4 000 kronor per år.

Vid behovsprövningen utgår överstyrelsen, såsom ovan antytts, från föräldrarnas taxerade inkomst eller, där styrkt uppgift om ändrade inkomstförhållanden under det löpande året föreligger, från denna senare uppgift. Jämkningslagar vidtagas dock under hänsynstagande till antalet barn under 16 år i elevens hem, långvarig sjukdom eller dödsfall i hemmet, förekomsten av skulder, arbetslöshet inom familjen, ägandet av kapital eller egendom ävensom till andra förhållanden, som påverka hemmets eller elevens ekonomi.

Då särskilda verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom igångsattes under budgetåret 1935/36, inrättades ett särskilt stipendium på högst 60 kronor per månad till elev vid sådan skola. — Emellertid kunde detta belopp inte ens vid denna tid täcka de nödvändiga kostnaderna för elevs uppehälle, utan elevernas hemortskommuner måste i flera fall bidra med ett belopp på omkring 15 kronor per elev och månad. Vidare hava landsting, landsorganisationen m. fl. lämnat större eller mindre bidrag till dessa elevs uppehälle.

Till en början skedde utdelningen av stipendier vid verkstadsskolorna för viss arbetslös ungdom efter något friare och förmånligare grunder än utdelningen av de vanliga stipendierna. En förändring härutinnan kom dock snart till stånd. Efter framställning från verkstadsskoleutredningen fastställde Kungl.

Maj:t genom beslut den 13 maj 1938, att vid tilldelning av stipendium åt elev vid verkstadsskola för viss arbetslös ungdom skulle vid bestämmande av den behovsgrad, till vilken en elev borde hänföras, samma grunder tillämpas som vid stipendietilldelning åt elever vid yrkesundervisningsanstalt i allmänhet.

Utöver ett stipendium av den storlek, som utgår vid vanliga kommunala och enskilda skolor för yrkesundervisning, kan enligt sistnämnda beslut vid verkstadsskola för viss arbetslös ungdom utgå ett tilläggsstipendium till elev, som enligt vanliga grunder vore berättigad till högre stipendium än 25 kronor per månad.

Som förutsättning för tilläggsstipendiet gäller, att eleven antingen är tvungen vara inackorderad på vederbörande verkstadsskolas förläggningssort eller också har hemmet på sådant avstånd från skolan, att färden till och från skolan icke skäligen kan företagas till fots, med cykel eller med annat liknande fortskaffningsmedel och betingar en utgift för eleven av i genomsnitt minst 5 kronor för månad eller att han måste intaga minst en måltid per dag i skolan. Tilläggsstipendiet utgår med högst 15 kronor per månad.

En undersökning har företagits för att utröna, i vilken omfattning och med vilka belopp stipendierna utgått vid ifrågavarande skolor efter förenämnda föreskrifters tillkomst. Resultatet har sammanställts i *tabell 1*.

Tabell 1. Antal elever, som under budgetåren 1938/43 åtnjutit stipendier av statsmedel vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom.

Budget- år	Antal skolor	Hela elev- antalet	Antal elever med månadsstipendier å kronor												Summa stipendietagare		Elevsti- pendier å 60 kr. i % av samtliga sti- pendier
			5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55	60	Antal	% av hela elev- antalet	
1938/39	10	1 622	—	6	9	23	34	22	24	35	160	61	131	1 087	1 592	98.2	68.3
1939/40	11	1 828	—	2	17	15	63	28	42	50	134	107	141	1 064	1 663	91.0	64.0
1940/41	11	1 708	2	12	18	38	55	29	36	38	123	103	193	1 032	1 679	98.3	61.5
1941/42	11	1 611	—	28	26	32	65	26	29	37	140	98	160	936	1 577	97.9	59.4
1942/43	5	730	—	18	17	21	44	16	8	16	81	49	70	340	680	93.2	50.0
Summa		7 499	2	66	87	129	261	121	139	176	638	418	695	4 459	7 191	95.9	62.0
Procentuell fördelning av stipendietagarna å de olika stipendieka- tegorierna			0.0	0.9	1.2	1.8	3.6	1.7	1.9	2.5	8.9	5.8	9.7	62.0		100	

Av tabellen framgår, att 7 191 elever av hela antalet (7 499) under budgetåren 1938/43, eller cirka 96 %, kommit i åtnjutande av stipendier, att i genomsnitt 62 % av samtliga stipendietagare erhållit det högsta stipendiet, 60 kronor, att 77.5 % av stipendietagarna erhållit ett stipendium, som är större än 45 kronor per månad, samt att alltså ungefär en fjärdedel av samtliga sti-

pendietagare erhållit stipendier inom ramen av det högsta stipendiebeloppet vid de vanliga skolorna för yrkesundervisning (högst 45 kronor per månad).

Verkstadsskoleutredningen (SOU 1938:26, sid. 189) hade i likhet med 1936 års lantbruksundervisningskommitté (SOU 1937:33, sid. 241) föreslagit en höjning av stipendierna vid respektive skolor. Förslagen ledde icke till något omedelbart resultat. Endast vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom hava, som ovan nämnts, utgått stipendier från år 1936 med högst 60 kronor per månad. 1939 års riksdag fattade visserligen ett principbeslut om höjning av stipendierna vid lantmanna- och lantushållsskolorna till högst 60 kronor per elev och månad, men på grund av rådande förhållanden har ifrågavarande höjning ännu icke kunnat genomföras. Vid 1942 års riksdag erhöll Kungl. Maj:t riksdagens medgivande att höja stipendierna till elever vid central verkstadsskola till högst 60 kronor per månad. 1942 års beslut är av betydelse, då verkstadsskola för viss arbetslös ungdom, vid vilken ju stipendiet är högst 60 kronor, ombildas till central verkstadsskola, där eljest högsta stipendiebeloppet är 45 kronor per elev och månad. 1943 års riksdag beslöt, att ett stipendium om högst 60 kronor per elev och månad skulle efter behovsprövning få utgå till elev i ettårig flygmekanikeravdelning vid kommunal eller central verkstadsskola, under förutsättning att eleven på grund av denna utbildning måste inackorderas å den ort, där utbildningen äger rum.

Här nedan hava sammanställts vissa uppgifter angående stipendier och därmed jämförliga understöd. I regel utgår stipendium med ett visst belopp per månad. Vid en del kortare kurser utgår understödet med ett visst belopp per dag. I tabellen har icke medtagits de understöd m. m., som utgå vid arbetsmarknadskommissionens beredskapskurser och för vilka redogöres i annat sammanhang.

<i>Understöd utgår till elever vid följande skolor och kurser eller till anstalterna direkt som bidrag till elevernas kost och logi:</i>	Högsta understödsbelopp	
	per månad	i genomsnitt per dag
1. Kommunal eller statsunderstödda enskilda skolor för yrkesundervisning och centrala verkstadsskolor ¹	45: —	1: 50
2. Ettårig verkstadsskoleavdelning för flygmekaniker	60: —	2: —
3. Verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom	60: —	2: —
4. Folkhögskolor	45: —	1: 50
5. a) Lantmannaskolor, lantushållsskolor, trädgårdskurs vid folkhögskola, handelsträdgårdsmästarekurs, kurser för ladugårdsskötare, teoretisk vinterkurs vid lantbruksskola i Norrland och Dalarna	45: —	1: 50
b) Fasta småbrukarkurser med särskilt antagna elever	—	1: 50
c) Husmoderskurser och specialkurser med särskilt antagna kvinnliga elever (lantushåll)	—	2: 50
d) Kortare kurser i ladugårdsskötsel	—	2: —
e) Utbildningskurser för ladugårdsförmän och svinskötare	75: —	2: 50

¹ Undantagsvis har hittills stipendium å högst 60 kronor utgått vid central verkstadsskola, som ombildats från verkstadsskola för viss arbetslös ungdom.

Därjämte finnas åtskilliga skolor och kurser, vid vilka eleverna få fri kost och logi och eventuellt en mindre månadslön. Här kan i första hand nämnas lägre militära skolor, vissa lantbruksundervisningsanstalter, till exempel två-årig kurs vid lantbruksskolor (SFS nr 724/1940, § 35), mejeriskolor, lantbruksakademiens trädgårdsskola, ladugårdsskötarkurser och utbildningskurser för ladugårdsförmän m. m., statens sjuksköterskeskola o. s. v.

2. Bidrag från elevernas hemortskommuner och från landsting.

a. Vid *verkstadsskolor*, vilka ingå i kommunala skolor för yrkesundervisning, förekommer mera sällan utbetalning av stipendier och andra understöd från kommuner eller landsting. 26 av de 40 här ifrågakarande skolorna (vanliga och inbyggda¹) saknade helt dylika stipendier och understöd under arbetsåret 1942/43. Vid de 14 skolor, där stipendium eller understöd i någon form utdelats, har detta skett endast till ett fåtal elever. Beloppen hava varierat högst avsevärt.

Vid 9 skolor med sammanlagt cirka 450 verkstadsskoleelever hava sålunda under arbetsåret 1942/43 64 elever erhållit stipendier med belopp, varierande mellan lägst 4: 55 kronor och högst 45 kronor per elev och månad. 15 av dessa stipendier voro mindre än 10 kronor, 17 voro precis 10 kronor och resten (32) över 10 kronor.

Högre belopp hava utgått i några få undantagsfall. Sålunda har en elev i Uppsala stads skolor för yrkesundervisning erhållit 142: 50 kronor per månad. Två elever i Norra Råda kommuns skolor för yrkesundervisning hava vardera erhållit 115 kronor och en elev 75 kronor per månad. I form av fattigvård hava två elever i Gävle stads skolor för yrkesundervisning uppburit 70 kronor, respektive 100 kronor per månad. Slutligen kan nämnas, att en elev i Vänersborgs stads skolor för yrkesundervisning erhållit dels 77 kronor per månad från hemortskommunen, dels 47: 92 kronor per månad från pensionsstyrelsen.

I ett fåtal fall (4 skolor) hava hemortskommunerna direkt till skolan utbetalt understöd för elevs inackordering. Beloppen variera för 31 elever, om utgående fattigvård ej medräknas, mellan lägst 8: 33 kronor (Mora) och högst 45 kronor, det senare beloppet till 19 elever i Malmbergets praktiska ungdomsskola. Dessutom har till 17 elever i Steneby skolor för yrkesundervisning utgått inackorderingsbidrag med 105 kronor per elev och månad och för 3 elever med hälften av detta belopp, allt i form av fattigvård. Sammanlagt hava vid ifrågakarande 4 skolor med cirka 100 verkstadsskoleelever 51 elever erhållit kommunala bidrag.

Vidare må nämnas, att Göteborgs stads skolor för yrkesundervisning har ett anslag på 1 000 kronor per år och Örebro stads skolor för yrkesundervis-

¹ Verkstadsskola, som är förlagd till enskilt företag, kallas inbyggd verkstadsskola.

ning ett anslag på 3 500 kronor per år att efter behovsprövning utdelas som stipendier.

b. Till elever vid samtliga 13 *verksstadsskolor för viss arbetslös ungdom* och *centrala verkstadsskolor* hava stipendier eller andra understöd från kommun eller landsting utbetalats antingen kontant till eleverna eller också till skolan som bidrag till elevernas inackordering. I en del fall hava båda understödsformerna samtidigt förekommit.

Praktiskt taget samtliga elever vid följande verkstadsskolor hava under budgetåret 1942/43 erhållit *kontant-stipendier*, nämligen vid

centrala verkstadsskolan i Karlskrona

10—50 kronor per elev och månad,

centrala verkstadsskolan i Östanås, Älvsbacka

15 kronor per elev och månad,

centrala verkstadsskolan i Tönshammar, Sandarne

15 kronor per elev och månad (2 stycken 20 kronor),

centrala verkstadsskolan i Vännäs

15 kronor per elev och månad,

centrala verkstadsskolan i Strömbacka, Piteå

15 kronor per elev och månad,

Byske kommuns verkstadsskolor

15 kronor per elev och månad (20 elever) och 3: 65—4: 55 kronor per elev och månad (12 elever).

Man kan säga, att det *normala* stipendiebeloppet i dessa fall är 15 kronor per elev och månad. Detta framgår även av stipendiebeloppens storlek vid 6 övriga verkstadsskolor, som utdela stipendier med fastställda belopp per månad. Av 282 stipendietagare i dessa skolor fingo 26 elever 5 kronor per månad, 13 elever 8—9 kronor, 39 elever 10 kronor, 4 elever 11—12: 50 kronor, 130 elever 15 kronor, 64 elever 20 kronor och endast 6 elever 25 kronor per månad.

Inackorderingsbidrag direkt till skolan har utgått för elever i nedanstående skolor:

centrala verkstadsskolan i Karlskrona

från landstinget 15 kronor per elev och månad för 122 elever,

centrala verkstadsskolan i Östanås, Älvsbacka

från 25 kommuner 20 kronor per elev och månad i genomsnitt; från landstinget sammanlagt kronor 7 815 för att fylla brist vid internatet,

centrala verkstadsskolan i Tönshammar, Sandarne

från 32 kommuner olika belopp, varierande mellan 20 kronor (36 elever av 75) och 65 kronor per elev och månad, beloppen utgöra skillnaden mellan elevens erhållna statsstipendium och den fastställda inackorderingsavgiften,

centrala verkstadsskolan i Sandö

från respektive hemkommuner 15 kronor till 64 elever, 20 kronor till 52 elever och 25 kronor till en elev,

centrala verkstadsskolan i Sundsvall

från respektive hemkommuner 15 kronor till 121 elever, 20 kronor till 36 elever,

centrala verkstadsskolan i Vännäs

från landstinget 33: 47 kronor per elev och månad till samtliga elever,

centrala verkstadsskolan i Strömbacka, Piteå

från landstinget 27 kronor per elev och månad,

Uddevalla verkstadsskolor

från Foss kommun för 5 elever 5—17: 50 kronor per elev och månad (avser första halvåret 1943).

3. Arbetspremier (flitpengar).

I verkstadsskoleutredningens första betänkande finnes en allmän redogörelse för utdelningen av arbetspremier och flitpengar vid verkstadsskolor (SOU 1938: 26, sid. 185 ff.).

Denna utdelningspraxis har stöd i yrkesskolstadgan, där det föreskrives, att lärjungarna skola erhålla särskild ersättning, i den mån deras arbete i skolan kan erhålla produktivt värde. De utdelade beloppen växla från skola till skola.

Såvitt känt är, har hittills icke företagits någon mera ingående undersökning beträffande arbetspremier och flitpengar vid skolor för yrkesundervisning.

För att få ett begrepp om storleksordningen av utbetalade arbetspremier och flitpengar sände överstyrelsen för yrkesutbildning i februari 1944 ut ett frågeformulär till de 40 skolor för yrkesundervisning, som hava vanliga och inbyggda verkstadsskoleavdelningar, samt till de 5 kommunala verkstadsskolorna för viss arbetslös ungdom och de 8 centrala verkstadsskolorna.

Samtliga 40 tillfrågade *kommunala skolor med verkstadsskoleavdelningar* hava svarat. Inga arbetspremier eller flitpengar utbetalades under budgetåret 1942/43 till eleverna vid 8 av dessa skolor, nämligen vid Fuxerna kommuns, Gävle stads, Hedemora stads och landskommuns, Kroppa kommuns, Mora sockens, Sundbybergs stads, Trollhättans samt Örebro stads skolor för yrkesundervisning. 5 skolor hava inbyggda verkstadsskoleavdelningar. Vid dessa och de så kallade decentraliserade verkstadsskolorna utgå arbetspremierna i regel med belopp, motsvarande den arbetslön, som enligt gällande avtal eller enligt å orten eljest gällande praxis utgår till i yrket anställd lärling på samma utbildningsstadium. Då det här närmast är fråga om lärlingslön, medtagas ej dessa skolor i förevarande sammanhang. Vid övriga 27 skolor utgå arbetspremier eller flitpengar i någon form.

19 av de nyss nämnda 27 skolorna utbetala arbetspremier eller flitpengar till samtliga elever. Vid 6 av dessa skolor variera beloppen för de olika yrkesavdelningarna, nämligen vid skolorna i Uppsala, Hälsingborg, Malmö, Göteborg, Västerås och Kiruna. Eljest utgå samma belopp till eleverna i en och samma årskurs, oberoende av det yrke utbildningen avser.

I tabell 2 lämnas en översikt över utgående arbetspremier (flitpengar) per elev och månad i respektive årskurser. För fem av ovannämnda sex skolor har genomsnittet för samtliga avdelningar uträknats. Den sjätte skolan, Göteborg, har ej medtagits i tabellen, emedan flitpengarna utgå i förhållande till elevernas utförda arbeten. Siffrorna variera därför även inom en och samma årskurs.

Tabell 2. Översikt av arbetspremierna vid verkstadsskoleavdelningar inom vissa kommunala skolor för yrkesundervisning.

Verkstadsskoleavdelning vid	Arbetspremier (flitpengar) i genomsnitt per elev och månad i årskurs (kronor)			
	1	2	3	4
Stockholms stads skolor för yrkesundervisning ¹	8:—	16:—	40:—	80:—
Djursholms » » » »	5:—	8:66	—	—
Södertälje » » » »	6:—	—	—	—
Uppsala » » » »	11:62	23:50	—	—
Västerviks möbelsnickareskola och Västerviks stads skolor för yrkesundervisning	20:—	25:—	25:—	25:—
Hälsingborgs stads skolor för yrkesundervisning	10:67	20:—	—	—
Malmö » » » »	8:20	23:60	—	—
Borås » » » »	32:—	48:—	64:—	80:—
Steneby » » » »	10:—	10:—	15:—	20:—
Vänersborgs » » » »	12:60	15:—	—	—
Mariestads » » » »	3:—	10:—	20:—	—
Västerås » » » »	3:68	10:95	—	—
Borlänge » » » »	2:50	8:10	—	—
Gagnefs » » » »	3:75	—	—	—
Täsjö sockens » » » »	5:—	—	—	—
Kiruna praktiska ungdomsskola	—	10:67	20:67	26:67
Luleå stads skolor för yrkesundervisning	5:—	17:—	—	—
Malmbergets praktiska ungdomsskola	14:—	21:—	28:—	42:—

¹ Vid Stockholms stads skolor för yrkesundervisning utgå arbetspremierna med en fast del och en rörlig del. Storleken av den rörliga delen är beroende på antalet närvarotimmar, uppförande och flit. De angivna beloppen äro de belopp, som kunna utgå, då intet hinder föreligger.

Borås stads skolor för yrkesundervisning ligga genomgående högst med sina utbetalade belopp. Endast beträffande fjärde årskursen komma Stock-

holms stads skolor för yrkesundervisning, som där utbetala högst 80 kronor per elev och månad, upp till samma nivå. Medianen ligger för *årskurs 1* vid 7 kronor. Endast Kiruna praktiska ungdomsskola utbetalar inga flitpengar under det första året. I vissa fall tillämpas den praxis, att flitpengar icke utgå under de 3—4 första månaderna av utbildningstiden (den s. k. prøvotiden). Skolorna i Västervik och Borås utbetala arbetspremier åtskilligt över genomsnittet. För övriga 15 skolor variera beloppen mellan lägst 2: 50 kronor och högst 14 kronor. För *årskurs 2* ligger medianen vid 16 kronor. För de 14 skolorna utom Borås variera beloppen mellan 8: 10 kronor och 25 kronor under andra skolåret. Medianen för *årskurs 3* ligger vid 25 kronor, lägsta belopp är 15 kronor (Steneby) och högsta utom Borås är 40 kronor (Stockholm). Endast sex skolor hava *fyraåriga kurser*, och beloppen variera där ganska avsevärt. Tre skolor utbetala cirka 20—25 kronor, en 42 kronor och, som förut nämnts, Borås och Stockholm 80 kronor, allt per elev och full arbetsmånad.

Samtliga 5 *verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom* och 8 *centrala verkstadsskolor* utdela arbetspremier eller flitpengar i någon form, vilket framgår av tabell 3.

Tabell 3. Översikt över de genomsnittsbelopp i kronor per elev och månad, som i respektive årskurs utbetalats till eleverna i form av arbetspremier eller flitpengar under arbetsåret 1942—1943.

Verkstadsskola	Årskurs				Anmärkningar
	1	2	3	4	
Gimo ¹	5:—	—	—	—	¹ Dessutom utbetalas vid årets slut premier i förhållande till utfört arbete, i genomsnitt 7: 73 kronor per elev och månad.
Lysekil ²	2: 27	3: 64	3: 64	3: 64	
Mölnadal	2:—	5:—	5:—	8:—	² Utbetalas vid varje termins slut. Avgångspremie dessutom 30 kronor.
Uddevalla	5:—	5:—	10:—	15:—	
Byske ³	—	—	—	—	³ Vid läsårets slut utbetalades sammanlagt 450 kronor till 28 elever.
Karlskrona	5:—	10:—	15:—	20:—	
Tidaholm	13:—	26:—	—	—	⁴ Under året ha sammanlagt 1 550 kronor utdelats i form av bidrag till hemresor och arbetskläder.
Östanås ⁴	—	—	—	—	
Tönshammar	⁵ 5:—	5:—	10:—	—	⁵ Första terminen inga premier.
Sandö	⁶ 10:—	⁶ 12: 50	—	—	
Sundsvall	⁶ 10:—	⁶ 12: 50	—	—	⁶ Varav 30 kronor utbetalas i slutet av varje termin (5 kr/mån. innehålles).
Vännäs ⁷	—	—	—	—	
Strömbacka	5:—	7: 50	10:—	15:—	⁷ Vid årets slut utdelades sammanlagt 1 460 kronor som arbetspremier.

Som synes, är det ganska blygsamma belopp det hela rör sig om. Lysekil ligger fränsett första året genomgående lägst. Tidaholm delar ut de största beloppen, 13 kronor första året och 26 kronor andra året. Över hälften av skolorna utdelar högst 5 kronor per elev och månad under första året. Under andra året variera beloppen mellan 3: 64 och 12: 50 kronor, därest arbetspremierna i förutnämnda centrala verkstadsskola i Tidaholm icke medräknas.

Vid de planerade arbetslöshetskurserna torde arbetspremier, härrörande från inkomst av produktion, icke kunna ifrågakomma i större utsträckning. Dels kommer utbildningen i många fall att omfatta kurser, vilka icke hava någon eller blott obetydlig säljbar produktion. Dels torde man kunna förut-sätta, att det icke finnes särskilt stora möjligheter för de eljest mera produk-tiva kurserna i hantverk och industri att i arbetslöshetstider erhålla mera om-fattande beställningsarbeten. Oavsett nämnda förhållanden torde man dock böra utgå ifrån att arbetslösa elever, som intagits i ordinarie skolkurser, skola hava arbetspremier eller flitpengar i samma omfattning som de »ordinarie» eleverna, och vidare att de elever i provisoriska kurser, som i övrigt jämställas med eleverna i de ordinarie kurserna vid samma eller närliggande anstalt, skola åtnjuta ungefär samma förmåner som de senare. Det synes dock vara lämpligt, att arbetspremierna avvägas så, att större likformighet erhålles. Överstyrelsen bör erhålla befogenhet att för provisoriska arbetslöshetskurser, vilka helt eller till väsentlig del bekostas av statsmedel, fastställa gränserna för arbetspremiernas belopp.

II. Understöd åt elever vid kurser med bidrag från anslag till arbetsmarknadens reglering.

Här beröras kurser, till vilka på ett eller annat sätt statsbidrag utgår av medel för arbetsmarknadens reglering. I en del fall beviljar statens arbetsmark-nadskommission visst bidrag till kursverksamheten men har för övrigt icke någon omedelbar ledning av densamma. I andra fall åter drivas kurserna under arbetsmarknadskommissionens direkta ledning. Understödsformerna till eleverna växla naturligtvis också avsevärt allt efter kursernas omfattning och organisation.

1. Fritt vivre m. m.

Vid en del utbildningskurser utgår förmånen av fritt vivre, eventuellt fria resor samt flitpengar. Så är fallet beträffande arbetsläger och ungdomsreserv-arbeten samt ett flertal korta kurser, hemhjälpsläger, utbildningsläger för jordbruksarbete, trädgårdsskötsel eller skogsskötsel.

Vid de utbildningsläger i anslutning till jordbruk, som planeras av arbetsmarknadskommissionen till sommaren 1944, beräknas 2: 50 kronor per elev och lägerdag till fritt vivre samt dessutom 1 krona per elev och lägerdag i flit-pengar.

2. Kontantunderstöd och arbetspremier.

Till deltagare i av arbetslöshetskommitté anordnade kurser utgå kontantunderstöd i form av dagunderstöd och hyreshjälp enligt gällande grunder för kontantunderstödsverksamheten.

Från och med den 10/3 1944 utgå dagunderstöden med nedanstående högsta belopp.

Orts-grupp	Man och hustru	Ensam person över 18 år	Ensam person 16-17 år	Per barn under 16 år		Man hustru 3 barn	Man hustru 6 barn
				1-3 barn	4-6 barn		
I	4: —	2: 50	1: 50	0: 85	0: 80	6: 55	8: 95
II	4: 25	2: 75	1: 75	1: 05	0: 80	7: 40	9: 80
III	4: 50	3: —	2: —	1: 25	0: 80	8: 25	10: 65

Därjämte kan i vissa fall hyreshjälp utgå.

I något fall, då kurserna haft karaktär av ettårig verkstadsskola, har härtill kommit arbetspremier med högst 50 öre per elev och arbetsdag. Det har härvidlag gällt *unga* arbetslösa. Stockholms arbetslöshetskommitté har emellertid även haft en verkstadsskola för *äldre* arbetslösa. Då denna startades, ansågs det nödvändigt med hänsyn dels till kursens längd — ett år —, dels till elevklientelet, som utgjordes av äldre personer, däribland även familjeförsörjare, att understöden till deltagarna finge utgå med högre belopp än enligt de gällande bestämmelserna för kontantunderstödsverksamhet. Kungl. Maj:t medgav också genom beslut den 24 mars 1938, att utöver kontantunderstöd enligt nyssnämnda bestämmelser till kursdeltagare kunde få utgå en arbetspremie per arbetsdag med högst 2 kronor. Det sammanlagda understödet fick dock icke överstiga reserverarbetslönen.

3. Timpenning, kontantunderstöd och inackorderingsbidrag vid beredskapskurser.

Vid de *beredskapskurser*, som statens arbetsmarknadskommission sedan våren 1940 anordnat för *omskolning och utbildning av tempoarbetare m. fl.*

för *verkstadsindustrien*, utgår timpenning till eleverna enligt nedanstående skala.

Elevens ålder	Dyrortsgrupp, ören per timme								
	A	B	C	D	E	F	G	H	I
16—19 år	20	20	21	21	22	22	22	23	23
20—24 år	29	29	30	30	32	32	32	34	34
25 år och däröver	40	40	41	41	43	43	43	45	45

I nedanstående tabeller har uträknats den i form av timpenning utgående ersättningen per arbetsdag och arbetsmånad för varje dyrortsgrupp.

Elevens ålder	Ersättning i kronor per arbetsdag i olika dyrortsgrupper								
	A	B	C	D	E	F	G	H	I
16—19 år	1: 60	1: 60	1: 68	1: 68	1: 76	1: 76	1: 76	1: 84	1: 84
20—24 år	2: 32	2: 32	2: 40	2: 40	2: 56	2: 56	2: 56	2: 72	2: 72
25 år och däröver	3: 20	3: 20	3: 28	3: 28	3: 44	3: 44	3: 44	3: 60	3: 60

Elevens ålder	Ersättning i kronor per arbetsmånad (25 dagar) i olika dyrortsgrupper								
	A	B	C	D	E	F	G	H	I
16—19 år	40:—	40:—	42:—	42:—	44:—	44:—	44:—	46:—	46:—
20—24 år	58:—	58:—	60:—	60:—	64:—	64:—	64:—	68:—	68:—
25 år och däröver	80:—	80:—	82:—	82:—	86:—	86:—	86:—	90:—	90:—

Utöver timpenningen kan den, som är arbetslös och i behov av arbetslöshetshjälp samt boende å kursorten, erhålla kontantunderstöd (dagunderstöd och hyreshjälp) enligt härför gällande grunder. Statsbidrag härtill utgår enligt bestämmelser, som i andra fall gälla för hjälpverksamhet av motsvarande slag. Hjälpbehövande elever, som icke äro hemmahörande å kursorten, hava i stället för dagunderstöd erhållit inackorderingsbidrag av hemkommunen, till vilket statsbidrag genom arbetsmarknadskommissionen utgått med 75 %, dock högst med 60 kronor per månad. I regel hava de belopp, som utgivits, varit av sådan storleksordning, att hela statsbidraget utnyttjats. Kursdeltagarna hava alltså

fått ett inackorderingsbidrag på i regel 80 kronor och däröver. Å den del av det utgivna inackorderingsbidraget, som överskjutit 60 kronor för månad, har så kallat årskostnadsbidrag utgått. Har den, som erhållit nyssnämnt inackorderingsbidrag, även haft familj att draga försorg om, har, i den mån arbetsmarknadscommissionen så medgivit, dagunderstöd kunnat utgå till hemmavarande hustru och barn — för hustrun därvid med belopp, motsvarande vad som kan utgå för arbetslös ensamstående person över 18 år — ävensom hyreshjälp. För i sistnämnda fall utgående dagunderstöd och hyreshjälp har statsbidrag medgivits allenast enligt eljest gängse grunder.

b. Till elever vid de *beredskapskurser*, som sedan slutet av år 1942 anordnats för utbildning av kvinnlig industriell reservarbetskraft, utgår även timpenning enligt förutnämnd skala. Elev, bosatt å kursorten och som icke uppstår dagunderstöd från arbetslöshetskommitté, äger därjämte utöver timpenningen att av statsmedel åtnjuta dagarvode med belopp per arbetsdag, som nedan angives.

	D y r o r t s g r u p p								
	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Kronor	2:—	2:—	2:10	2:10	2:20	2:20	2:20	2:20	2:40

Till elev vid dessa kurser för utbildning av kvinnlig reservarbetskraft, som under kurstiden måste vara inackorderad, utgår i stället för dagarvode av statsmedel bidrag till inackorderingskostnaderna med följande belopp per månad räknat:

	D y r o r t s g r u p p								
	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Kronor	65:—	65:—	70:—	70:—	75:—	75:—	75:—	75:—	80:—

III. Sammanfattning angående nuvarande understödsformer.

För överskådlighetens skull lämnas här en sammanfattande översikt av understöden per månad till obemedlade helinackorderade elever vid vissa verkstadsskolor och kurser under budgetåret 1942/43.

1. Centrala verksstadsskolor och verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom.

Tabell 4. Översikt av samtliga understöd till elever vid centrala verkstadsskolor
och verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom.

Verkstadsskola	Högsta stipendium av statsmedel	Bidrag från		Arbetspremier under 1:a året	Summa kronor
		hemortskommun	landsting		
Gimo	60	5—12	—	5	77 (för endast 14 elever)
Karlskrona	45	(10)—20—(30)	15	5	185
Lysekil	60	15—(25)	—	2: 27	477: 27
Mölndal	60	15—(25)	—	2	177
Uddevalla	60	10—(25)	—	5	175
Tidaholm ²	45	5—15	—	13	73
Östanås	45	20	³ 8: 27	—	(73: 27)
Tönshammar	45	20	³ 19: 55	5	(89: 55)
Sandö	45	(15)—20	—	10	475
Sundsvall	45	(15)—20	—	10	475
Byske	60	15	—	—	75
Vännäs	45	15	³ 33: 47	—	(93: 47)
Strömbacka	45	—	15 + ³ 27	5	(92)

¹ Därför anslag från respektive landsting till kläder åt behövande elever i länet. Göteborgs och Bohus läns landsting anslag år 1943 10 000 kronor och Blekinge läns landsting 8 000 kronor. Utdelningen bland eleverna sker efter behovsprövning.

² Gäller budgetåret 1943/44.

³ Inackorderingsbidrag beräknat per elev och månad på så sätt, att landstingets kostnad för elevernas inackordering delats med antalet inackorderade elever. Summan av samtliga understöd till en elev har i dessa fall satts inom parentes.

⁴ Därför kommunala klädesbidrag om 60—150 kronor per år för en del elever.

2. Vissa arbetslöshetskurser.

Kompletteringskurs för hemvårdarinnor, kockkurser, hemhjälpplåger, utbildningsläger för jordbruksarbete, trädgårdsskötsel, skogsskötsel: fritt vivre, fria resor, i vissa fall därför 30 kronor per månad.

3. Arbetsmarknadskommissionens beredskapskurser för omskolning och utbildning av arbetare för verkstadsindustrien samt av kvinnlig industriell reservarbetskraft.

Tabell 5. Elevunderstöden vid arbetsmarknadskommissionens beredskapskurser.

Kurs och deltagare	Inackorderingsbidrag, kronor per månad	Timpennning, kronor per månad	S u m m a	
			A-ort	I-ort
Beredskapskurs för utbildning av arbetare för verkstadsindustrien i åldern				
16—19 år	80	40—46	120	126
20—24 år	80	58—68	138	148
25 år och däröver	80	80—90	160	170
Beredskapskurser för kvinnlig industriell reservarbetskraft i åldern				
16—19 år	65—80	40—46	105	126
20—24 år	65—80	58—68	123	148
25 år och däröver	65—80	80—90	145	170

B. Understöden vid de planerade arbetslöshetskurserna.

IV. Kostnader för elevernas uppehälle.

Utgifterna för en elev vid en arbetslöshetskurs kunna i huvudsak fördelas på utgifter för kost och logi, kläder och övrig personlig utrustning. Härtill komma i vissa fall utgifter för resor.

1. Utgifter för kost och logi.

1936 års lantbruksundervisningskommitté (SOU 1937: 33, sid. 240) hade låtit verkställa en undersökning beträffande elevernas utgifter för inackordering och övriga personliga behov vid lantmannaskolor och lantushållsskolor. Enligt de verkställda beräkningarna uppgingo kostnaderna för kost och logi till omkring 52 kronor per elev och månad.

Verkstadsskoleutredningen uppskattade på grundval av inhämtade uppgifter från 4 verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom våren 1938 motsvarande kostnader vid de blivande centrala verkstadsskolorna till 55 å 60 kronor.

Med hänsyn till stegringen av levnadskostnadsindex med 46 enheter¹ från sista kvartalet år 1937 till 1943 borde inackorderingskostnaden vid lantman-

¹ Höjningen av skatterna har icke medtagits.

Index har stigit från 106 4:e kvartalet 1937 till 152 1943.

naskola nu kunna uppskattas till 75 kronor per elev och månad och vid verkstadsskolor till 79—86 kronor per elev och månad. Här må dock tagas hänsyn till att ransoning och andra förhållanden inverka, varför ovan angivna beräkningsgrund icke utan vidare kan godtagas.

För att få en mera tillförlitlig uppgift om ifrågasvarande kostnader hava vissa uppgifter införskaffats från yrkesundervisningsanstalter, folkhögskolor och lantmannaskolor.

a. Kostnader å elevinternat vid skolor för yrkesundervisning.

Från yrkesundervisningsanstalter hava inkommit uppgifter från 11 verkstadsskolor samt från 13 andra skolor för yrkesundervisning, som hava elevinternat. Materialet är dock ur vissa synpunkter mindre tillfredsställande. Särskilt gäller detta svaren från husmodersskolor, där man i räkenskaperna icke alltid skilt på kostnaderna för undervisningen och för elevernas helinackordering. I vissa fall har man spisande gäster, och kostnaderna för elevernas helinackordering måste då beräknas. Det säkraste resultatet torde erhållas beträffande verkstadsskolorna, jfr *tabell 6*. Uppgifterna avse det senaste år, för vilket räkenskaperna voro avslutade i februari 1944, i regel år 1943.

Tabell 6. Översikt av de genomsnittliga helinackorderingskostnaderna per elev och månad vid vissa verkstadsskolor.

Verkstadsskola i	Dyrortsgrupp	Antal helinackorderade elever	Genomsnittlig helinackorderingskostnad per elev och månad Kronor
Gimo	A	51	65:—
Karlskrona	F	106	66:57
Lysekil ¹	D	33	60:—
Uddevalla	D	124	59:66
Östanås	A	60	79:15
Tönshammar	D ²⁾	114	57:41
Sundsvall	H	75	60:27
Sandö	C	90	61:52
Tåsjö	C	10	63:53
Vännäs	E	91	69:16
Strömbacka	F	118	63:56
Samtliga skolor			63:68

¹ Uppskattad kostnad (militär rekvisition m. m. har omöjliggjort exakt uppgift).
² Från och med den 1/1 1944 E-ort.

Ovanstående belopp visa egentligen relativt ringa variationer. — Vid den skola, som har det högsta beloppet, förelägo särskilda omständigheter, som förklara de relativt höga helinackorderingskostnaderna.

Beträffande helinackorderingskostnaderna vid övriga 13 elevinternat vid skolor för yrkesundervisning föreligga svårigheter att få en säker uppgift om de verkliga kostnaderna per elev och månad, då driftskostnaderna för internatet icke alltid bokföras separat.

Vid de 8 av ovannämnda 13 elevinternat, som kunnat giva separata kostnadsuppgifter för elevernas helinackordering, är inackorderingskostnaden vid den skola, som har den lägsta inackorderingskostnaden, i genomsnitt 55: 83 kronor och vid den skola, som har den högsta inackorderingskostnaden, i genomsnitt 88: 24 kronor, allt per elev och månad. 5 elevinternat hava helinackorderingskostnader under 65 kronor och 3 över 65 kronor per elev och månad. Genomsnittskostnaden vid dessa 8 internat uppgår till 65: 25 kronor per elev och månad. Även uppgift om de uppburna elevavgifterna ger ringa stöd för en uppskattning av de sannolika genomsnittskostnaderna för elevernas kost och logi. Elevavgifterna variera nämligen från 40 kronor till 120 kronor per elev och månad med en genomsnittsavgift av 77: 12 kronor per elev och månad.

b. Kostnader vid folkhögskolor.

Från de 59 statsunderstödda folkhögskolorna har lämnats uppgift om kostnaderna för elevernas helinackordering under huvudkurserna under arbetsåret 1943/44.

Inackorderingskostnaden per elev och månad uppgår till följande belopp vid nedanstående antal skolor.

Helinackorderingskostnaden per elev och månad i kronor	Antal skolor inom varje kostnads- grupp
50—59	1
60—69	9
70—79	26
80—89	14
90—99	6
100 och däröver	3

Lägsta beloppet är 50 kronor per elev och månad, högsta är 181 kronor (helinackordering privat i Stockholm). Genomsnittskostnaden för samtliga folkhögskolor är 78: 84 kronor per elev och månad. De angivna inackorderingskostnaderna visa endast ringa korrelation med vederbörande skolas dyrortsgruppering, ett förhållande, som är naturligt, då kostnaderna för elevernas helinackordering väsentligen äro beroende på de lokala anordningarna vid de olika skolorna.

c. Kostnader vid lantmannaskolor.

Genom lantbruksstyrelsen hava uppgifter erhållits om kostnaderna för kost och logi vid lantmannaskolor under budgetåren 1942/43 (36 skolor) och 1943/44 (35 skolor).

Inackorderingskostnaden per elev och månad uppgår till följande belopp.

Helinackorderingskostnaden per elev och månad i kronor	Antal skolor	
	1942/43	1943/44
40—49	1	1
50—59	2	2
60—69	7	6
70—79	16	14
80—89	5	6
90—99	4	5
100 och däröver	1	1

Lägsta beloppet är 45 kronor per elev och månad (Nordvik), och högsta beloppet är 123 kronor (Kristinehamn). Genomsnittskostnaden är beträffande budgetåren 1942/43 och 1943/44 74: 54 respektive 75: 74 kronor.

d. Taxeringsmässig uppskattning av förmånen av fritt vivre.

Som en jämförelse kan nämnas, att vid taxering till statlig inkomstskatt 1944 upptages, enligt från socialstyrelsen inhämtad uppgift, förmånen av fritt vivre med nedanstående belopp.

Ortsgrupp	Belopp per år		Belopp per månad	
	för man	för kvinna	för man	för kvinna
I	660: —	600: —	55: —	50: —
II	720: —	660: —	60: —	55: —
III	810: —	720: —	67: 50	60: —
IV	900: —	780: —	75: —	65: —
V	—	840: —	—	70: —

Det är klart, att de angivna beloppen endast kunna betecknas som en taxeringsmässig uppskattning av kostnaderna för ett absolut existensminimum å respektive orter, men de kunna dock anses hava ett visst indikationsvärde.

e. Sammanställning.

I nedanstående tablå hava sammanställts vissa här ovan relaterade uppgifter angående kostnaderna för kost och logi per månad för en person.

	Kronor
1. Inackorderingskostnad i genomsnitt per elev och månad vid	
a. verkstadsskoleinternat	63: 68
b. vissa andra elevinternat vid skolor för yrkesundervisning	65: 25
2. Av rektor uppgiven kostnad för helinackordering per elev och månad vid	
a. lantmannaskolor	75: 74
b. folkhögskolor	78: 84
3. Vid taxering till statlig inkomstskatt beräknas förmånen av fritt vivre per person och månad till	55—75

2. Utgifter för kläder.

Utom kostnaderna för mat och logi måste eleverna beräkna en del andra utgifter, såsom för kläder, övriga personliga behov och eventuellt för resor till och från kursorten.

Utgifterna för kläder uppgåvos i verkstadsskoleutredningens betänkande till mellan 14 och 18 kronor per elev och månad vid vissa verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom under budgetåret 1937/38. Att utgifterna härför varit relativt höga, beror på det förhållandet, att de flesta eleverna kommo till skolan med bristfällig klädustrustning. För de centrala verkstadsskolornas vidkommande beräknade verkstadsskoleutredningen, att klädkostnaderna borde kunna stanna vid 80 kronor per elev och år, under förutsättning att eleverna vid inträdet i skolan voro försedda med tillfredsställande klädustrustning. Vid lantmannaskolorna beräknades vid ungefär samma tid kostnaderna för personlig utrustning och resor till 27 kronor per elev och månad.

Blir det fråga om en kort kursvistelse, t. ex. på ett halvt år i början av arbetslöshetstiden, kan man förmoda, att eleverna endast i en del fall behöva anskaffa kläder i större omfattning under kurstiden. Skola de däremot genomgå en längre kurs, inträder förr eller senare behovet av komplettering. Så blir fallet vid nybörjarkurserna, som i regel komma att omfatta minst ett år. Elever, som under skolvistelsen kunna bo i sina hem, torde — liksom beträffande kost och logi — klara sig med mindre resurser än ensamstående elever eller sådana, som måste vara inackorderade å kursorten. Om man vill undvika en mera omfattande komplettering under skolvistelsen för dessa senare, måste man ordna så, att de vid inträdet i kursen hava minst 2 uppsättningar arbetskläder (overall eller liknande persedlar), 1 uppsättning fritidskläder, 3 uppsättningar underkläder, 2 par skodon och därjämte annan nödvändig personlig utrustning.

Om man utgår från verkstadsskoleutredningens uppgift, att en elev, som har tillräcklig klädustrustning vid inträdet i central verkstadsskola, år 1938 borde räkna med cirka 80 kronor per år till komplettering av sin klädustrustning,

så måste man i slutet av år 1943 räkna med en utgift på cirka 136 kronor per år (indexhöjning från 108 år 1938 till i genomsnitt 183 1943) eller cirka 11 kronor per månad.

Det synes vara rimligt att räkna med en genomsnittlig klädkostnad för en minderårig elev vid arbetslöshetskurs till minst 11 kronor per månad, under förutsättning att han vid inträdet i kursen har ovannämnda nödortftiga klädustrustning.

3. Kostnader för övriga personliga behov.

Kostnaderna för de personliga behoven (utom för kläder) beräknades av verkstadsskoleutredningen till 8 à 14 kronor per elev och månad år 1938 och av de lantbruksundervisningssakkunniga till 11 kronor per elev och månad arbetsåret 1936/37.

Utgår man från att genomsnittskostnaden för ifrågavarande personliga behov 1938 beräknades till 11 kronor per elev och månad, bör samma utgift beräknas till 16 kronor 1943, då index för sådana och liknande kostnader höjts från 103 år 1938 till 148 år 1943. Sagda utgift torde dock vara den, som kan göras mest variabel, och för försiktiga och sparsamma elever torde den kunna nedbringas till cirka 10 kronor.

4. Sammanfattning.

De sammanlagda minimikostnaderna per månad för en elevs uppehälle vid en utbildningskurs, där helinackordering ordnats i elevhem, kunna på grundval av ovanstående uppgifter beräknas till följande belopp:

Utgifter för kost och logi	64 kronor
» » kläder	11 »
» » övriga personliga behov	10 »
	Summa 85 kronor

Ovannämnda beräkning stämmer ganska väl överens med de understöd, som eleverna vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom och vid centrala verkstadsskolor verkligen uppbära under kursvistelsen (jfr sid. 26).

V. Diskussion om olika understödsformer.

Såsom framgått av den tidigare delen av detta kapitel, hava olika understödsformer kommit till användning vid kurser för arbetslösa, beroende på om arbetslöshetskurs anordnats som särskild verkstadsskola för arbetslös ungdom

under överstyrelsens inseende eller såsom arbetslöshetskurs under ledning eller överinseende av arbetsmarknadskommissionen. I det förra fallet har stipendium utgått, i det senare fallet dagunderstöd eller inackorderingsbidrag samt vid beredskapskurserna därjämte timpenning. Vidare har under vissa omständigheter utgått även hyreshjälp.

Vid en del kurser, framför allt utbildningsläger, hava deltagarna såsom tidigare anförts, erhållit fritt vivre samt i vissa fall något mindre belopp i form av flitpengar. Då understöd i form av fritt vivre som regel icke torde komma till användning vid de yrkesutbildningskurser, som i det följande behandlas, kommer denna understödsform icke vidare att beröras i diskussionen om lämpliga och möjliga understödsformer.

I detta sammanhang böra även möjligheterna till ersättning från erkänd arbetslöshetskassa beröras.

1. Ersättning från erkänd arbetslöshetskassa vid deltagande i utbildningskurs.

Här nedan lämnas en kort redogörelse endast för de bestämmelser, som äro av betydelse i förevarande sammanhang.

En arbetare, som är arbetslöshetsförsäkrad i en erkänd arbetslöshetskassa, har enligt hittills gällande praxis ej ansetts understödsberättigad för den tid under arbetslöshetsperioden han bevistat en kurs av mera omfattande slag, t. ex. en folkhögskolekurs eller en beredskapskurs. Motiveringen har varit den, att en sådan kurs är av längre varaktighet och tager hela dagen i anspråk, och den arbetslöse har därför ej ansetts stå till arbetsmarknadens förfogande. Är det däremot en kurs, som upptager högst 3 timmar per dag, kan han anses såsom understödsberättigad arbetslös, om han förklarar sig oförmöglig att taga arbete på öppna marknaden. Är sådan kurs förenad med ersättning, kan han dock icke erhålla daghjälp.

Enligt stadgarna skall arbetslöshetskassemedlem, som önskar komma i åtnjutande av understöd, hava erlagt visst antal avgifter (jfr § 21 förordningen den 15 juni 1934 om erkända arbetslöshetskassor, ändrad den 28 juni 1941). Avgiftsvillkoren äro av två slag. I det ena utsäges, att medlemmen före arbetslöshetens början skall hava erlagt inalles minst 52 veckoavgifter, och i det andra, att han under loppet av de före arbetslöshetens inträdande förflutna 12 månaderna skall hava erlagt ett visst antal veckoavgifter, i regel minst 20. Det förra av dessa villkor kallas det icke tidsbestämda avgiftsvillkoret och det senare det tidsbestämda avgiftsvillkoret.

Det icke tidsbestämda avgiftsvillkoret innebär, att så snart medlemmen erlagt 52 veckoavgifter, har han uppfyllt detsamma. Här finnes alltså icke någon bestämd tidsrymd, inom vilken avgifterna skola vara erlagda. Detta är däremot förhållandet med det tidsbestämda avgiftsvillkoret. Redogöraren skall nämligen med utgångspunkt från den första arbetslöshetsdagen räkna

12 månader tillbaka. Har medlemmen under denna tid icke erlagt minst 20 avgifter, saknar han understödsrätt, för så vitt icke den i det följande omnämnda förlängningsregeln kan tillämpas.

Vid prövningen av det tidsbestämda avgiftsvillkoret skall man utgå från den första arbetslösa dagen och räkna efter hur många avgifter, som erlagts under de sist förflutna 12 månaderna (prövningsåret). Avgiftsvillkoret skall alltså prövas vid början av varje arbetslöshetsperiod. I vissa fall, t. ex. vid värnpliktstjänstgöring, långvarig sjukdom etc., skulle det kunna bliva synnerligen svårt för en medlem att få ihop de 20 veckoavgifter, som det tidsbestämda avgiftsvillkoret i regel fordrar. Man har därför infört den bestämmelsen, att man får bortse från veckor (= överhoppa), för vilka medlemmen fristämplats av vissa angivna anledningar. Det stadgas sålunda, att om medlem fristämplats på grund av bland annat sjukdom, värnplikt eller på grund av deltagande i kurs, för vilken bidrag utgår av allmänna medel (dock högst 6 månader), skola de sålunda fristämplade veckorna överhoppas vid beräkandet av de 20 avgifterna.

Ovannämnda förhållande innebär, att enligt nuvarande stadgar en medlem, som är understödsberättigad vid arbetslöshetens inträdande, visserligen går miste om understödet de dagar, han bevistar en kurs av något slag, men hans rättigheter att erhålla understöd kvarstå ograverade, sedan han slutat kursen, under förutsättning att det är en kurs, för vilken bidrag utgår av allmänna medel, och att den ej är av längre varaktighet än 6 månader.

Vissa skäl tala måhända för att daghjälp från arbetslöshetskassa borde få utgå, när en arbetslöshetsförsäkrad deltagar i en arbetslöshetskurs. Kurs-eleven behövde ju i ett sådant fall icke tilldelas någon särskild ersättning i form av kontantunderstöd från arbetslöshetskommitté eller stipendium av allmänna medel. Kunde daghjälp helt ersätta kontantunderstödet, så länge en arbetslöshetskurs pågår, vore det också ur administrativ synpunkt fördelaktigt, om en ändring kunde ske i den riktningen, att daghjälp finge utgå till en arbetslöshetsförsäkrad person, som deltagar i arbetslöshetskurs. Det förhåller sig dock så, att daghjälp utgår endast under en begränsad tid, enligt § 23 ovannämnda förordning angiven till högst 156 dagar under loppet av tolv på varandra följande månader, varför en person, som deltagar i en längre kurs, måste, sedan daghjälp upphört, erhålla understöd i annan form. Dessutom är det inte säkert, att en elev efter avslutad kurs erhåller anställning eller att han kan komma att tillförsäkras kontantunderstöd på samma sätt som under kursvistelsen. Under sådana förhållanden är det givetvis värdefullt för den arbetslöse att hava bevarat rätten till daghjälp efter kurs-tidens slut. Den möjligheten kan visserligen alltid föreligga, att en arbetslös, som åtnjuter daghjälp från en erkänd kassa, dröjer med att anmäla sig till genomgående av kurs. Om en sådan person finner, att utsikterna till återanställning inom det egna yrket äro inga, eller han kommer till insikt om att

kursvistelsen realiter torde medföra ökade ekonomiska möjligheter för honom både under depressionstiden och i framtiden, torde ett eventuellt dröjsmål beträffande anmälan till inträde i arbetslöshetskurs icke bliva långvarigt.

Vägas skälen för och emot, synas nuvarande bestämmelser beträffande den arbetslöses rätt till daghjälp från erkänd arbetslöshetskassa i här omförmålt hänseende böra bibehållas. En arbetslöshetsförsäkrad person bör alltså under de dagar, han är inskriven vid en arbetslöshetskurs, icke erhålla daghjälp från kassan utan i stället komma i åtnjutande av understöd i samma ordning, som gäller för andra elever i den kurs han tillhör.

2. Olika understödsmöjligheter.

För ordnandet av elevernas ekonomiska förhållanden kan man gå fram på olika linjer.

a. Alla arbetslösa över 16 år komma i åtnjutande av utgående kontant-understöd (dagunderstöd, hyreshjälp) eller i förekommande fall inackorderingsbidrag. Utöver dessa understöd kan utgå en mindre timpenning. — Elever under 16 år få stipendier i likhet med övriga elever i de yrkesutbildande skolorna.

b. Eleverna erhålla nödiga stipendier för att täcka kostnaderna för kost, logi och övriga personliga behov under kursvistelsen. — Beträffande försörjningspliktig elev utgår eventuellt understöd till familjen.

c. I kurser, inrättade speciellt för äldre arbetslösa, utgå gängse kontant-understöd eller i förekommande fall inackorderingsbidrag samt en mindre timpenning. I utbildningskurser, där elevklientelet till övervägande del utgöres av ungdom, utgå stipendier. Kunna icke stipendierna bliva tillräckliga för tillgodoseende av obemedlad elevs uppehälle och övriga nödvändiga behov, måste tillskott erhållas från vederbörande hemortskommun. Stipendier och behövliga kommunala bidrag utgå ävenledes till arbetslösa, som intagas som elever i de ordinarie yrkesutbildande kurserna.

3. Jämförelser mellan olika slag av kurser.

Innan den frågan behandlas, vilken eller vilka understödsformer som böra komma till användning vid arbetslöshetskurs, synes det vara lämpligt att göra en kortfattad jämförelse mellan de olika kurserna med hänsyn till elevklientelet behov av understöd.

a. Nybörjarkurser, fortbildningskurser och omskolningskurser.

Omskolningskurserna och nybörjarkurserna hava det gemensamt, att eleverna äro nybörjare inom det yrke, vari utbildning sker. Detta kunde motivera en viss likställighet beträffande elevunderstöden. Å den andra sidan får man förutsätta, att de flesta eleverna i omskolningskurserna — liksom i fortbildningskurserna — äro äldre än eleverna i nybörjarkurserna, att de

förre i regel haft bättre inkomster än de senare och att de förre i allmänhet hava försörjningsplikt eller i varje fall ej kunna påräkna understöd från föräldrahem. Vidare kan det förutsättas, att nybörjarkurserna bliva längre än de båda andra kursformerna. Det finns alltså åtskilligt, som talar för att man beträffande understöden vid nybörjarkurserna går fram efter en annan linje än vid omskolnings- och fortbildningskurserna.

b. Nybörjarkurser och skolornas ordinarie kurser.

På det hela taget hava dessa kurser samma eller likartad organisation. På grund av tidigare erfarenhet (jfr verkstadsskoleutredningen SOU 1938: 26, sid. 254 f., ungdomsarbetslöshetsutredningen SOU 1934: 11, sid. 135) torde man kunna utgå från att elevernas genomsnittsålder i de särskilda arbetslöshetskurserna blir högre än i skolornas ordinarie kurser, även om man icke skulle fastställa lägsta inträdesåldern till 16 år, såsom hittills skett. Vidare torde det vara så, att eleverna i de ordinarie kurserna hava kalkylerat med att de under en viss fastställd utbildningstid icke skola hava andra inkomster än ett stipendium och utgående flitpengar. Eleverna i nybörjarkurserna torde i många fall icke hava räknat med utbildning i särskild kurs och hava i regel icke heller ekonomiska tillgångar att själva bekosta en sådan utbildning. Det är däremot troligt, att vid en långvarig arbetsmarknadskris ekonomiska svårigheter uppkomma även för skolornas ordinarie elever, på grund av att arbetslöshet drabbar fadern eller äldre syskon i hemmet, och under sådana förhållanden bliva eleverna i de ordinarie kurserna mera jämställda med eleverna i nybörjarkurser för arbetslösa. Därjämte torde det icke helt kunna undvikas, att på samma ort vissa arbetslösa hänvisas till de ordinarie kurserna, medan andra hänvisas till särskilt inrättade arbetslöshetskurser.

Med hänsyn till sist anförda omständigheter synas understöden till elever i nybörjarkurser för arbetslösa i regel böra utgå i samma form som till elever i ordinarie kurser.

4. Understöd vid fortbildnings- och omskolningskurser.

Stipendieformen synes icke böra komma till användning vid de speciella kurser, som eventuellt behöva anordnas för fortbildning eller omskolning av äldre arbetare, även om kursverksamheten bedrivs vid vanliga yrkesutbildningsanstalter. Mest rationellt synes det vara, att arbetslöshets hjälp i form av kontantunderstöd (dagunderstöd och hyreshjälp) i dessa fall får utgå. Emellertid har man i de fall, då vederbörande är familjeförsörjare och måste för kursens genomgående inackorderas å annan ort, att räkna med en merkostnad för uppehållet, som bör föranleda särskilt understöd. Liksom vid beredskapskurserna bör detta få formen av ett månatligt inackorderingsbidrag, som torde böra utgivas av hemkommunen. Statsbidrag till dylikt

bidrag utgår för närvarande dels med 75 %, dock högst 60 kronor, dels såsom årskostnadsbidrag för överskjutande belopp. I samråd med arbetsmarknads-kommissionen föreslår överstyrelsen, att enahanda grunder för statsbidrag till inackorderingsbidrag bliva fastställda för arbetslöshetskurserna.

Som allmän bestämmelse för kontantunderstöden gäller, att de utgå endast, så länge den arbetslöse ej kan erhålla arbete. Deltagarna i fortbildningskurserna torde i regel utan större olägenhet kunna avbryta sin kurs, då de erhålla arbete inom det egna yrkesområdet. Deltagarna i omskolningskurserna böra däremot i regel icke avbryta påbörjad kurs, förrän de erhållit avsedd utbildning. De böra därför tillförsäkras understöd, så länge kursen pågår.

Vid de heldagskurser, som kunna komma att anordnas, synes det vara motiverat att utgiva viss ersättning utöver förutnämnda understöd. Viljan att tillgodogöra sig undervisningen torde avsevärt stimuleras, om deltagandet medför direkt påtagbart ekonomiskt resultat. Deltagandet i kursen minskar ju också vederbörandes möjligheter att utnyttja tiden till uppsökande av eventuella arbetstillfällen och förtjänstmöjligheter och försätter honom i det fallet i sämre ställning än den, som uppstår arbetslöshetshjälp utan att delta i dylik kurs. Dessutom är behovet av kläder och annan personlig utrustning säkerligen större för en kursdeltagare än för en arbetslös, som icke deltar i utbildningskurs.

Timpenning synes vara att föredraga framför dagarvode. Den förra formen kan antagas bättre stimulera till fullt utnyttjande av undervisningstiden. Vid dagarvode måste man sannolikt medgiva, att detta intill en viss gräns får utgå helt även vid frånvaro.

Storleken av timpenningen torde liksom vid beredskapskurserna böra varieras med hänsyn till dyrtor. Då man måste räkna med att yngre personer kunna intagas i dessa kurser, bör timpenningen regleras med hänsyn till deltagarnas ålder. Däremot synas varierande ersättningar, beroende på yrkesområde, icke böra förekomma, utan likartade ersättningar böra utgå i varje, speciellt för fortsatt utbildning eller omskolning av arbetslösa ordnad kurs.

Det torde vara nödvändigt, att kursdeltagare, förutom kontantunderstöd och timpenning, i vissa fall jämväl erhåller hjälp till anskaffning av nödvändig klädutrustning ävensom till resekostnader.

Vederbörande arbetslöshetskommitté bör i första hand svara för utbetalningen av kontantunderstöd, inackorderingsbidrag och bidrag till klädutrustning, vilket senare bidrag även må inräknas i underlaget för beräkning av årskostnadsbidraget. Medel till resekostnader bör tillhandahållas av arbetsförmedlingen enligt härför stadgade grunder. Kursstyrelsen bör utbetala timpenning, som bekostas helt av statsmedel.

Det förefaller, som om den vid beredskapskurserna utgående timpenningen är väl avvägd med hänsyn till övriga bidrag. I *tabell 7* har en sammanställning

gjorts beträffande de understöd, som en icke försörjningspliktig deltagare åtnjuter i de olika beredskapskurserna. Understöden hava uträknats endast för A-, D-, E- och I-ort.

Tabell 7. Sammanställning av understödsbeloppen i kronor vid beredskapskurser i vissa dyrortsgrupper.

Kurstyper Ålderskategorier	A-ort		D-ort		E-ort		I-ort	
	per arbets- dag	per månad	per arbets- dag	per månad	per arbets- dag	per månad	per arbets- dag	per månad
I. Beredskapskurser för män (utan familj).								
a) med dagunderstöd och timpenning:								
Deltagare i åldern 16—17 år	3: 10	77: 50	3: 43	85: 75	3: 51	87: 75	3: 84	96: —
» » » 18—19 »	4: 10	102: 50	4: 43	110: 75	4: 51	112: 75	4: 84	121: —
» » » 20—24 »	4: 82	120: 50	5: 15	128: 75	5: 31	132: 75	5: 72	143: —
» » » 25 år och däröver ..	5: 70	142: 50	6: 03	150: 75	6: 19	154: 75	6: 60	165: —
b) med inackorderingsbidrag ¹ och timpenning:								
Deltagare i åldern 16—17 år	4: 80	120: —	4: 88	122: —	4: 96	124: —	5: 04	126: —
» » » 18—19 »	4: 80	120: —	4: 88	122: —	4: 96	124: —	5: 04	126: —
» » » 20—24 »	5: 52	138: —	5: 60	140: —	5: 76	144: —	5: 92	148: —
» » » 25 år och däröver ..	6: 40	160: —	6: 48	162: —	6: 64	166: —	6: 80	170: —
II. Beredskapskurser för ut- bildning av kvinnlig indu- striell reservarbetskraft.								
a) med dagarvode och timpenning:								
Deltagare i åldern 16—17 år	3: 60	90: —	3: 78	94: 50	3: 96	99: —	4: 24	106: —
» » » 18—19 »	3: 60	90: —	3: 78	94: 50	3: 96	99: —	4: 24	106: —
» » » 20—24 »	4: 32	108: —	4: 50	112: 50	4: 76	119: —	5: 12	128: —
» » » 25 år och däröver ..	5: 20	130: —	5: 38	134: 50	5: 64	141: —	6: —	150: —
b) med inackorderingsbidrag ¹ och timpenning:								
Deltagare i åldern 16—17 år	4: 20	105: —	4: 48	112: —	4: 76	119: —	5: 04	126: —
» » » 18—19 »	4: 20	105: —	4: 48	112: —	4: 76	119: —	5: 04	126: —
» » » 20—24 »	4: 92	123: —	5: 20	130: —	5: 56	139: —	5: 92	148: —
» » » 25 år och däröver ..	5: 80	145: —	6: 08	152: —	6: 44	161: —	6: 80	170: —

¹ Inackorderingsbidraget, som utgår med visst belopp per månad, har dividerats med 25 för att få beloppet per arbetsdag.

Till jämförelse har en sammanställning gjorts beträffande högsta och lägsta lärlingslönerna inom diverse olika yrken m. m. enligt gällande avtal, *tabell 8*.

Tabell 8. Vissa lärlingsförhållanden inom några större industri- och hantverksyrken under år 1943.

Arbetsgivareorganisation inom yrkesområdet ¹	Dyrort	Lärlingslön per dag inklusive index		Utbildningstid i år	Maximal lärlingslön erhålles efter nedanstående antal år	Antal dyrortsgrupper
		under 1:a lärlingsåret	under sista lärlingstiden			
		Kronor	Kronor			
Sveriges Verkstadsförening ²	lägsta	3: 04	5: 83	3	2.5	3
	högsta	3: 97	6: 89			
Sveriges Tryckeriers Arbetsgivareförbund	lägsta	4: 20	8: 19	4	3	6
	högsta	5: 31	10: 28			
Sveriges Skrädderi- och arbetsgivarernas Centralförening	lägsta	1: 79	7: 84	4	3.5	8
	högsta	2: 76	12: 07			
Sveriges Konfektionsindustri-förbund ³	lägsta	3: 12	7: 55	lägst 2	2	6
	högsta	4: 10	10: 10			
Svenska Byggnadsindustri-förbundet	lägsta	3: 48	9: 28	4	3	9
	högsta	4: 94	13: 18			
Sveriges Träindustri-förbund	lägsta	⁴ 3: 71	7: 57	4	3	8
	högsta	5: 56	11: 39			
Genomsnitt	lägsta	3: 22	7: 71	4	3	—
	högsta	4: 44	10: 65			

¹ Dessa avtal gälla mellan arbetsgivareorganisationer och respektive fackförbund. De berörda fackförbunden omfatta sammanlagt cirka 340 000 medlemmar (de 23 000 kvinnliga medlemmarna i Svenska Beklädnadsarbetareförbundet äro *ej* medräknade).

² Om lärlingen vid lärlingstidens början *ej* fyllt 17 år, är lärlingstiden 4 år och lönerna sättas lägre, än vad här anges. — Vid lärlingskontraktets undertecknande avsätter arbets-givaren för lärlingens räkning ett belopp, beräknat efter 2: 50 kr. per månad kontraherad lärotid. Detta belopp tillika med ett tillägg, bestämt efter 2 öre per avlönad timme, tillfaller lärlingen såsom gratifikation, då han genomgått den *fulla* lärotiden.

³ Särskilt lärlingsavtal finnes icke. Under rubriken »1:a lärlingsåret» hava förts nybörjare fyllda 16 år, under rubriken »sista lärlingstiden» hava förts arbetare fyllda 19 år men *ej* 20 samt med 2 års yrkesvana.

⁴ Avser löneförmåner under *andra* utbildningsåret. Under det första året utbetalas lön efter överenskommelse mellan arbetsgivare och lärlingens målsman.

Dyrortsgrupperingen är tyvärr icke densamma för de båda tabellerna. Detta spelar dock icke någon större roll, då man tar i betraktande endast de lägsta, respektive de högsta dyrortsgrupperna. Högsta dyrortsgruppen i av-talen omfattar i allmänhet Stockholm och Stockholmstrakten, lägsta vanligen A- och B-orter.

Lönerna utgå avtalsenligt per arbetstimme utom för skraddare och typografer, för vilka lönerna i avtalen angivits per vecka. Minimiåldern för lärling i undersökta avtal är i allmänhet 16 år och maxiåldern 25 år.

Man torde kunna förutsätta, att lärlingslönerna under det första utbildningsåret i allmänhet icke kunna täcka levnadskostnaderna för en ensamstående person. Kan däremot lärlingen bo i hemmet eller i annan större hushållsenhet, till exempel elevhem och dylikt, torde lärlingslönen i allmänhet täcka den del av hemmets gemensamma kostnader, som belöper på varje hushållsmedlem.

Utän närmare kommentarer må här konstateras, att summan av utgående dagunderstöd jämte timpenningersättning för 16—17-åringar i allmänhet ligger på ungefärligen samma nivå som begynnelselönen för lärling.

Vidare må nämnas, att skogsstyrelsen i sin till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet den 18 januari 1944 avgivna promemoria angående beredande av sysselsättning inom skogsbruket vid omfattande arbetslöshet efter krigets slut beräknat elevunderstödet vid kurser å skogsvårdsgårdar till i genomsnitt 4 kronor per elev och dag, d. v. s. cirka 120 kronor per månad.

5. Understöd till deltagare i nybörjarkurser och till arbetslösa, intagna såsom elever i skolornas ordinarie avdelningar.

Understöden till deltagare i nybörjarkurser skulle principiellt sett kunna utgå efter samma riktlinjer som vid fortbildnings- och omskolningskurser. En viss ekonomisk rättvisa skulle å den ena sidan ernås genom användning av samma understödsformer, då såväl dagunderstöd som timpenning äro reglerade med hänsyn till kursdeltagarnas ålder. Å den andra sidan äro dessa kurser likartade med de yrkesutbildande skolornas ordinarie kurser och äro, såsom tidigare påpekats, i regel ganska långa. Om arbetslöshetsunderstöd skulle utgå, måste man finna på någon utväg att utbyta dessa understöd mot andra bidrag, då arbetsmarknadsläget icke längre motiverade arbetslöshetshjälp, för så vitt icke kursdeltagarna skulle tvingas att avbryta utbildningskursen i förväg. En utväg vore i så fall, att de skulle beredas möjlighet att erhålla utbildningslån. För minderårig kursdeltagare skulle eventuellt målsman kunna upptaga lånet. Det torde dock bereda avsevärda svårigheter att få lånen återbetalade, då man icke kan förvänta, att kursdeltagarna omedelbart efter kurstidens slut erhålla sådana inkomster, att de kunna avstå något till amortering. En ytterligare utväg vore, att arbetslöshetsunderstöden ersattes med stipendier, då arbetslöshetshjälpens upphörde. Ovanstående och andra skäl tala dock för att man i nybörjarkurser redan från början bör utdela stipendier i stället för arbetslöshetsunderstöd.

I sitt förut nämnda betänkande (SOU 1938: 26, sid. 265 ff.) har verkstads-skoleutredningen även upptagit till diskussion frågan om elevernas ekono-

miska förhållanden under arbetslöshetstiden. De sakkunniga konstaterade, att de stipendier, som av dem föreslagits för medellösa och mindre bemedlade elever vid centrala verkstadsskolor, icke ens tillsammans med eventuella arbetspremier kunde bereda eleverna full försörjning under skolvistelsen. Bidrag därutöver måste sålunda försträckas, i den mån behov därav föreläge, av elevernas föräldrar eller anhöriga samt eventuellt av vederbörande hemkommuner eller huvudmännen för skolorna. Erfarenheterna från verkstadsskolorna för arbetslös ungdom gäve emellertid vid handen, att man i fråga om arbetslös ungdom icke kunde påräkna, att eleverna själva eller deras anförvanter över huvud taget kunde bidra till kostnaden för skolvistelsen.

De sakkunniga kunde emellertid icke tillstyrka, att stipendier av statsmedel utdelades efter olika grunder till elever, som intagits i »ordinarie» och »provisoriska» yrkesavdelningar. Det framhölls, att redan det förhållandet, att vid en längre kris även de elever, som intagits i de ordinarie avdelningarna, kunde vara arbetslösa, omöjliggjorde en sådan anordning. Vidare kunde under en arbetslöshetskris föräldrar eller anhöriga, som lämnat bidrag till redan intagna elever, bli arbetslösa.

De sakkunniga ansågo, att, då enligt tillämpade grundsatser vederbörande hemkommuner skola hava att delta i kostnaderna för krishjälpsåtgärder för arbetslösa, även i nu förevarande avseende bidrag borde påräknas av nämnda kommuner. Hjälpbehövande elev, som intages i verkstadsskola på grund av förefintlig arbetslöshet, borde sålunda enligt de sakkunnigas mening av hemkommunen erhålla det understöd, som tillsammans med stipendier och övriga tillgängliga understöd erfordrades för skolvistelsen.

Liknande synpunkter, som de sakkunniga anfört i fråga om stipendier till elever vid verkstadsskolor, kunna givetvis även anläggas i fråga om stipendier vid kurser av annat slag med heldagsundervisning, som på grund av och i samband med en arbetslöshetskris anordnas för att bereda yrkesutbildning för ungdom.

Styrkan i de skäl, som föranledde de sakkunniga att avstyrka utdelning av stipendier enligt olika grunder för elever i »ordinarie» och »provisoriska» avdelningar, kan icke bestridas. Det kan emellertid ifrågasättas, huruvida det icke vid en arbetslöshetskris skulle vara motiverat, att staten bidroge med högre stipendium än det för närvarande utgående i samtliga de fall, då elev för att erhålla undervisning måste inackorderas å kursorten.

Ytterligare en synpunkt, framförd även den av verkstadsskoleutredningen i dess betänkande (sid. 181 ff.), torde i detta sammanhang böra beaktas. En elevs kostnader bli, såsom de sakkunniga framhöll, relativt lägre under en kortare kurs än under en längre. Utsträckes kurstiden över en längre tid, måste man sålunda räkna med att eleven behöver förnya sin utrustning m. m. Att inskränka sina behov vore, anförde de sakkunniga, lättare för några månader än för två eller flera år. De anförda synpunkterna föranledde de

sakkunniga att föreslå, att stipendier till elever vid verkstadsskolor skulle vid fleråriga kurser kunna utgå med högre belopp i andra och följande årskurser än i första årskursen. De sakkunniga ifrågasatte jämväl, att liknande grunder för stipendier åt elever skulle — om deras förslag vunne beaktande — tillämpas vid andra yrkesundervisningsanstalter, folkhögskolor m. fl.

På grundval av tidigare omnämnda kostnadsberäkningar kan minimikostnaden för en inackorderad elevs uppehälle icke sättas lägre än 85 kronor per månad. Ur administrativ synpunkt vore det förvisso mest rationellt, att ett stipendium motsvarande detta belopp kunde tilldelas obemedlad elev inte endast i arbetslöshetskurs utan även i »ordinarie» yrkesutbildningskurs eller i folkhögskola. Då stipendium i dessa skolformer för närvarande utgår med högst 45 kronor, torde det knappast vara genomförbart att erhålla en förhöjning till nära nog det dubbla beloppet.

Såsom framgått av den föregående redogörelsen, utgår i vissa fall stipendium med 60 kronor per månad. Beloppet 60 kronor täcker visserligen icke kostnaden för kost och logi, även om man kan ordna inkvartering på möjligast gynnsamma villkor, till exempel i elevinternat vid central verkstadsskola, men därest det högsta stipendiebeloppet höjdes till 60 kronor även vid de ordinarie kurserna vid skolor för yrkesundervisning, lantmanna- och lanthushållsskolor samt vid folkhögskolor, skulle en icke oväsentlig förbättring ske beträffande obemedlade elevers möjligheter att delta i sådana skolors undervisning. Det förefaller icke otroligt, att ett höjt stipendium skulle medföra det resultatet, att dessa skolors ordinarie elevplatser under arbetslöshetstider bleve fullbelagda av mindre bemedlade arbetslösa.

Kostnader, som icke täckas av erhållet stipendium, måste täckas av understöd från kursdeltagarens hemkommun, om ej andra bidrag kunna erhållas. Då dylika kommunala understöd till obemedlade arbetslösa, som intagas i kurser, kunna betraktas som en form av arbetslöshetshjälp, till vilken årskostnadsbidrag kan utgå i därför föreskriven ordning, synes hinder ej möta för kommun att i denna ordning bidraga till elevernas uppehälle. Anordningen motsvarar vad som tillämpats i fråga om kommunala bidrag till elever vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom. Dessa kommunala understöd böra vara av sådan storlek, att de tillsammans med det statliga stipendiet skola täcka en obemedlad kursdeltagares samtliga kostnader för skolvistelsen. De torde växla efter kursortens dyrortsgruppering och andra förhållanden men torde böra beräknas till i genomsnitt 25 kronor i månaden för kursdeltagare, som måste vara inackorderad under kursvistelsen.

Man torde kunna förutsätta, att de ekonomiska förhållandena för de flesta deltagarna i nybörjarkurser för arbetslösa bliva ordnade genom statliga stipendier på 60 kronor och kommunala understöd på 25 kronor i månaden. Dock finnas fall, då dessa bidrag icke äro tillfyllest. Har en obemedlad

arbetslös kursdeltagare försörjningsplikt, bör kontantunderstöd utgå till hans understödsberättigade familjemedlemmar, varvid understödet till hustrun bör utgå såsom för ensamstående person över 18 år.

VI. Sammanfattande förslag.

I samråd med arbetsmarknadskommissionen har överstyrelsen utarbetat nedanstående förslag till grunder för understöd till deltagare i arbetslöshetskurser.

1. Till deltagare i fortbildnings- och omskolningskurser kan utgå:

a. *Kontantunderstöd* (dagunderstöd och eventuellt hyreshjälp) enligt de för sådant understöd gällande grunder, därest kursdeltagaren kan bo i hemorten,

eller

b. *inackorderingsbidrag* efter hänvisningskommunens beprövande, därest kursdeltagaren måste helinackorderas på kursorten. Kontantunderstöd utgår i detta fall endast, om kursdeltagaren har familj, varvid understöd utgår till hustru såsom för ensamstående person över 18 år.

c. *Bidrag till kläder*, då behov därav föreligger.

d. *Timpenning* för varje närvarotimme vid kursen enligt de för beredskapskurserna gällande grunderna.

e. *Resebidrag* enligt härför stadgade grunder.

Understöden i punkt a—c utbetalas av vederbörande arbetslöshetskommitté. Timpenningen utbetalas av kursstyrelsen och resebidrag genom arbetsförmedlingen.

Till kontantunderstöd och bidrag till kläder utgår statsbidrag enligt grunder, som äro eller kunna bliva fastställda.

Statsbidrag till inackorderingsbidrag utgår enligt nu gällande grunder vid arbetsmarknadskommissionens beredskapskurser eller med 75 % av inackorderingsbidraget, dock högst 60 kronor, samt å kostnad härutöver årskostnadsbidrag.

Timpenning betalas helt med statsmedel.

2. Till deltagare i nybörjarkurser och till arbetslösa, som intagas som elever i skolornas ordinarie kurser, kan utgå:

a. *Statligt stipendium* å högst 60 kronor per månad.

b. *Kommunala understöd*, som täcka elevens kostnader för helinackordering, i den mån dessa överstiga tilldelat stipendiebelopp, och i förekommande fall bidrag till kostnader för personlig utrustning.

c. *Arbetspremier*, härflytande från inkomster av produktionen, till belopp inom gränser enligt överstyrelsens bestämmande.

d. *Kontantunderstöd* till försörjningspliktig deltagares understödsberättigade familjemedlemmar enligt härför stadgade grunder, varvid understöd till hustru utgår såsom för ensamstående person över 18 år.

e. *Resebidrag* enligt härför stadgade grunder.

Å kostnader under b och d utgår årskostnadsbidrag.

Då kommun ansöker om tillstånd att få anordna arbetslöshetskurs eller att få remittera ett visst antal arbetslösa personer till anordnad arbetslöshetskurs, skall ansökan vara åtföljd av en försäkran, att vederbörande kommun förpliktar sig att svara för kostnaderna för elevernas skolvistelse, i den mån dylika kostnader enligt ovanstående bestämmelser ankomma på kommun.

Kapitel 3. Grunder för statsbidrag till undervisning.

I. Översikt av gällande grunder för statsbidrag.

I det följande lämnas en kort översikt över nu gällande grunder för statsbidrag till kommunala skolor för yrkesundervisning, centrala verkstads-skolor, lantbruksskolor, lantmannaskolor och lanthushållsskolor, verkstads-skolor för viss arbetslös ungdom, övriga arbetslöshetskurser samt beredskaps-kurser.

1. Kommunala skolor för yrkesundervisning.

(SFS nr 705/1921, 149/1930, 295/1933, 416/1937, 83/1941, 420/1942.)

Till av kommun, landsting, annan kommunal samfällighet eller förening av flera dylika upprättad anstalt för yrkesundervisning inom industri, hantverk, handel och husligt arbete utgår statsunderstöd

a. till avlöning åt rektor och övriga lärare med högst $\frac{2}{3}$ av deras sammanlagda avlöning, dock ej överstigande

1: 80 kronor per undervisningstimme för undervisning i husligt arbete i lärlingskola ävensom för undervisning i hushållsskola,

2: 35 kronor per undervisningstimme för undervisning i lärlingsskola i andra ämnen än husligt arbete samt för undervisning i verkstadsskola eller annan närstående anstalt för yrkesundervisning,

1: 95 kronor per undervisningstimme för undervisning i yrkesskola för husligt arbete,

2: 55 kronor per undervisningstimme för undervisning i annan yrkesskola än för husligt arbete samt för undervisning i ettårig handelsskola,

b. till ersättning åt föreläsare vid fristående föreläsningar eller serier av dylika vid yrkesskola med högst hälften av sammanlagda beloppet av de på understödtiden utgående arvoden och rese- och traktamentsersättningarna, dock ej överstigande per föreläsningstimme

10 kronor, när rese- och traktamentsersättning icke utgår till föreläsaren,

20 kronor, när rese- och traktamentsersättning utgår,

c. till undervisningsmateriel, med undantag för förbrukningsmateriel för yrkesnässig produktion av till försäljning avsedda alster, med hälften, i vissa undantagsfall med högst $\frac{2}{3}$ av totalkostnaden.

2. Centrala verkstadsskolor.

(SFS nr 716/1941 och 596/1942)

Till erkänd central verkstadsskola utgår statsbidrag

a. till anskaffning av undervisnings- och administrationslokaler samt lokaler för elevinternat och inventarier till undervisningslokaler och elevinternat med belopp, motsvarande högst hälften av de styrkta kostnaderna,

b. till förhyrande av sådana lokaler med belopp, som Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämmer,

c. till nyanskaffning av den första uppsättningen av stadigvarande undervisningsmateriel (maskiner, verktyg och dylikt) samt till nyanskaffning (komplettering) av maskiner med belopp, motsvarande $\frac{9}{10}$ av de styrkta kostnaderna,

d. till avlöning åt rektor och övriga lärare med belopp, motsvarande avlöningskostnaden enligt i författning fastställd skala,

e. till underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel m. m. högst 70 kronor per elev och år, till bestridande av elevernas sjukvård 10 kronor per elev och år och till administration och dylikt högst 100 kronor per elev och år,

f. till olycksfallsförsäkringsavgifter för eleverna med belopp, motsvarande hela kostnaden härför.

3. Lantbruksskolor, lantmannaskolor och lant-hushållsskolor.

(SFS nr 807/1942 och 910/1939)

Statsbidrag utgår till

a. avlöning åt rektor och övriga lärare för bestridande av kontant minimigrundlön (alltså ej beträffande förmånen av fri bostad och fritt bränsle, som författningen enligt tillkommer lärarpersonal), ålderstillägg, rörligt tillägg, vikariatsersättning och arvode åt speciallärare,

b. täckande av skolornas driftskostnader dels med i författning angivna årliga grundbelopp (3 600 kronor för halvårskurs, 5 400 kronor för helårskurs etc.), dels med tilläggsbidrag av fem kronor för varje elev och kursmånad, dock att statsbidrag till driftskostnader icke må utgå med högre belopp, än som motsvarar $\frac{3}{4}$ av skolans av lantbruksstyrelsen godkända driftskostnader,

c. täckande av byggnadskostnader eller kostnader för förvärv av byggnader vid lantmanna- och lant-hushållsskolor med $\frac{3}{4}$ av de av Kungl. Maj:t godkända kostnaderna.

4. Verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom.

Till verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom utgår statsbidrag till hela den av Kungl. Maj:t prövade kostnaden för

- a. avlöning åt rektor och övriga lärare,
- b. anskaffning av stadigvarande undervisningsmateriel,
- c. underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel, dock icke förbrukningsmateriel till yrkesmässig produktion av till försäljning avsedda alster,
- d. inventarier,
- e. administration samt
- f. elevernas sjukvårds- och olycksfallsförsäkringskostnader.

5. Av arbetslöshetskommitté anordnade kurser för arbetslös ungdom.

Efter prövning av statens arbetsmarknadskommission utgår statsbidrag vid *yrkes- eller allmänbildande kurser* till

a. avlöning åt kursledare och lärare med belopp, motsvarande hela kostnaden,

b. undervisningsmateriel med högst 50 % av kostnaderna,

vid *statskommunala arbetsläger* till

a. avlöning åt lägerledare, lärare, husmoder och dylika med belopp, motsvarande hela kostnaden,

b. undervisningsmateriel med högst 50 % av kostnaderna,

c. vid arbetet erforderlig material, arbetsredskap, transporter och arbetsledning med högst 50 % av kostnaderna,

vid *statliga arbetsläger*

med belopp, motsvarande samtliga kostnader.

6. Statens arbetsmarknadskommissions beredskapskurser för verkstadsindustrien samt för kvinnlig industriell reservarbetskraft.

Statsbidrag utgår till

a. avlöning åt lärare,

b. anskaffning av verktyg och jämförlig övrig undervisningsmateriel,

c. förbrukningsmateriel,

d. arbetsmaterial,

e. elektrisk energiförbrukning, dock ej till belysningsändamål,

f. administration,

g. olycksfallsförsäkring av elever

allt med belopp, motsvarande hela kostnaden,

h. anskaffning av maskiner och jämförlig övrig utrustning med del av den verkliga kostnaden enligt beslut av kommissionen i varje särskilt fall.

II. Verkstadsskoleutredningen angående statsbidrag till arbetslöshetskurser.

Verkstadsskoleutredningen har i sitt förut omnämnda betänkande (SOU 1938: 26, sid. 259 f.) framhållit, att spörsmålet om en provisorisk utvidgning av den ordinarie skolorganisationen under arbetslöshetstider i hög grad är en fråga av ekonomisk räckvidd. De sakkunniga anförde i detta sammanhang i huvudsak följande. För de föreslagna centrala verkstadsskolorna hade de sakkunniga förordat statsunderstöd enligt så fördelaktiga grunder, att man närmast var böjd för att samma grunder för understöd borde gälla även för provisoriska utvidgningar av skolorna till följd av arbetslöshet. Med hänsyn till landstingens ekonomiska förhållanden och andra omständigheter föreslogo emellertid de sakkunniga, att kostnaderna för anskaffning av den första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel (maskiner samt verktyg och dylikt) samt för årlig nyanskaffning (komplettering) av maskiner för dylika provisoriska utvidgningar skulle helt gäldas av statsverket. Staten borde dock förbehålla sig dispositionsrätt till denna materiel. Vidare tillstyrkte de sakkunniga, som för anskaffande av undervisningslokaler m. m. för de centrala verkstadsskolorna föreslagit statsbidrag med 50 %, att understöd för anskaffning av lokaler för ifrågavarande provisoriska utvidgningar skulle utgå med det högre belopp, som Kungl. Maj:t med hänsyn till vederbörande landstings ekonomiska förhållanden och andra omständigheter prövade skäligt. I övrigt ansåg sig icke verkstadsskoleutredningen böra föreslå, att statsunderstöd till driften av sådana provisoriska yrkesavdelningar vid centrala verkstadsskolor skulle utgå efter förmånligare grunder än till övriga avdelningar.

Till provisoriska utvidgningar under arbetslöshetstider av andra kommunala och enskilda yrkesundervisningsanstalter än centrala verkstadsskolor borde, enligt verkstadsskoleutredningens samtidigt uttalade mening, Kungl. Maj:t efter bemyndigande av riksdagen äga bevilja understöd efter grunder och med belopp, som Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämde. Liknande borde även vara fallet vid provisoriska utvidgningar vid lantbruksundervisningsanstalterna.

De sakkunniga uttalade, att förutnämnda understöd för provisoriska utvidgningar under arbetslöshetstider borde bestridas från samma anslag som de ordinarie understöden till respektive skolor.

I propositionen nr 1941:71 angående statsbidrag till centrala verkstadsskolor m. m. uttalade departementschefen, att han icke i det sammanhanget fann anledning taga närmare ställning till de sakkunnigas ovan berörda förslag. Departementschefen fann sig dock böra föreslå, att såsom särskilt villkor för statsbidrag till centrala verkstadsskolor skulle stadgas, att huvudmannen hade att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter i nu ifrågavarande och andra avseenden, som Kungl. Maj:t kunde finna skäl meddela. Bestämmelser i detta hänseende hava också intagits i Kungl. Maj:ts kungörelse den

30 augusti 1941 (nr 716) angående statsbidrag till centrala verkstadsskolor. Även såsom villkor för statsbidrag till kommunala och enskilda anstalter för yrkesutbildning gäller numera skyldighet att på det sätt, som i vederbörlig ordning kan föreskrivas, medverka till anordnande av sådan särskild utbildningsverksamhet, som kan befinnas erforderlig på grund av inträdande arbetslöshet eller eljest till följd av rådande krisförhållanden.

III. Vissa kostnader för yrkesundervisning.

1. Översikt av kostnaderna och deras fördelning på olika poster vid kommunala skolor för yrkesundervisning och verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom.

Av uppgifter, erhållna från skolöverstyrelsens statistiska avdelning, har utarbetats en sammanställning över kostnadernas fördelning på olika poster under budgetåren 1939/42 vid de kommunala anstalterna för yrkesundervisning med undantag för verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom, *tabell 9*. Sammanställningen har erhållits genom bearbetning av uppgifterna i de räkenskapsöversikter, som varje år tillställas skolöverstyrelsen. I sammanställningen hava icke medtagits utgifter för arbetspremier och flitpengar. Vidare hava under posten »underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel» förts utgifter för råvaru-, kraft- och maskinomkostnader för undervisningen. Detta har skett för att en jämförelse skall kunna göras med bland annat verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom. I posten »allmänna omkostnader» ingå alla slags lokalkostnader, hyror, räntor å lån till lokalanskaffning, administrationskostnader, kostnader för elevernas och lärarnas olycksfallsförsäkring och övriga allmänna omkostnader, som ej tillhöra annat kostnadskonto. Tyvärr är räkenskapsöversikten ej uppställd så, att man här kan få uppgift om dessa delposter.

En uppdelning av de kostnader, som motsvara posten »allmänna omkostnader» i tabell 9 har däremot erhållits i *tabell 10*, i vilken sammanställts uppgifter, som infordrats från verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom och avse i likhet med tabell 9 budgetåren 1939/42. Av nämnda sammanställning framgår, att de kostnader för undervisningen (alltså ej kostnader för elevvården), som ej täckts av statsmedel, »övriga kostnader», uppgå till i genomsnitt 19.9 % av totalkostnaderna. Dessa kostnader utgöra väsentligen utgifter för lokaler, värme, lyse, städning och dylikt, eftersom statsbidraget skall täcka alla andra kostnader. I några fall har statsbidraget visserligen ej helt täckt avsedd utgift, men underskottet har varit så obetydligt, att det i detta sammanhang icke spelar någon roll. Kostnaderna för elevernas sjukvård och olycksfallsförsäkring uppgå till cirka 2.4 % av totalkostnaderna, och administrationskostnaderna utgöra cirka 9.9 % av samtliga kostnader.

Tabell 9. Utgifter för undervisningen vid kommunala anstalter för yrkesundervisning med undantag för verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom under budgetåren 1939/42.

Budgetår	Lön till rektor och övriga lärare		Anskaffning av stadigvarande undervisningsmateriel		Underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel m. m.		Inköp av inventarier		Allmänna omkostnader		S u m m a	
	kronor	%	kronor	%	kronor	%	kronor	%	kronor	%	kronor	%
1939/40 . . .	3 910 115	61.2	434 587	6.8	369 009	5.8	81 333	1.3	1 595 861	25.0	6 390 905	100
1940/41 . . .	4 150 439	59.9	366 177	5.3	406 523	5.9	72 718	1.0	1 931 941	27.9	6 927 798	100
1941/42 . . .	4 602 761	58.5	440 072	5.6	427 042	5.4	71 657	0.9	2 331 177	29.6	7 872 709	100
1939/42 . . .	12 663 315	59.8	1 240 836	5.9	1 202 574	5.7	225 708	1.1	5 858 979	27.6	21 191 412	100

Tabell 10. Summa utgifter för undervisningen vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom under budgetåren 1939/42.

Verkstadskola i	Medeltantal avdelningar	Statsunderstöd till												Summa statsunderstöd		Övriga kostnader för undervisningsändamål		Summa kostnader för undervisningen	
		avlöning åt rektor och övriga lärare		administration		undervisningsmateriel		inventarier		sjukvård och olycksfallsförsäkring		kronor	%	kronor	%	kronor	%	kronor	%
		kronor	%	kronor	%	kronor	%	kronor	%	kronor	%								
												stadigvarande	underhåll och förbrukning	stadigvarande	underhåll och förbrukning	inventarier	sjukvård och olycksfallsförsäkring		
Gimo	6	110 594	61.5	19 365	10.8	2 067	1.1	22 204	12.4	336	0.2	8 043	4.5	162 609	90.5	17 128	9.5	179 737	100
Karlskrona	13	236 312	45.2	40 134	7.7	87 500	16.7	52 000	10.0	8 975	1.7	7 564	1.5	432 455	82.8	90 146	17.2	522 631	100
Lysekil	5.7	111 109	58.1	30 714	16.1	6 583	3.4	18 406	9.6	1 765	0.9	5 069	2.7	173 646	90.8	17 600	9.2	191 246	100
Möndal	15	286 824	53.6	59 411	11.1	7 129	1.3	54 900	10.3	2 899	0.5	14 670	2.8	425 833	79.6	108 977	20.4	534 810	100
Uddevalle	15.7	305 004	56.6	59 448	11.0	16 799	3.1	53 567	10.0	1 202	0.2	13 318	2.5	449 338	83.4	89 728	16.6	539 066	100
Östanäs	7	138 664	47.4	27 819	9.5	19 945	6.8	20 350	7.0	7 956	2.7	6 460	2.2	221 194	75.6	71 440	24.4	292 634	100
Tönshammar	8	164 975	53.4	38 900	12.6	15 491	5.0	30 500	9.9	2 000	0.7	9 275	3.0	261 141	84.6	47 601	15.4	308 742	100
Sandö och Sundsvall	18.3	337 432	43.4	67 855	8.7	107 765	13.9	76 000	9.8	5 785	0.7	13 703	1.8	608 540	78.3	163 298	21.7	776 838	100
Byske	5.7	100 065	47.3	9 900	4.7	4 700	2.2	19 980	9.4	800	0.4	5 810	2.8	141 255	66.8	70 311	33.2	211 566	100
Strömbacka	10	197 003	45.6	41 481	9.6	23 861	5.5	41 919	9.7	3 171	0.8	12 603	2.9	320 038	74.1	111 945	25.9	431 983	100
Samtliga skolor	104.4	1 987 982	49.8	395 027	9.9	291 840	7.3	389 826	9.8	34 889	0.9	96 515	2.4	1 960 790	80.1	793 174	19.9	3 989 253	100
Statsunderstö- dets fördelning på olika poster	—	—	62.2	—	12.4	—	9.1	—	12.2	—	1.1	—	3.0	—	100	—	—	—	—
Kronor per elev- plats och år	—	424	—	84	—	62	—	83	—	7	—	21	—	681	—	169	—	850	—

I utgifterna för de vanliga kommunala skolorna för yrkesundervisning ingå, så vitt känt är, icke några sjukvårdskostnader för elever. Utgifter för olycksfallsförsäkring förekomma endast vid verkstadsskolor ävensom vid andra kurser, i vilka verkstadsarbete ingår, samt vid kurser i hushållsgöromål. Denna delpost är emellertid av så ringa storlek vid ifrågavarande skolor, att man i detta sammanhang helt kan bortse från den.

I stort sett utgör för här ifrågavarande period posten »allmänna omkostnader» vid de vanliga skolorna för yrkesundervisning lika stor del av totalkostnaderna, som summan av posterna »övriga kostnader» (lokalkostnader) och »administrationskostnader» utgör av totalkostnaderna vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom. Om man utgår från att lokalkostnaderna inom de båda grupperna utgöra ungefär lika stor del av totalkostnaderna för respektive skolor, och sannolikhet finnes för riktigheten av ett sådant antagande, så följer därav och av vad som ovan anförts, att administrationskostnaderna för de båda grupperna av skolor relativt sett också ligga nära varandra. Med en viss schematisering torde man kunna uppdelat kostnadernas fördelning i procent på olika poster på följande sätt under budgetåren 1939/42.

Utgiftsposter	Kommunala skolor för yrkesundervisning utom verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom	Verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom
lön till rektor och övriga lärare	60	50
administration	8.5	10
stadigvarande undervisningsmateriel	6	7.5
underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel	5.5	10
inventarier	1	1
elevernas sjukvård och olycksfallsförsäkring	—	2.5
lokalkostnader	19	19
Summa	100	100

Procentfördelningen ger ett begrepp om, hur kostnaderna i stort sett fördela sig vid skolor, då en mera omfattande nyanskaffning av stadigvarande undervisningsmateriel ej skett. Olika heterna mellan de båda procentserierna bero på att den första gäller inte endast skolor för hantverk och industri utan även skolor för handel och för husligt arbete, under det att den andra serien avser endast verkstadsskolor. Skulle arbetslöshetskurserna komma att erhålla ungefär samma fördelning med avseende på näringsgrenarna, som kommunala skolor för yrkesundervisning för närvarande hava, torde man kunna utgå från att kostnadsfördelningen å de olika posterna i stort sett kommer att motsvara

den första procentserien. Blir det å andra sidan huvudsakligen kurser av samma art som vid verkstadsskolor för arbetslösa, kommer kostnadsfördelningen närmast att motsvara den andra serien. Här får man dock taga hänsyn till två faktorer. Om undervisningen lägges i skift med den ordinarie undervisningen, komma lokalkostnaderna relativt sett att minska. Vidare kommer posten stadigvarande undervisningsmateriel att öka i den mån helt ny utrustning måste anskaffas.

2. Vissa beräkningar angående genomsnittskostnaden per elevplats vid verkstadsskolor.

Verkstadsskoleutredningen sammanställde en tablå över i april 1938 beräknade kostnader för upprättandet och driften av en central verkstadsskola. I denna tänkta centrala verkstadsskola förutsattes, att följande avdelningar skulle ingå:

- 2 avd. för metallarbetare
- 1 » för automobilmekaniker
- 1 » för smeder
- 1 » för värme- och sanitetsmontörer
- 2 » för snickare
- 1 » för murare
- 1 » för elektriker
- 1 » för tapetserare

Summa 10 avdelningar om sammanlagt 153 elevplatser.

Denna verkstadsskoletyp omfattade just sådana avdelningar, som i regel ingingo i verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom. De sakkunniga framhöllo, att beräkningarna mera åsyftade att angiva storleksordningen av kostnaderna för skoltypen ifråga än att utgöra kostnadsberäkningar, avsedda att ligga till grund vid beslut om upprättandet av dylika skolor.

Huvudresultaten av verkstadsskoleutredningens beräkningar framgå av nedanstående översikt.

Engångskostnaderna beräknades för lokaler för undervisning och administration till 500 000 kronor, för stadigvarande undervisningsmateriel (maskiner samt verktyg och dylikt) till 160 000 kronor samt för inventarier och inredning till 31 000 kronor.

De *årliga driftskostnaderna* för undervisningen beräknades uppgå till 129 500 kronor.

Om sistnämnda beräknade kostnad fördelas på de 153 elevplatserna, bliva de årliga driftskostnaderna per elevplats 846 kronor.

Av tabell 10 framgår, att under budgetåren 1939/42 kostnaden per elevplats och år vid arbetslöshetsskolorna var i genomsnitt 850 kronor, varav staten betalade 681 kronor och huvudmannen 169 kronor.

För att giva en uppfattning om den ungefärliga storleksordningen av kostnaderna för engångsanskaffningen av den första uppsättningen av stadigvarande undervisningsmateriel per elev vid en verkstadsskola har överstyrelsen låtit verkställa beräkningar angående sådana kostnader vid en skola med samma antal och samma slags avdelningar, som låg till grund för verkstadsskoleutredningens beräkningar år 1938. De gjorda beräkningarna framgå av *tabell 11*.

Tabell 11. Beräknade kostnader för engångsanskaffning av maskiner, verktyg och dylikt vid en ny verkstadsskola.

A v d e l n i n g a r		Elev- antal	Total kostnad	Kostnad per elev kronor
y r k e	antal			
metallarbetare	2	32	100 000	3 125
automobilmekaniker	1	15	45 000	3 000
smeder	1	15	10 000	667
värme- och sanitetsmontörer	1	15	8 000	533
byggnadssnickare	1	15	20 000	1 333
möbelsnickare	1	15	25 000	1 667
murare	1	15	3 500	233
elektriker	1	16	25 000	1 563
tapetserare	1	15	3 700	247
Summa	10	153	240 200	1 570

I anslutning till ovanstående beräkningar torde man kunna antaga, att vid en verkstadsskola av här ifrågavarande typ den första uppsättningen av maskiner, verktyg och dylikt kommer att kosta omkring 1 600 kronor per elevplats. Av verkstadsskoleutredningens uppgifter kan beräknas, att motsvarande kostnad år 1938 uppgick till cirka 1 050 kronor (160 000: 153).

Inventarietkostnaderna vid ifrågavarande verkstadsskola hava i år beräknats till sammanlagt 33 000 kronor eller i runt tal 220 kronor per elevplats. Nämnda beräknade inventarietkostnader avse endast inventarier och inredning för verkstadslokaler och 3 lärosalar för teoriundervisning samt övriga nödvändiga utrymmen men ej administrationslokaler och dylikt.

3. Kostnadsfördelningen samt kostnaden per elev och år i genomsnitt vid statens arbetsmarknadskommisjons beredskapskurser jämte beräknade genomsnittssiffror för arbetslöshetskurserna.

Överstyrelsen har med ledning av från arbetsmarknadskommisjonen inhämtade uppgifter angående statsbidragen till beredskapskurserna under budgetåren 1940/43 beräknat den procentuella fördelningen av kostnaderna på

Tabell 12. Den procentuella fördelningen av utgifterna för undervisningen vid samtliga beredskapskurser under budgetåren 1940/43.

Statsunderstöd till	1940/41	1941/42	1942/43	1940/43
avlönning å rektor och övriga lärare	45.5	47.3	59.3	50.1
administration	5.4	6.9	9.8	7.2
stadigvarande undervisningsmateriel	27.2	13.1	9.5	16.8
underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel	21.3	31.0	20.3	24.6
inventarier	—	—	—	—
olycksfallsförsäkring	0.7	1.8	1.1	1.2
Summa ¹	100	100	100	100

¹ Vissa kostnader, såsom för personlig utrustning m. m., uppgående till sammanlagt 0.3 % av totalkostnaden, hava icke medtagits vid beräkning av procenttalen.

olika poster, *tabell 12*. Därvid hava så vitt möjligt kostnaderna fördelats på poster motsvarande dem, som kommit till användning vid verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom. Därjämte har överstyrelsen beräknat statsunderstödet per elev och år vid beredskapskurserna. Följande sammanställning visar statsunderstödet per elev och år vid beredskapskurser och per elevplats och år vid arbetslöshetsskolorna.

Å r	Statsunderstöd vid	
	beredskapskurser	verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom
1939/40	—	} 681
1940/41	1 005	
1941/42	1 190	
1942/43	1 150	754

Orsaken till den stora skillnaden är främst den, att beredskapskurserna utbildade framför allt metallarbetare och svetsare, under det att beräkningen för verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom influeras av kostnader även för annan billigare utbildning. De två första åren för beredskapskurserna måste också betraktas som uppsättningsår med jämförelsevis stora inköp av stadigvarande undervisningsmateriel, medan verkstadsskolorna för viss arbetslös ungdom passerat detta stadium vid de år kalkylen avser. Därtill kommer, att elevantalet i beredskapskurserna i genomsnitt varit icke oväsentligt mindre än antalet elevplatser, varför de fasta kostnaderna per elev bliva större än per elevplats. Ganska intressant är det att jämföra statsbidragets fördelning på olika utgiftsposter vid ifrågavarande verkstadsskolor för budgetåren 1939/42 och vid beredskapskurserna för budgetåret 1942/43, alltså för utvecklings-

Tabell 13. Den procentuella fördelningen av statsunderstöden vid beredskapskurser 1942/43 och verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom 1939/42.

Statsunderstöd till	Beredskapskurser 1942/43	Verkstads- skolor för viss arbetslös ungdom 1939/42
avlöning åt rektor och övriga lärare . .	59.3	62.2
administration	9.8	12.4
stadigvarande undervisningsmateriel . . .	9.5	9.1
underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel m. m.	20.3	12.2
inventarier	—	1.1
sjukvård och olycksfallsförsäkring	1.1	3.0
Summa	100	100

skeden, då båda slagen av kurser i allmänhet passerat begynnelsestadiet, *tabell 13*.

Överensstämmelsen är slående på flera punkter. Att kostnaden för underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel vid beredskapskurserna är jämförelsevis mycket högre än vid ifrågavarande verkstadsskolor, förklaras därav, att undervisning i svetsning är relativt begränsad vid arbetslöshetsskolorna, medan svetsning förekommer i stor omfattning vid beredskapskurserna. Därtill kommer, att i de förra skolorna undervisning bedrivs även i yrken, som kräva väsentligt mindre kostnad för undervisningsmateriel än yrken i allmänhet inom mekaniska verkstadsindustrien. De relativt lägre administrationskostnaderna vid beredskapskurserna torde bero därpå, att skolornas personal delvis utnyttjas även för beredskapskursernas ändamål.

Av vad i det föregående anförts framgår, att den årliga genomsnittskostnaden för en elevs undervisning i verkstadsskola av samma typ som verkstadsskolorna för viss arbetslös ungdom kan uppskattas till lägst 850 kronor per år, vilket belopp beräknats som genomsnittskostnad för åren 1939/42 (*tabell 10*). Av denna kostnad torde huvudmannen få erlægga i genomsnitt 19 %, under förutsättning att kurserna komma att pågå under likartade förhållanden som under åren 1939/42. Om de planerade arbetslöshetskurserna komma att utgöra skiftesavdelningar till redan befintliga verkstadsskoleavdelningar inom samma yrke, bliva merkostnaderna för lokaler och dylikt ytterst små, och man torde få räkna med att driftskostnaden per elev och år kommer att närma sig det belopp (681 kronor), som tidigare angivits som statens utgift. För budgetåret 1942/43 var motsvarande belopp 754 kronor (*jfr sid. 55*). Överstyrelsen räknar med utgångspunkt härifrån i det följande med en genomsnittskostnad av 750 kronor per elev och år.

Avse arbetslöshetskurserna till övervägande del att giva utbildning för verkstadsindustrien, torde man få räkna med en genomsnittlig driftskostnad av cirka 1 200 kronor per elev och år, exklusive lokalkostnader och kostnader för inventarier.

4. Uppskattning av kostnaderna per elevplats vid vissa övriga kurser.

Beträffande kostnaderna för undervisningen inom andra yrkesområden än hantverk och industri har överstyrelsen icke haft tillfälle att verkställa några beräkningar, grundade på från skolorna infordrade uppgifter. Överstyrelsen förutsätter, att dessa kurser, framför allt i handel, husligt arbete och jordbruk, skola kunna förläggas till anstalter, där fullständig utrustning står till förfogande. De väsentligaste kostnaderna bliva därför lärarlöner och hyror för lokaler samt vid kurser i sömnad och hushållsgöromål arbets- och förbrukningsmaterial. Att av tillgängligt material, skolornas räkenskapsöversikter, få tillförlitliga beräkningar är omöjligt, enär räkenskaperna för de olika kurserna icke föras separat för varje kurs och ej heller för varje särskilt yrkesområde. I regel förekomma både kortare och längre kurser vid de olika skolorna.

För att giva en uppfattning om den ungefärliga storleksordningen av genomsnittskostnaderna för undervisningen per elev och år har överstyrelsen gjort vissa uppskattningar om nämnda kostnader för olika slags kurser.

Vad *handelskurserna* beträffar, hava vissa uppgifter angående totalkostnaden för undervisningen per elev och år vid handelsgymnasierna inhämtats från skolöverstyrelsens statistiska avdelning.

Kostnadernas fördelning samt kostnaden per elev och år framgå av *tabell 14*.

Tabell 14. Ekonomiska uppgifter för budgetåren 1937/43 avseende handelsgymnasier.

Utgifter i kronor till	B u d g e t å r					
	1937/38	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43
lärarlöner och arvoden . . .	517 073	619 887	649 871	666 347	704 702	725 162
övriga löner och arvoden . .	29 192	32 371	30 144	31 295	31 764	31 941
bränsle, lyse, rengöring m. m.	34 098	33 946	46 104	54 451	67 947	61 407
undervisnings- och förbrukningsmateriel	19 106	19 650	18 443	11 967	11 758	13 631
övriga ändamål	43 023	65 561	66 444	48 406	56 665	49 326
Summa	642 492	771 415	811 006	812 466	872 836	881 467
Statsbidrag per lärjunge . .	258	253	277	259	251	261
Utgifter per lärjunge	568	595	601	602	627	617

Vid kurser för arbetslösa torde man kunna räkna med lägre lärarlöner än vid handelsgymnasierna. Å den andra sidan tillkomma vid arbetslöshetskurser kostnader för läroböcker och en del förbrukningsmateriel, en utgift, som kan uppskattas till cirka 50 kronor per elev och år. På grund härav torde ovan angivna belopp för utgifter per elev icke kunna antagas direkt motsvara kostnaderna vid en arbetslöshetskurs. Uppskattningsvis torde man böra räkna med en kostnad (utöver lokalkostnaden) av cirka 500 kronor per elev och år vid kurser för arbetslösa i handel, om kurserna kunna förläggas till handelsskolor eller om man eljest icke behöver nyanskaffa stadigvarande undervisningsmateriel.

Vid kurser i *hushållsgöromål* torde man kunna beräkna genomsnittsutgifterna för en kurs för 12 elever i hushållsgöromål, som förlägges till ett redan befintligt skolkök, till cirka 8 700 kronor eller till 725 kronor per elevplats och år, varvid förutsatts, att eleverna delvis skola betala för de egna måltiderna under kursen.

För en nybörjarkurs i *sömnad* för 12 elever, till vilken utrustning av stadigvarande undervisningsmateriel icke behöver anskaffas och vid vilken ingen utgift behöver beräknas för material (tyg) till den användbara produktionen, torde driftkostnaderna kunna beräknas till 5 400 kronor eller 450 kronor per elevplats och år.

Vad kostnaderna för arbetslöshetskurser i *skogsbruk* beträffar, har skogstyrelsen i sin till statsrådet och chefen för finansdepartementet den 18 januari 1944 avgivna promemoria angående beredande av sysselsättning inom skogsbruket vid omfattande arbetslöshet efter krigets slut gjort vissa beräkningar. På basis av nämnda beräkningar uppskattar överstyrelsen den årliga (8 månader) genomsnittskostnaden per elevplats till 650 kronor.

Kostnaderna per elevplats vid arbetslöshetskurser i *lantbruks- och lanthushållsundervisning* hava i samråd med lantbruksstyrelsens undervisningsbyrå uppskattats till cirka 85 kronor för manlig och 80 kronor för kvinnlig elev per månad vid kurser om tre månader (jfr sid. 11). Härtill komma kostnader för lokaler.

5. Sammanfattning av kostnaderna per elevplats.

Årliga kostnaden per elevplats beräknas vid kurser för arbetslösa till nedanstående genomsnittsbelopp.

Verkstadsskolekurs för industri och hantverk (genomsnittskostnad för olika förekommande yrken)	750	kronor
Verkstadsskolekurs för yrken inom verkstadsindustrien	1 200	»
Handelskurs	500	»
Hushållskurs	725	»
Sömnadskurs	450	»
Skogsbrukskurs	650	»
Lantbrukskurs (3 månader)	255	»
Lanthushållskurs (3 månader)	240	»

I nämnda kostnadsberäkningar ingå icke kostnader för lokaler (hyror, värme, städning och dylikt). Likaså ingå ej heller kostnader för första uppsättningen av undervisningsmateriel. Kostnaderna för den första uppsättningen av undervisningsmateriel hava i det föregående beräknats till cirka 1 600 kronor per elevplats och för inventarier till cirka 220 kronor per elevplats, då fråga är om kurser för industri och hantverk. Beträffande övriga kurser torde nämnda kostnader stanna vid väsentligt lägre belopp, även med hänsyn till att fullständig uppsättning mera sällan kan komma ifråga.

IV. Statsbidrag till olika slag av arbetslöshetskurser.

1. Allmänna riktlinjer.

Det synes vara nödvändigt att draga en principiell gräns mellan sådana arbetslöshetskurser, som i första hand tillgodose ett mera lokalt behov, *kommunala arbetslöshetskurser*, och sådana, som i regel rekryteras från ett större område, förslagsvis benämnda *centrala arbetslöshetskurser*.

I det förra fallet synes det vara skäligt, att huvudmännen för kurserna svara för en viss del av kostnaderna. Det synes vara rimligt, att, såsom skett vid statens arbetsmarknadskommissions beredskapskurser, huvudmännen för kurserna först och främst ställa lokaler med inventarier till förfogande samt bekosta värme, belysning och städning. Om i kommunala skolor för yrkesundervisning finnes utrustning, som kan användas för kurserna, bör denna ställas kostnadsfritt till förfogande. I sådana fall, då kommunala arbetslöshetskurser anordnas vid exempelvis industriverkstäder, enskilda yrkesskolor m. fl., med utnyttjande av där befintlig utrustning, böra huvudmännen även i sådant fall svara för lokalkostnaderna, men man kan ifrågasätta, om icke staten i förekommande fall bör betala skälig hyresersättning för den använda utrustningen.

Därjämte tala vissa skäl för att huvudmännen böra svara för en del av skolornas driftkostnader. Utgifterna för lärarlöner, anskaffning av undervisningsmateriel, såsom maskiner m. m., samt för elevernas olycksfallsförsäkringsavgifter äro jämförelsevis lätta att beräkna och att kontrollera. Beträffande kostnaderna för underhåll av undervisningsmateriel, förbrukningsmateriel, arbetsmaterial och förbrukning av elkraft kan man visserligen på grund av vunnen erfarenhet och med hjälp av tillgängligt siffermaterial göra relativt säkra beräkningar av genomsnittskostnaderna för kurser av en viss typ, men beträffande det enskilda fallet kunna lokala förhållanden åstadkomma en väsentlig förskjutning av de sålunda erhållna resultaten. Det är därför svårt för en central myndighet att utan ingående kännedom om de lokala förhållandena här göra säkra beräkningar eller att avgöra, om gjorda utgifter varit nödvändiga. En utväg vore att fixera statsbidraget till ifrågasvarande ändamål till ett visst belopp per elev och år. En annan utväg är att låta statsbidraget utgå med vissa procent av de verkliga kostnaderna. En

beräkning från kostnadsuppgifterna för verkstadsskolorna för viss arbetslös ungdom ger vid handen, att om huvudmännen skulle betala 50 % av kostnaderna för administration och för underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel och dylikt, kommer detta att motsvara cirka 10 % av de totala kostnaderna för undervisningen eller i genomsnitt cirka 85 kronor per elev och år vid sådana verkstadsskoleavdelningar. Om arbetslöshetskurserna få arbeta i skift med de ordinarie kurserna, komma huvudmännens merkostnader i fråga om lokaler att inskränkas till att i huvudsak gälla endast extra städning och rengöring samt lyse. I så fall bleve den här föreslagna utgiften för huvudmännen troligtvis deras väsentligaste kostnad för själva undervisningen. Det förhållandet, att huvudmännens egna kostnader skulle motsvara 50 % av kostnaderna för ifrågavarande ändamål, torde föranleda önskvärd försiktighet i medelsdispositionen och garantera vederbörlig kommunal kontroll däröver. Man bör emellertid icke bortse från den möjligheten, att även nämnda, förhållandevis obetydliga andel av hela kostnaden för utbildningsverksamheten i vissa kommuner skulle kunna verka återhållande på vederbörandes villighet att igångsätta kursverksamhet. För att motverka en sådan tendens torde huvudmännen böra få disponera nettointäkterna från den saluvärdiga produktionen, som äro av underordnad ekonomisk betydelse i förhållande till statsverkets utgifter för verksamheten och som icke kunna kontrolleras på ett fullt tillfredsställande sätt, om ej huvudmännen åläggas ett för dem och den centrala ledningen ytterst betungande redovisningssystem. Det må här framhållas, att bland annat arbetspremier till eleverna skola gäldas ur inkomsterna från den saluvärdiga produktionen.

Hänsyn till en rationell arbetslöshetspolitikts krav och andra omständigheter fordra, att även arbetslösa från andra kommuner, där yrkesutbildningsanstalter saknas eller där det eljest icke är möjligt att anordna arbetslöshetskurser, skola kunna placeras vid kurser i kommun, där yrkesskoleverksamhet bedrivs och av arbetslöshet föranledd kommunal kursverksamhet kommit till stånd. Det torde därför som villkor för statsbidrag böra föreskrivas, att kommun är skyldig att i anordnad arbetslöshetskurs mottaga arbetslösa från annan kommun, i den mån överstyrelsen så bestämmer.

Vid *kurser, anordnade av kommuner*, synas alltså de regler beträffande statsbidrag, som arbetsmarknadskommissionen tillämpat för beredskapskurserna, i huvudsak böra gälla. Staten bör dock lämna bidrag, motsvarande hela kostnaden för anskaffning av maskiner och övrig stadigvarande undervisningsmateriel och då också förbehålla sig äganderätten därtill. Därjämte bör staten ersätta 50 % av kostnaderna för arbetsmaterial, förbrukningsmateriel och elkraft till icke saluvärdig produktion samt för administration.

Vad här sagts om statsbidrag enligt andra regler än normalt bör äga giltighet endast, under förutsättning att vederbörande undervisningsanstalt på statsmakternas tillskyndan måste vidtaga särskilda åtgärder, vilka medföra

särskilda kostnader, för att kunna bereda undervisning för arbetslösa. I den mån inom skolans ordinarie ram — utan ökat antal lärarkrafter och utan anskaffning av ytterligare maskinell eller dylik utrustning — ett utökat elevantal kan emottagas, bör icke den omständigheten, att flera eller färre av eleverna äro arbetslösa och med anledning därav erhålla hjälp av samhället, föranleda, att statsbidrag skall utgå enligt andra grunder än eljest.

Vad *centrala verkstadsskolor* beträffar, synes, såsom även verkstadsskoleutredningen anfört, statsbidragets storlek normalt vara så väl tilltaget, att det vid en här förutsatt provisorisk utvidgning torde i huvudsak kunna utgå efter samma grunder som vid de ordinarie kurserna.

Avvikelse från eljest gällande regler bör dock ske i de avseenden, som verkstadsskoleutredningen föreslagit (jfr sid. 48). Vidare måste statsbidraget till underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel m. m., som nu utgår med 70 kronor per elev och år, höjas beträffande svetskurser. En sammanställning av uppgifter från arbetsmarknadskommissionens beredskapskurser i svetsning ger vid handen, att ifrågavarande kostnad vid utbildningskurs för svetsare uppgått till i genomsnitt över 80 kronor per elev och månad vid vissa svetskurser eller inemot 1 000 kronor per elev och år. Denna genomsnittsberäkning avser kurser såväl i gas- som bågsvetsning. Under sådant förhållande kan man rimligtvis icke begära, att landstingen skola vara villiga att igångsätta arbetslöshetskurser i svetsning, om statsbidraget såsom för närvarande endast utgår med 70 kronor per elev och år. Då ifrågavarande kostnader bero på flera, allt efter de lokala förhållandena varierande faktorer, synes det vara skäligt, att statsbidraget i stället fastställas att utgå med en viss del av de verkliga, av överstyrelsen godkända kostnaderna.

De i kungörelsen den 30 augusti 1941 (nr 716) fastställda reglerna böra sålunda gälla, dock att staten bör svara dels för hela kostnaden för de av de särskilda åtgärderna föranledda nyinköpen och kompletteringarna av maskiner och verktyg, dels för 75 % av de verkliga, av överstyrelsen godkända kostnaderna för underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel m. m. vid svetsundervisning. Därjämte bör staten efter prövning i varje särskilt fall lämna bidrag för anskaffande av undervisningslokaler m. m. enligt förmånligare grunder, än då det gäller de ordinarie kurserna.

Vid arbetslöshetskurser, anordnade för större områden än primärkommun och i statlig regi, *centrala arbetslöshetskurser*, bör staten svara för hela kostnaden för undervisningen. Överstyrelsen torde i samråd med arbetsmarknadskommissionen få avgöra, när betingelserna för anordnandet av centrala arbetslöshetskurser äro för handen. Vid dessa kurser kan det givetvis bliva fråga om uppförandet av särskilda byggnader för elevinternat, t. ex. baracker. Då dessa kurser skola drivas helt med statsmedel, bör staten även svara för engångskostnaderna för elevinternatet. Driftkostnaderna skola däremot, så vitt på förhand kan beräknas, täckas av elevernas inackorderingsbidrag eller stipendier. Ett eventuellt underskott bör dock täckas av staten.

2. Sammanfattande förslag till grunder och villkor för statsbidrag till kursverksamheten.

a. Statsbidrag till arbetslöshetskurser, anordnade med kommun som huvudman, s. k. *kommunala arbetslöshetskurser*, utgår med belopp, motsvarande dels hela verkliga kostnaden för avlöningar till föreståndare och lärare, anskaffning eller förhyrande av maskiner och övrig stadigvarande undervisningsmateriel, läroböcker samt olycksfallsförsäkring av lärare och elever,

dels 50 % av kostnaden för arbetsmaterial, förbrukningsmateriel, elektrisk kraftförbrukning, i vad dessa kostnader avse övningsarbeten och icke säljbar produktion, samt för administration,

dock att statsbidrag icke utgår utöver av överstyrelsen i samband med beviljande av statsbidraget angivna högsta belopp.

b. Statsbidrag till *arbetslöshetskurser vid central verkstadsskola* utgår enligt de för statsbidrag till central verkstadsskola gällande bestämmelserna (SFS nr 716/1941), dock att statsbidraget utgår

beträffande anskaffning av den första uppsättningen stadigvarande undervisningsmateriel (maskiner samt verktyg och dylikt) och nyanskaffning (komplettering) av maskiner ävensom i förekommande fall förhyrande av maskiner med belopp, motsvarande hela kostnaden härför,

beträffande kraft- och gasförbrukning samt förbrukningsmateriel vid svetsundervisning med belopp, motsvarande 75 % av de verkliga, av överstyrelsen godkända kostnaderna för nämnda ändamål och

beträffande anskaffningen av särskilda provisoriska lokaler och förhyrande av särskilda lokaler med belopp, som i varje särskilt fall bestämmes av överstyrelsen, dock högst 75 % av de verkliga, av överstyrelsen godkända kostnaderna, eller med det högre belopp Kungl. Maj:t i visst fall må finna skäligt bestämma.

c. Till arbetslöshetskurser, vilka hava organiserats för rekrytering från ett större område än en primärkommun och som av överstyrelsen godkänts som *centrala arbetslöshetskurser*, utgår statsbidrag till täckande av samtliga av överstyrelsen godkända kostnader för respektive kurser.

d. Statsbidrag enligt ovannämnda grunder till angivna ändamål kan på ansökan av kursstyrelse för *kommunal arbetslöshetskurs* eller för *arbetslöshetskurs vid central verkstadsskola* tilldelas styrelsen under villkor,

att behövliga lokaler jämte värme, lyse och städning samt erforderliga inventarier tillhandahållas beträffande de kommunala arbetslöshetskurserna utan kostnad för staten och beträffande arbetslöshetskurser i central verkstadsskola utan extra kostnader för staten utöver dem, som jämlikt ovanstående skola täckas av statsmedel,

att den till de upplåtta lokalerna hörande utrustningen av maskiner och övrig undervisningsmateriel utan särskild ersättning eller, därest denna utrust-

ning är förhyrd, endast mot av överstyrelsen i förväg godkänd ersättning tillhandahålles för utbildningsverksamheten,

att arbetslöshetskurs i den ordning och omfattning överstyrelsen bestämmer, mottager arbetslösa även från orter utanför det område, för vilket kursen närmast inrättats,

att kurserna anordnas i överensstämmelse med av överstyrelsen meddelade anvisningar,

att särskilda räkenskaper i den utsträckning överstyrelsen bestämmer, föras för arbetslöshetskurserna,

att räkenskaperna skola vara underkastade den särskilda revision överstyrelsen må bestämna,

att all materiel, som helt bekostats av statsmedel, förblir statens egendom och får disponeras endast enligt överstyrelsens bestämmande.

Av överstyrelsen beviljat statsunderstöd må kunna utanordnas i förskott.

Redovisning skall ske i den ordning, som överstyrelsen bestämmer.

I den mån överstyrelsen finner erforderligt, tillhandahållas blanketter av överstyrelsen.

För *centrala arbetslöshetskurser* böra ovanstående villkor gälla i tillämpliga delar, varjämte bör föreskrivas, att alla intäkter från den säljbara produktio- nen efter avdrag av medgivna arbetspremier skola inlevereras till överstyrelsen.

Kapitel 4. Den centrala ledningen av arbetslöshetskurserna.

I. Överstyrelsen för yrkesutbildning som central myndighet för arbetslöshetskurserna.

Verkstadsskoleutredningen uttalade, att den nya överstyrelsen för yrkesutbildning skulle utgöra central myndighet för den utvidgade yrkesutbildning, som borde igångsättas under arbetslöshetstider. Därjämte ifrågasattes, om icke den nya överstyrelsen skulle övertaga den yrkesutbildningsverksamhet, som handhaves av statens arbetsmarknadskommission (SOU 1938: 54, sid. 145).

Enligt 10 § i instruktionen för överstyrelsen åligger det överstyrelsen »att genom fortlöpande planering förbereda provisoriska utvidgningar av befintliga skolor och inrättande av tillfälliga fristående utbildningskurser, att, då läget på arbetsmarknaden det påkallar, hos Kungl. Maj:t göra framställning om anvisande av medel för verkställighet av sålunda förberedda åtgärder ävensom de åtgärder i övrigt, som överstyrelsen finner anledning föreslå i ovan nämnda syfte, samt att efter beslut av Kungl. Maj:t anordna sådan provisorisk utbildningsverksamhet.»

Då verkstadsskoleutredningen föreslog, att antalet ledamöter förutom ordföranden skulle vara 4, förutsatte den samtidigt, att överstyrelsen med hänsyn till de vidgade uppgifter, som den ansågs kunna få under tider av mera omfattande arbetslöshet, i så fall skulle kunna få ett ökat antal ledamöter (SOU 1938: 54, sid. 102). Överstyrelsen blev emellertid redan från början väsentligt större, än vad verkstadsskoleutredningen hade föreslagit, och består nu förutom av överstyrelsens chef och de 3 byråcheferna i överstyrelsen av en representant för skolöverstyrelsen, en representant för arbetsmarknadskommissionen samt av 7 av Kungl. Maj:t, efter förslag av representativa arbetsgivare- och arbetarorganisationer m. fl. förordnade representanter för näringsliv och arbetsmarknad. Under förutsättning att den utvidgade utbildningsverksamheten huvudsakligen kommer att beröra yrken inom hantverk och industri samt handel och husligt arbete, synes överstyrelsen icke behöva kompletteras med ytterligare ledamöter.

Utbildningsverksamheten bland de arbetslösa kan emellertid komma att även gälla skogsbruks- och lantbruksyrken. Det finnes starka skäl, som tala för att ifrågavarande utbildningsverksamhet åtminstone i fackligt hänseende ställas under inseende av de ämbetsverk, som eljest handhava sådan utbild-

ning, nämligen domänstyrelsen, skogsstyrelsen och lantbruksstyrelsen. Det är dock av vikt, att skiljaktig praxis beträffande spörsmål, som äro likartade inom de skilda grenarna av yrkesutbildningen, t. ex. elevunderstöd, lärarlöner, redovisning av tilldelade statsunderstöd, icke utbildas och att de olika grenarna av yrkesutbildningsverksamheten bland de arbetslösa icke komma i konflikt med varandra, t. ex. beträffande elevrekrytering och lokaler.

Ur arbetsmarknads- och anslagssynpunkt synes det därför vara lämpligast, att jämväl här berörda kurser administrativt handhavas av överstyrelsen i nära samarbete med domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen och skogsstyrelsen i frågor av facklig natur.

Vid behandling inom överstyrelsen av ärenden av principiell betydelse rörande sådana kurser kan lämpligen en tjänsteman från vederbörande ämbetsverk delta. Vidare böra kurserna i fackligt hänseende stå under inspektion av vederbörande ämbetsverk.

Överstyrelsen synes alltså icke behöva undergå någon förändring beträffande de ordinarie ledamöternas antal eller med hänsyn till representationen av olika intressen inom näringslivet. Däremot kan det icke undvikas, att överstyrelsens kansli utvidgas, därest en mera omfattande yrkesutbildningsverksamhet för arbetslösa igångsättes.

II. Överstyrelsens kansli.

Överstyrelsens *kansli* är för närvarande organiserat på tre byråer, envar under ledning av en byråchef.

Första byrån handlägger ärenden rörande administration, ekonomi, avlöning, pensionering, stipendier, fel och försummelse i tjänsten, lärjunges disciplinära förhållanden, statistik och näringslivets behov av yrkesutbildad arbetskraft samt utredningar, förslag och ärenden i allmänhet, som beröra ämbetsverkets samtliga byråer, ävensom de övriga ärenden inom överstyrelsens verksamhetsområde, vilka ej tillhöra annan byrå.

Andra byrån handlägger bland annat ärenden rörande organisationen och undervisningens anordnande vid tekniska läroverk, särskilda anstalter för yrkesundervisning, centrala verkstadsskolor, kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning inom industri och hantverk samt yrkesutbildning för industri och hantverk inom näringslivet.

Tredje byrån handlägger bland annat ärenden rörande organisationen och undervisningens anordnande vid handelsgymnasier samt kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning inom handel och husligt arbete samt yrkesutbildning för handel och husligt arbete utanför de för ändamålet upprättade läroanstalterna.

Tredje byrån biträder därjämte vid handläggningen av ärenden rörande undervisningen i handelstekniska ämnen vid tekniska läroverk och driftsekonomisk arbetskontroll vid verkstadsskolor.

III. Överstyrelsens inseende över yrkesundervisningen på lärlings- och yrkesskolstadiet.

Överstyrelsen övervakar de olika yrkesundervisningsanstalterna på olika sätt. Beträffande de *kommunala skolorna för yrkesundervisning*, vilka vid sidan av verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom och centrala verkstadsskolor äro av intresse i förevarande sammanhang, må nämnas följande.

Överstyrelsen fastställer reglemente och undervisningsplaner, förordnar rektor, meddelar behörighet åt lärare, granskar statsbidragsansökningar, beviljar statsbidrag, granskar och godkänner förteckningar rörande anskaffning av den stadigvarande undervisningsmateriel, för vilken statsbidrag begäres, godkänner lokaler, kontrollerar skolornas arbetsordningar samt erhåller årsredogörelser för skolornas verksamhet ävensom räkenskapsöversikter. Därjämte låter överstyrelsen genom byråcheferna eller andra tjänstemän verkställa inspektion av skolorna.

Statsbidraget till skolorna utbetalas av länsstyrelse respektive statskontoret kvartalsvis i efterskott efter rekvisition. Skolans av överstyrelsen utsedde inspektor granskar rekvisitionerna och skall svara för att gällande bestämmelser och villkor icke överträdas. Länsstyrelsen utför granskning av rekvisitionerna och kontrollerar, att statsbidraget icke överskrides. De kommunala revisorerna granska räkenskaperna, och den beslutande myndigheten, fullmäktige eller landsting, prövar frågan om ansvarsfrihet för styrelse.

För *centrala verkstadsskolor* gälla i ovan berörda hänseenden i stort sett samma bestämmelser, ehuru där föreskrives, att styrelsens ordförande skall utses av länsstyrelsen, att en av länsstyrelsen utsedd revisor skall delta i revision av skolans förvaltning och räkenskaper och att revisionsberättelsen skall tillställas ecklesiastikdepartementet, överstyrelsen, riksräkenskapsverket och länsstyrelsen. Därjämte förefinnes viss kontroll med hänsyn till att statsbidrag utgår till verkstadsskole- och elevinternatbyggnader.

Överstyrelsens befattning med *verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom* är av ungefär samma art och omfattning som beträffande de centrala verkstadsskolorna, dock utgår icke statsbidrag till byggandet av lokaler vid de förra, varför de därmed sammanhängande gransknings- och kontrollåtgärderna bortfalla.

Kontrollapparaten vid ovannämnda skolor synes vara upplagd så, att den borde kunna fungera på ett tillfredsställande sätt. Genom sin granskning av ansökningarna om statsbidrag samt fastställandet av statsbidraget kan överstyrelsen utöva en icke ringa grad av ledning över verksamhetens utveckling. De kommunala bidragen till skolor för yrkesundervisning äro så betydande, i genomsnitt något mer än hälften av kostnaderna, att man kan förvänta, att den kommunala kontrollen blir jämförelsevis effektiv. Vederbörande länsstyrelse eller statskontoret svarar för att statsbidrag icke överskrides. Kommu-

nera få själva svara för kostnader, till vilka de beviljade statsbidragen icke räcka.

Verkstadsskoleutredningen uttalade emellertid vissa erinringar beträffande kontrollen av statsbidragens användning vid de kommunala anstalterna för yrkesundervisning och framhöll, att en något mera ingående granskning och kontroll av räkenskaperna för de kommunala och enskilda yrkesundervisningsanstalterna syntes böra i olika avseenden komma till stånd. Likaledes borde den nya överstyrelsen erhålla möjlighet dels att lämna råd och bistånd åt olika anstalters styrelser vid upphandling av maskiner och arbetsmaskiner, dels ock att kontrollera, att dessa upphandlingar äga rum på ett ur ekonomiska synpunkter tillfredsställande sätt och samtidigt utan eftersättande av de fackligt-pedagogiska synpunkterna (SOU 1938: 54, sid. 85 f).

Därest statsbidragen, såsom föreslagits vid de nu planerade arbetslöshetskurserna, skulle bliva av den storleksordning, att de helt eller till största delen täckte kostnaderna för kurserna, måste man taga under övervägande, huruvida icke andra kontrollmedel än de nu föreskrivna borde användas. Innan denna fråga upptages till diskussion, skall här lämnas en kortfattad redogörelse för hur den centrala ledningen av arbetsmarknadskommissionens beredskapskurser organiserats.

IV. Den centrala ledningen av statens arbetsmarknads- kommissions beredskapskurser.

Vid statens arbetsmarknadskommissions beredskapskurser för verkstadsindustrien och för utbildning av kvinnlig reservarbetskraft är ledningen starkt centraliserad. I arbetsmarknadskommissionen handläggas hithörande ärenden inom en fristående sektion, utbildningssektionen, som sorterar under arbetsmarknadskommissionens vice ordförande, överdirektör Ryno Lundquist. Utöver en ledning motsvarande ungefär den, som överstyrelsen utövar beträffande de kommunala skolorna för yrkesundervisning, handhar arbetsmarknadskommissionen bland annat följande förvaltningsuppgifter.

Anställning av samtliga lärare, frågor rörande lärarnas tjänsteförhållande, semester, tjänstgöringsbetyg och dylikt, registrering av in- och utskrivna elever, i vissa fall hänvisning av elever till kurser, utanordning av statsbidrag (kan ske månadsvis i förskott), granskning av kassaredovisningar varje månad, varvid originalfakturorna granskas och utbetalningar av löner till lärare m. fl. och timpenningar till eleverna kontrolleras, övervakning att beviljade statsbidrag icke överskridas, beredning av ärenden angående beställningsarbeten och prissättning, lämnande av offerter, placering av inkommande order å respektive beredskapskurser, försäljning från det centrala lagret av produkter från kurserna, utställande av fakturor, skötsel av det centrala ritningsarkivet

för skolornas produktion, förflyttning av maskiner, verktyg och dylikt från en kurs till en annan eller till och från ett centralt förråd, medverkan vid utarbetande av kompendier för undervisningen samt deras tillhandahållande för lärare, elever m. fl. Arbetsmarknadskommissionen handhar i vissa fall inköp av undervisnings- och annan materiel och tillhandahåller förekommande blanketter, dagboksformulär, rapportkort och dylikt till kurserna.

Kortfattat skulle man kunna uttrycka saken så, att arbetsmarknadskommissionen icke endast beviljar statsbidrag och meddelar de allmänna föreskrifterna för skolornas förvaltning utan handhar åtskilliga av de funktioner, som i regel tillkomma en styrelse för en kommunal skola för yrkesundervisning, ävensom utför den kontroll, som beträffande sådana skolor tillkommer inspektor, länsstyrelse och de kommunala revisorerna. Kursföreståndaren, kursstyrelsen och den för intagning av elever särskilt utsedda kursnämnden äro lokala verkställighetsorgan, vilkas åtgärder i allt väsentligt kunna kontrolleras av den centrala myndigheten.

Anordningen möjliggör en effektiv kontroll över kurserna, och den centrala ledningen har praktiskt taget fullständig kännedom om förhållandena vid kurserna vid varje tidpunkt. Antalet inkommande och utgående skrivelser i förekommande ärenden är också i förhållande till det sammanlagda elevantalet (i genomsnitt 839 under budgetåret 1942/43) tämligen stort, vilket framgår av nedanstående uppgifter.

År	Inkommande skrivelser	Utgående skrivelser
1942	4 385	5 056
1943	4 804	4 897

På sektionen är för närvarande anställd följande personal: en sektionschef, en assistent, ett tekniskt biträde (ingenjör), en amanuens, fyra kanslisters, två kanslibiträden, tre kontorsbiträden, tre skrivbiträden, sammanlagt 16 personer.

V. Utövningen av den centrala ledningen av arbetslöshetskurserna. Frågan om centralisation eller decentralisation.

I. Verkstadsskoleutredningen angående den centrala ledningen av arbetslöshetskurserna.

Verkstadsskoleutredningen har i sitt tidigare meromnämnda betänkande om centrala verkstadsskolor (SOU 1938: 26, sid. 260—265) uttalat, att de nya verkstadsskolor och fristående utbildningskurser, som i arbetslöshetstider anordnas utom ramen för den ordinarie skolorganisationen, böra bekostas helt av

statsmedel och — i likhet med dylika av arbetsmarknadskommisionen startade skolor — drivas i statlig regi. Utredningen fann det icke tillrådligt, att »staten betalar kostnaden men kommunala institutioner bedriva verksamheten så att säga på statens räkning», ett system, som hade tillämpats vid verkstads-skolorna för viss arbetslös ungdom. Vidare ansåg den, att den för utbildning av arbetslösa startade skolverksamheten »skulle stå under omedelbar ledning av den centrala ledningen för yrkesskolväsendet», i den mån utbildningsverksamheten avsåge områden, som höra under denna ledning. De sakkunniga funno icke erforderligt att närmare ingå på detaljer rörande ifrågavarande skolverksamhets anordnande men framhöllo, att så vitt möjligt borde den provisoriska kursverksamheten givetvis anordnas i överensstämmelse med motsvarande ordinarie skolorganisation.

Beträffande arbetslöshetskurserna utanför den ordinarie skolorganisationens ram förordade alltså verkstadsskoleutredningen en centraliserad ledning. Något bestämt uttalande om ledningen av arbetslöshetskurserna inom den ordinarie skolorganisationen gjordes däremot inte (jfr a. a. sid. 265). Det ligger dock nära till hands att förmoda, att verkstadsskoleutredningen avsåg, att överstyrelsen gentemot dessa sistnämnda kurser skulle hava ungefär samma ställning som till de ordinarie kurserna. Verkstadsskoleutredningen utgick också från att den nya överstyrelsen skulle organiseras så, att den skulle kunna utöva en i olika avseenden initiativtagande, ledande, rådgivande och kontrollerande verksamhet, och beträffande den sista delen av överstyrelsens verksamhet framhöll verkstadsskoleutredningen, såsom tidigare anförts, nödvändigheten av att överstyrelsen erhöle »möjlighet att på mera ingående sätt granska dispositionen av de statsbidrag, vilka utbetalas till såväl kommunala som enskilda anstalter för yrkesundervisning» (SOU 1938: 54, sid. 85).

2. Personalbehovet vid en starkt centraliserad ledning.

Efter det verkstadsskoleutredningen avgivit sitt sistnämnda betänkande, har statens arbetsmarknadskommision organiserat de förutnämnda beredskapskurserna. Förvaltningen av dessa kurser kännetecknas, såsom ovan anförts, av en stark centralisation. En viss uppfattning om denna centraliserade ledning erhålles, om uppgifterna om antalet inkommande och utgående ärenden under år 1943 angående denna utbildningsverksamhet jämföras med motsvarande uppgifter från skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning. Antalet under året inkommande ärenden av nämnda slag utgjorde 4 804 och de utgående 4 897 hos arbetsmarknadskommisionen, under det att motsvarande antal för skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning var 4 569 respektive 4 300. Då man tar i betraktande, att nämnda av arbetsmarknadskommisionen under ifrågavarande år handhavda utbildningsverksamhet var av jämförelsevis ringa omfattning, under det att yrkesskolavdelningen hade inseende över hela yrkesundervis-

ningsväsendet, giva ovanstående siffror en uppfattning om skillnaden i arbetsbelastningen hos den centrala ledningen vid å ena sidan en starkt centraliserad och å den andra sidan en mera decentraliserad organisation i administrativt hänseende.

Vissa förenklingar kunna tänkas beträffande beredskapskursernas förvaltning, men dessa komma knappast att medföra någon avsevärd minskning av den centrala förvaltningsorganisationens omfattning. Vidare synas ärendena delvis vara av det slag, att en ökning av kursernas antal nära nog måste medföra en proportionell ökning av göromålen vid handläggningen av desamma. Om man utgår från att den uppbyggda centrala organisationen för beredskapskurserna med sin till 16 personer uppgående personal fungerar tillfredsställande vid en kursverksamhet på 75—100 kurser och med ett elevantal på cirka 1 000—1 200, vilket i stort motsvarar de hittills rådande förhållandena — den 15 april 1944 var deltagareantalet i beredskapskurserna 938 — torde en lika effektiv central ledning för en flerdubblad kursverksamhet få en avsevärd omfattning, särskilt som man måste utgå från att ärendena rörande kursernas organisation i arbetslöshetstider sannolikt bliva mera olikartade och krävande än nuvarande ärenden rörande beredskapskurserna. En provisorisk utvidgning av den nybildade överstyrelsen i den utsträckning, som här skulle kunna komma i fråga, synes om möjligt böra undvikas. Avgörande härvidlag blir dock, huruvida man finner en starkt centraliserad förvaltning nödvändig.

3. Överinseendet över olika arbetslöshetskurser.

I det följande skall dels upptagas till behandling frågan om utövningen av den centrala ledningen av olika slag av arbetslöshetskurser, dels undersökas vilka möjligheter som förefinnas att i olika avseenden förenkla eller modifiera hittills tillämpad praxis beträffande förvaltningen av sådana extra kurser.

a. *De centrala arbetslöshetskurserna*, som helt bekostas av statsmedel, böra av de skäl, som verkstadsskoleutredningen angivit, drivas i statlig regi. Den centrala administrationen av dessa bör på det hela taget vara av samma beskaffenhet och hava ungefär samma utformning som motsvarande förvaltning av beredskapskurserna. Några förändringar böra dock vidtagas. Maskiner och därmed jämförlig utrustning samt inventarier böra i största möjliga utsträckning uppköpas centralt. Då så befinnes lämpligt, bör överstyrelsen dock hava möjlighet att giva tillstånd åt den lokala ledningen för en kurs att verkställa inköp av sådan utrustning. Så bör exempelvis ske, då man på orten kan anskaffa den på förmånligare villkor än på annat håll. Vidare synes en central registrering av eleverna i kurserna och deras anställningsförhållanden efter genomgången kurs icke behöva äga rum. Inom statens arbetsmarknads-kommission sker detta främst ur beredskapssynpunkt med tanke på den omskolade arbetskraftens användning vid en eventuell mobilisering. Det torde

vid arbetslöshetskurserna räckta med att elevförteckningarna föras vid kurserna. För överstyrelsens del torde det vara tillräckligt med regelbundna uppgifter om elevantalet. Anslagna medel till en kurs kunna utbetalas i förskott för en längre period än en månad. Kassarapporter från kurserna böra däremot alltjämt insändas till den centrala myndigheten för fortlöpande granskning. Tillhandahållandet av kompendier och dylikt kan ske genom överstyrelsens bokdetalj.

I övrigt synes den centrala ledningen för ifrågavarande arbetslöshetskursen böra ordnas i huvudsak så som hos statens arbetsmarknadskommission.

b. *Arbetslöshetskurserna vid centrala verkstadsskolor* böra beträffande överinseendet så långt möjligt jämsställas med de ordinarie kurserna vid dessa skolor. Dock förefaller det vara ändamålsenligt, att större maskinanskaffningar även i detta fall sker centralt. Vidare bör statsbidraget utanordnas i förskott från överstyrelsen. För arbetslöshetskurserna torde det bli nödvändigt att i viss omfattning föra särskilda räkenskaper, helt skilda från skolornas övriga. Redovisning och revision böra utföras på det sätt, som är föreskrivet beträffande den ekonomiska förvaltningen vid de ordinarie kurserna. Den av länsstyrelsen utsedde revisorn skall alltså delta i denna granskning. Uppgift om elevantalet bör insändas till överstyrelsen åtminstone en gång per månad. Redovisning av maskin- och verktygsbeståndet bör ske en gång årligen.

c. *De kommunala arbetslöshetskurserna* erbjuda förvisso den största svårigheten ur förvaltnings- och kontrollsynpunkt. De kommunala skolorna för yrkesundervisning hava hittills åtnjutit relativt stor frihet och i stor utsträckning själva avgjort, vilka kurser som böra anordnas vid skolorna. Beträffande den ekonomiska förvaltningen åtnjuta de, såsom i det föregående omtalats, ävenledes en vidsträckt självbestämmningsrätt, framför allt därför, att de kommunala bidragen till kurserna äro betydande. Då statsbidragen till de arbetslöshetskursen, som anordnas vid dessa skolor, måste bli avsevärt större än understöden till de ordinarie kurserna, följer givetvis därav, att statens kontroll över medlens användning bör bli effektivare. Statens dirigerande och kontrollerande verksamhet måste emellertid avvägas så, att det kommunala initiativet och intresset icke kväves samt att organiserandet av kurserna och deras fortsatta arbete icke hindras på grund av att den centrala ledningen överhoppas med detaljären den. Man torde kunna utgå från att de kommunala yrkesskolstyrelserna i regel också komma att bli kursstyrelser för arbetslöshetskurserna, då dessa anordnas vid yrkesskolor. Man får också räkna med att de större städerna och landskommunerna, som i allmänhet hava en väl utvecklad kommunalförvaltning och en duglig yrkesskolledning, i många fall på ett ändamålsenligt sätt och med relativt stor självständighet både vilja och kunna handhålla ledningen av arbetslöshetskurserna. Staten måste emellertid också hava en garanti för att de höga statsbidragen användas

på föreskrivet och ändamålsenligt sätt. I förhållande till situationen 1936, då de första verkstadsskolorna för arbetslös ungdom startades, står man dock bättre rustad nu, då det gäller att i förväg bedöma skolornas anslagsbehov, eftersom man inom överstyrelsen har en riklig tillgång på siffermaterial från tidigare eller pågående kurser och därjämte större erfarenhet för bedömandet av anslagsbehovet. Det förefaller vara mest ändamålsenligt att, så långt det är möjligt, giva kursledningen för de kommunala arbetslöshetskurserna samma ställning till överstyrelsen, som en kommunal yrkesskolstyrelse intager, men ordna statsbidragsfrågan så, att staten har behövlig kontroll över medlens användning. Detta kan erhållas på följande sätt.

1. Överstyrelsen verkställer större inköp av maskiner och därmed jämförlig utrustning, eller också granskar och godkänner överstyrelsen en specificerad förteckning med prisuppgifter å den undervisningsmateriel, som skall anskaffas till skolorna.

2. Räkenskaperna för arbetslöshetskurserna föras separat.

3. Varje månad insändes kontoutdrag med kopior av avlöningslistor som bilaga till överstyrelsen.

4. Kommunens andel i utgifter för arbetsmaterial, elkraftförbrukning, förbrukningsmateriel samt för administrationen göres så pass hög, 50 %, att kommunerna hava ett eget intresse att begränsa dessa utgifter.

5. Revisionsberättelse, åtföljd av räkenskapsöversikt enligt fastställt formulär jämte inventarieförteckning, skall årligen tillställas överstyrelsen.

6. Inspektörer förordnas att regelbundet besöka kurserna. De skola därvid främst giva råd och anvisningar beträffande verksamhetens rationalisering. Dessa inspektörer skola icke fungera såsom kamerala revisorer och siffergranskare utan främst se till, att verksamheten bedrivs ändamålsenligt ur yrkesutbildningssynpunkt, att organisationen är väl avpassad samt att de givna föreskrifterna och anvisningarna efterföljas.

Statsbidraget utbetalas såsom vid övriga arbetslöshetskurser eventuellt i förskott av överstyrelsen. Uppgift om elevantalet i olika kurser bör minst en gång i månaden tillställas överstyrelsen.

I övrigt skola arbetslöshetskurserna handhavas på samma sätt som de ordinarie kurserna.

Ovan skisserade organisation innebär, att överstyrelsen skall hava den direkta ledningen av de centrala arbetslöshetskurserna samt att de vid de ordinarie undervisningsanstalterna organiserade arbetslöshetskurserna i administrativt hänseende erhålla en ställning, som så mycket som möjligt motsvarar de vanliga kursernas, men att vissa modifikationer vidtagas dels för att förse dessa provisoriska kurser med behövliga medel i förskott, dels för att överstyrelsen skall hava en mera direkt kontroll över hur verksamheten bedrivs och beviljade anslag användas.

VI. Organisationen av överstyrelsens kansli med hänsyn till dess uppgift att handlägga ärenden rörande arbetslöshetskurser.

Beträffande organisationen av överstyrelsens kansli med avseende på uppgiften att handhava överinseendet över arbetslöshetskurserna kunna i huvudsak tre möjligheter förekomma.

1. De olika ärendena fördelas på de tre nuvarande byråerna, vilka erhålla behövlig förstärkning.

2. En fristående, tillfällig sektion för dessa ärenden med nödvändig fackkunnig personal för en självständig handläggning av ärendena inom sektionen bildas inom överstyrelsens kansli.

3. Ärendena sortera under en fristående sektion av mindre omfattning, och sakkunskapen på överstyrelsens ordinarie byråer utnyttjas i största möjliga utsträckning.

Den första linjen synes vid första påseendet ligga närmast till hands. Därvid skulle första byrån behöva den största förstärkningen. Om den provisoriska kursverksamheten kan väntas bli av ringa omfattning, talar åtskilligt för att man skall förfara på detta sätt. Emellertid föreligger härvid alltid den risken, att en konkurrens uppstår mellan de »ordinarie» ärendena och ärendena rörande arbetslöshetskurserna. Dessa senare ärenden torde i regel vara av brådskande art, samtidigt som de i vissa fall måste bli ganska invecklade och kräva speciell handläggning. Så voro förhållandena, då verkstads-skolorna för viss arbetslös ungdom startade 1936—1937. En del av de anmärkningar, som därvid riktades mot den centrala ledningen, torde hava haft sin grund däri, att »ordinarie» och »provisoriska» ärenden skulle handläggas inom samma rotel, som därigenom blev överbelastad. Visserligen är den nya överstyrelsens kansli större och har tillgång på speciell sakkunskap i större omfattning än skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning, men det ordinarie yrkesutbildningsväsendet befinner sig också för närvarande i ett skede av stark utveckling, som ställer personalen inför ständigt nya krävande uppgifter. Även om byråerna skulle erhålla förstärkning av personalen för att handhava ärenden rörande arbetslöshetskurserna, måste vederbörande byråchef svara för handläggningen av ifrågavarande ärenden, varigenom arbetet särskilt för cheferna på första och andra byråerna skulle bli alltför betungande. Blir den provisoriska kursverksamheten omfattande, kan en sådan organisation med uppdelning av ärendena på de ordinarie byråerna icke bli tillräcklig, utan en särskild avdelning måste inrättas, i varje fall beträffande kursverksamheten inom industri och hantverk.

Därför synes det vara nödvändigt att från början gå in för en extra sektion för sådan kursverksamhet bland de arbetslösa. Det torde dock icke vara erforderligt att bilda en slags parallellorganisation till det ordinarie kansliet, så att den extra sektionen inom sig har fackmän för de olika yrkesgrenar, som

utbildningen avser. Vad kurser inom handel och husligt arbete beträffar, synas ärendena åtminstone till en början kunna handhavas av tredje byrån. Beträffande handläggningen av de fackliga ärendena, som röra industri och hantverk, till exempel undervisningsplaner, undervisningsmateriel och frågor om lärarberörighet, bör överstyrelsens speciella sakkunskap inom vederbörande byrå kunna utnyttjas.

För den förberedande planläggningen i stort av kursverksamheten och den fortgående anpassningen av densamma efter förändringarna på arbetsmarknaden, som måste ske, bör första byrån, där dylika frågor rörande den ordinarie yrkesutbildningen handläggas, bliva inkopplad. Denna planläggning måste givetvis ske i intimt samarbete med främst arbetsmarknadskommisionen.

Med hänsyn till behovet av skyndsamt handläggning av ärenden bör det inom den särskilda sektionen finnas personal, som svarar för vissa grupper av ärenden och som vakar över, att dessa ärenden erhålla vederbörlig beredning. Samarbetet med överstyrelsens fackpersonal torde i stor utsträckning kunna ordnas så, att denna ger muntliga råd och anvisningar eller granskar inkomna förslag och därvid gör de erinringar, som erfordras. Den slutliga handläggningen bör dock ske inom den särskilda sektionen. Med hänsyn till den ökade belastningen på tredje byrån måste dock förstärkning av dess personal förutses.

För utbetalning av beviljade statsbidrag och för övriga kamerala göromål måste vidare även första byrån erhålla personalförstärkning. Det må här erinras om att verkstadsskoleutredningen hade föreslagit, att ett kameralt kontor borde inrättas inom den nya överstyrelsen, men då frågan om central utbetalning av anslag till skolor borde utredas i ett sammanhang, ansåg vederbörande statsråd, att denna del av överstyrelsens organisation borde anstå tills vidare.

Verkstadsskoleutredningen hade föreslagit, att en kamrerare (lönegrad A 24) samt en kassör och bokhållare (lönegrad A 11) skulle ingå i det kamerala kontoret. Så länge den kamerala verksamheten huvudsakligen kommer att gälla den provisoriska kursverksamheten, synes endast den senare tjänstemannen behöva anställas. Denne bör även granska kursernas månadsredovisningar och kontoutdrag, slutredovisningar och dylikt ur kameral synpunkt, lämna uppgift till taxeringsmyndigheter angående de anställda lärarnas inkomster samt uppställa vederbörliga kassarapporter till riksräkenskapsverket. Därjämte är det lämpligt, att överstyrelsens övriga kamerala göromål, som handhavas av registratorn, övertagas av den nye kassören. Dessa göromål omfatta utbetalning av löner till överstyrelsens personal, utbetalning av anslag till lärarkurser samt för närvarande utbetalningar i samband med central upphandling av maskiner m. m. för flygmekanikerutbildning. Då denna tjänst, oavsett arbetslöshetskurserna, torde komma att för framtiden behövas inom överstyrelsen, enär

denna redan nu har måst ställa särskilda biträden till registratorns förfogande, för att göromålen skola kunna medhinnas, bör tjänsten i varje fall bliva extra ordinarie och uppföras å första byrån. Tjänsteinnehavaren bör med hänsyn till arbetsuppgifterna placeras i lönegrad Eo 14. Bland annat för den kamerala granskningen av kursverksamheten erfordras därutöver viss förstärkning av första byrån.

Som inledningsvis nämndes, hade verkstadsskoleutredningen ifrågasatt, hurvida icke arbetsmarknadscommissionens yrkesutbildningsverksamhet för arbetslösa borde överföras till den nya överstyrelsen. Av den i statens arbetsmarknadscommissionens regi organiserade kursverksamheten torde för närvarande kurserna för beredskapsändamål komma i fråga. De planerade arbetslöshetskurserna torde få ungefär samma utformning och administration som de nuvarande beredskapskurserna, och överflyttningen av de sistnämnda kurserna till överstyrelsen skulle bereda möjligheter för överstyrelsens personal att sätta sig in i de problem, som äro förbundna med en dylik provisorisk kursverksamhet. Därigenom blir det förvisso lättare för överstyrelsen att bemästra de svårigheter, som kunna uppstå, om kursverksamheten efter ett vapenstillstånd skulle behöva bliva omfattande. Arbetsmarknadscommissionen och överstyrelsen hava efter samråd funnit det lämpligt, att dessa kurser snarast möjligt ställas under överstyrelsens inseende och dess centrala ledning. Denna verksamhet skulle då handhavas av den tilltänkta särskilda sektionen inom överstyrelsen.

Med hänsyn till de krav, som måste ställas på den tjänsteman som närmast under överdirektören skall leda arbetet inom sektionen, bör denne beredas tjänsteställning motsvarande extra ordinarie byrådirektör och erhålla lön motsvarande lönegrad 28, löneklass 27 i civila icke-ordinariereglementet utan pensionsavdrag. Ehuruväl denna tjänst endast bör avlönas med arvode, torde det dock ur rekryteringssynpunkt vara nödvändigt att med densamma förena vissa förmåner utöver den kontanta lönen. I likhet med vad som sker exempelvis i fråga om vissa tillfälliga tjänster inom socialstyrelsen, böra därför föreskrifterna i civila icke-ordinariereglementets 10—15 §§ och 20 § 1 mom. första stycket i tillämpliga delar gälla beträffande denne befattningshavare, varvid bör så anses, som om han tillhörde lönegrad Eo 28, löneklass 27.

Vidare behöves en särskild tjänsteman, som besitter nödvändig sakkunskap på det tekniskt industriella området. Såsom ovan nämnts omfattar den utbildningsverksamhet, som skall överflyttas från statens arbetsmarknadscommission, huvudsakligen kurser för verkstadsindustrien. Sådana kurser komma förvisso också att till väsentlig del ingå i den planerade utbildningsverksamheten för de arbetslösa, åtminstone under den första tiden.

Inom arbetsmarknadscommissionens utbildningssektion är en ingenjör anställd som teknisk assistent. Utom att biträda vid handläggningen av de vanliga tekniska uppgifterna (undervisningsplaner, anskaffning av undervisnings-

materiel och dylikt) förbereder han ärenden rörande den säljbara produktionen och granskar redovisningar i tekniskt avseende. Även inom överstyrelsens särskilda sektion för arbetslöshetskurser skulle den tekniske assistenten i samverkan med andra byrån handhava likartade uppgifter. En lämplig arbetskraft torde icke kunna erhållas för en lön understigande 10 000 kronor per år, vilket närmast motsvarar löneklass 21, löneplan Ex i civila icke-ordinariereglementet.

Med hänsyn till arbetslöshetskursernas provisoriska karaktär synes personalen inom den särskilda sektionen i flertalet fall böra beredas extra anställning.

Hur sektionen synes böra organiseras för att till en början kunna övertaga arbetsmarknadskommissionens utbildningssektions arbetsuppgifter, framgår av nedanstående översikt.

Sektionen för arbetslöshetskurser i industri och hantverk.

1 *chef* för sektionen, arvode motsvarande löneklass 27 i civila icke-ordinariereglementet utan pensionsavdrag.

1 *teknisk assistent*, extra tjänsteman med lön enligt löneklass 21 i löneplan Ex i civila icke-ordinariereglementet. Förbereder i samarbete med andra byrån frågor om undervisningsmateriel samt de frågor rörande den saluvärdiga produktionen, som skola handläggas centralt. Övervakar den centrala försäljningen av produktionen samt ansvarar för maskin- och verktygsförrådet. Utför teknisk granskning av redovisningar.

4 *amanuenser* (assistenter), 1 Eo 18, 1 Eo 15, 1 Ex 18, 1 Ex 15. Biträda vid handläggning av ärenden rörande organisationsfrågor, statsbidrag, kursledare, lärare och elever.

1 *biträde* för maskin- och verktygsförrådet, Eo 11. Handhar under den tekniske assistenten det centrala maskin- och verktygsförrådet samt transporter av materiel från förrådet till kurserna och mellan kurserna, för register över kursernas undervisningsmateriel, handhar den centrala försäljningen av produktionen samt ritningsarkivet.

2 *kanslibiträden*, Ex 7.

Erforderligt antal *kvinnliga biträden*, minst 2.

Därjämte bör beräknas medel för anlåtande av tillfälliga inspektörer och experter utom överstyrelsen samt extra personal, förslagsvis 8 000 kronor.

Inom överstyrelsens kansli erfordras förstärkning med följande personal å *första byrån*, nämligen

1 *kassör*, Eo 14, vilken förutom de göromål, som vanligen ankomma på kassör, skall utföra granskning av månadsrapporter och slutredovisningar m. m., samt

3 *kontors- och skrivbiträden*, extra tjänstemän i lönegrad 4, respektive 2.

Vid bedömandet av personalbehovet har överstyrelsen utgått från att såväl överstyrelsens tredje byrå (nu inrymd i skolöverstyrelsens lokaler Hantverkargatan 29) som den särskilda sektionen skola erhålla *kontorslokaler* i omedelbar anslutning till första och andra byrån. Om riksdagen godkänner Kungl. Maj:ts proposition nr 1944: 215, erhåller överstyrelsen för budgetåret 1944/45 en välbehövlig förstärkning av vaktmästarpersonalen. Denna förstärkning är motiverad av att det nuvarande kansliet är fördelat på tvenne lokaler i skilda stadsdelar. Under nyss angiven förutsättning torde kansliet kunna utökas med den särskilda sektionen, utan att vaktmästarpersonalen behöver undergå ökning. Kan lokalfrågan icke lösas rationellt, ökas emellertid personalbehovet, huru mycket kan fastställas först sedan kännedom vunnits om vilka lokaler som komma att stå till buds. I varje fall synes en fortsatt splittring av kansliet på två eller flera lokaler medföra behov av ytterligare en vaktmästare och ett skrivbiträde med telefonistkompetens.

I detta sammanhang må det framhållas, att de lokaler, som för närvarande disponeras av överstyrelsen och arbetsmarknadscommissionens utbildningssektion och som i båda fallen äro utnyttjade till bristningsgränsen, icke äro tillräckliga för den här ovan skisserade personalorganisationen. Överstyrelsen utgår från att byggnadsstyrelsen erhåller Kungl. Maj:ts uppdrag att tillgodose lokalbehovet på det med hänsyn till överstyrelsens arbetsuppgifter och behov av en utrymmesreserv mest ändamålsenliga sätt.

Det tidigare berörda spörsmålet om *central upphandling* av maskiner m. m. till arbetslöshetskurser och därav betingat personalbehov kommer överstyrelsen senare att upptaga i samband med frågan om eventuell central upphandling i viss omfattning av dylik undervisningsmateriel även för vissa slag av yrkesundervisningsanstalter, vilken fråga för närvarande är under övervägande inom överstyrelsen.

Det antal *inspektörer*, som erfordras för den tidigare berörda inspektionen av arbetslöshetskurserna, blir givetvis beroende av utbildningsverksamhetens omfattning. Till en början torde man för beredskapskursernas behov kunna räkna med att utöver överstyrelsens egen fackpersonal endast behöva anlita tillfälligt anställda inspektörer för vissa speciella ändamål. Då kursverksamheten blir mera omfattande, måste dock inspektörer med heltidsanställning förordnas.

Lönekostnaderna för den personal, som enligt ovanstående plan från början skulle anställas i överstyrelsens kansli, därest den yrkesutbildningsverksamhet, som nu handhaves av arbetsmarknadscommissionens utbildningssektion, överflyttas till överstyrelsen, beräknas uppgå till följande avrundade belopp, förutom kristillägg.

	Kronor	Kronor
Personal å den särskilda sektionen		
chefen	13 775	
övrig personal	43 500	57 275
Personal å första byrån		12 500
Rörligt tillägg (å 56 000 kronor)		8 400
Extra personal, därest den särskilda sektionen förlägges till andra lokaler än överstyrelsens kansli		5 500
För tillfälliga inspektörer, experter och extra personal upptages ett avrundat belopp å		8 000
		<hr/>
	Summa kronor	91 675

Ett belopp av i runt tal minst 91 000 kronor behöver anslås till avlöningar och arvoden åt icke ordinarie personal.

De beräkningar, som här framlagts rörande antalet tjänstemän m. m., avse som ovan framhållits endast *verksamheten i dess första utbyggnadsskede*. Personalbehovet vid en arbetslöshetskris låter sig självfallet icke nu med säkerhet överblicka. Med hänsyn till att överstyrelsen räknat med att den kursverksamhet för arbetslösa, som kan komma till stånd inom handel och husligt arbete, skall kunna ledas av överstyrelsens tredje byrå, måste därvid förstärkning av denna byrås personal förutses. Vidare kommer en utökad kursverksamhet utöver den, som nu beräknas skola övertagas från arbetsmarknadskommissionen, att medföra ökad belastning främst på första men i viss grad även på andra byrån, varför vid sådant förhållande även nämnda byråer måste erhålla ytterligare arbetskraft. Som ovan antytts, uppkommer då även behov av ökat antal inspektörer.

Vad beträffar *den utbildningsverksamhet i jordbruk och skogsbruk*, som betingas av arbetslöshet, torde denna åtminstone vid krisens början icke komma att få någon större omfattning, varför överstyrelsen i detta sammanhang icke anser sig böra beräkna någon ytterligare personalförstärkning för det fall, att jämväl dylik kursverksamhet skulle komma att läggas under överstyrelsen i administrativt hänseende.

Överstyrelsen återkommer här nedan (sid. 91) till kostnaderna för den centrala ledningen med utgångspunkt från vissa antaganden rörande verksamhetens omfattning.

Kapitel 5. Den lokala ledningen av arbetslöshetskurserna.

I. Den lokala ledningen vid vissa yrkesundervisningsanstalter.

För en kommunal skola för yrkesundervisning finnes en yrkesskolstyrelse, som består av skolans rektor, förordnad av överstyrelsen, och minst fyra, högst åtta ledamöter, utsedda av stadsfullmäktige eller däremot svarande kommunala myndighet. Styrelsen för central verkstadsskola, som upprättas av landsting eller av primärkommun inom landstingsområde, består av ordförande och vice ordförande, vilka förordnas av vederbörande länsstyrelse, skolans rektor, förordnad av överstyrelsen, samt ett jämnt antal av den beslutande kommunala myndigheten valda ledamöter, minst fyra och högst åtta.

Beträffande de valda ledamöterna föreskrives, att de skola hava kännedom om skolområdets näringsliv och om de yrken, som undervisningen avser, samt att bland dem skola finnas representanter för såväl arbetsgivare som arbetare. För tillsynen av varje yrkesundervisningsanstalt finnes en av överstyrelsen förordnad inspektor.

II. Styrelserna för arbetslöshets- och beredskapskurser.

Då verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom igångsattes under åren 1936 och 1937 kom den lokala ledningen att utgöras antingen av kommunala yrkesskolstyrelser eller av styrelser, utsedda av landsting. Även i övrigt kom den administrativa ledningen av dessa arbetslöshetsskolor att utformas i nära överensstämmelse med föreskrifterna för de ordinarie yrkesundervisningsanstalterna.

Vid de beredskapskurser, som arbetsmarknadskommissionen anordnat, har den lokala kursstyrelsen i regel utgjorts av yrkesskolstyrelsen för den skola, dit beredskapskursen förlagts. I några fall har vederbörande arbetslöshetskommitté fungerat som kursstyrelse. I ett fall har kursstyrelsen bestått av yrkesskolstyrelsen jämte 2 ledamöter från arbetslöshetskommittén på platsen. Då skolor för yrkesundervisning funnits å orten, har rektor för dessa i regel varit föreståndare för beredskapskurserna.

III. Den lokala ledningen vid olika slag av arbetslöshetskurser.

1. Kursstyrelsen.

a) Det är helt naturligt, att *kommunala arbetslöshetskurser*, anordnade vid kommunal skola för yrkesundervisning, läggas under ledning av yrkesskolstyrelsen. På orter, där yrkesundervisning ej är organiserad eller där det kan befinnas ändamålsenligt att ordna kurser fristående från befintlig yrkesskola, torde det vara lämpligt, att vederbörande beslutande kommunala myndighet uppdrager åt arbetslöshetskommittén att organisera och leda kursverksamheten. Under vissa förhållanden kan det dock vara förmånligt, om en kommun, då den beslutar att starta arbetslöshetskurser, väljer en särskild kursstyrelse för ifrågavarande verksamhet. Finnes yrkesskolstyrelse, torde det i allmänhet vara lämpligt, att en del av dess ledamöter, däribland yrkesundervisningsanstaltens rektor, väljes till ledamöter i en sådan särskilt utsedd kursstyrelse.

b) *Arbetslöshetskurser vid central verkstadsskola* böra stå under samma ledning som de ordinarie kurserna.

c) Frågan om kursstyrelse för de *centrala arbetslöshetskurserna*, för vilka staten betalar samtliga kostnader och vilka böra drivas under huvudsakligen statlig ledning, bereder däremot vissa svårigheter, om man vill gå fram efter i förväg uppdragna riktlinjer. Här kunna närmast följande alternativ tänkas:

1. Ingen särskild kursstyrelse tillsättes, utan ledningen utövas direkt av överstyrelsen. Med kännedom om de otaliga problem, som kunna uppstå vid arbetslöshetskurser och för vilkas lösning en lokal kursstyrelse synes vara bäst ägnad, torde denna möjlighet böra lämnas ur räkningen.

2. En kommun åtager sig att svara för ledningen av centrala arbetslöshetskurser. Styrelsen kan då bestå av yrkesskolstyrelse, arbetslöshetskommitté eller en särskilt vald styrelse. Liknande bleve förhållandet, därest landsting inträdde som huvudman för kurserna.

3. Flera kommuner åtaga sig att gemensamt svara för arbetslöshetskurserna. Här skulle man kunna tänka sig ett kommunalförbund, men då denna form för samverkan är mycket invecklad och hittills kommit till användning i mindre omfattning och endast för något visst stadigvarande ändamål, synes denna väg icke vara framkomlig beträffande arbetslöshetskurserna.

4. Överstyrelsen uppdrager åt styrelsen för viss anstalt att fungera som kursstyrelse. Denna form skulle kunna komma till användning vid arbetslöshetskurser, anordnade vid t. ex. lantbruksundervisningsanstalter, skogsskolor och skogsvårdsgårdar.

5. Överstyrelsen utser en lokal styrelse i varje särskilt fall. Detta skulle innebära, att de centrala arbetslöshetskurserna skulle helt frikopplas från kom-

munalt inflytande beträffande styrelsens sammansättning. Eventuellt finge förslag å kandidater inhämtas från intresserade parter, t. ex. de kommunala myndigheterna i kursorten, landstingens förvaltningsutskott, arbetsgivare- och arbetarorganisationer, länsarbetsnämnder o. s. v. En mellanform till sistberörda form av styrelse och den helt kommunala kursstyrelsen skulle erhållas, därest överstyrelsen utsåge exempelvis halva antalet ledamöter och den kommun, eventuellt det landsting, inom vars område kurserna anordnades, utsåge den andra hälften.

För att kurserna skola få nödvändig lokal förankring, vilket behövs bland annat med tanke på olika spörsmål, som icke lämpligen kunna handläggas av den centrala myndigheten, synes det vara lämpligt, att den kommun, där kurserna äro ordnade, i varje fall beredes ett visst inflytande genom representation i kursstyrelsen. Vid en kursverksamhet, som beräknas få en större omfattning, än vad som kan anses normalt för en verkstadsskola, är det nödvändigt att få en styrelse, som representerar ett större område än en primärkommun. Tanken ligger då nära till hands, att landstingen i sådana fall skola utse kursstyrelser. Landstingen sammanträda emellertid i regel endast en gång per år, varför vederbörande förvaltningsutskott hellre bör anförtros uppdraget att utse styrelse eller avgiva förslag å ledamöter.

Ordnas centrala arbetslöshetskurser vid lantbruksundervisningsanstalt eller annan skola, är det önskvärt, att skolans styrelse även blir kursstyrelse för ifrågavarande provisoriska kurser.

Med tanke på de skiftande förhållanden, under vilka dessa provisoriska kurser måste ordnas, torde det dock icke vara lämpligt att från början fastslå vissa normer för kursstyrelsernas tillkomst och sammansättning. Det förefaller vara lämpligt att överlåta till överstyrelsen att i varje särskilt fall pröva och avgöra, om och i så fall hur en kursstyrelse för de centrala arbetslöshetskurserna bör organiseras.

2. Kursstyrelsens arbetsuppgifter.

På kursstyrelsen bör ankomma

att till överstyrelsen avgiva ansökan om understöd till inrättande och upprätthållande av arbetslöshetskurs,

att vidtaga erforderliga åtgärder för att få till stånd nedan angivna kursnämnd,

att ansvara för kursernas ekonomiska förvaltning,

att inom ramen av för olika ändamål tillgängliga medel och i enlighet med av överstyrelsen meddelade bestämmelser, i vad angår dispositionen av genom överstyrelsen anvisade medel, besluta angående kursernas administration, anskaffning av material och den undervisningsmateriel m. m., som icke tillhandahålles genom överstyrelsen,

att avgiva förslag till förordnande av föreståndare och timlärare,
 att anställa vikarier vid tillfälligt förfall eller viss kortare ledighet för föreståndare och lärare,

att besluta angående åtagande av beställningsarbeten, i den mån dylika angelägenheter icke av styrelsen överlåtits åt kursföreståndaren,

att fastställa arbetsordning,

att till överstyrelsen göra de framställningar och yttranden, som påkallas, samt

att i övrigt övervaka och befrämja kursverksamheten.

Därest överstyrelsen beträffande central arbetslöshetskurs finner, att ovanstående arbetsuppgifter böra modifieras, bör det få ankomma på överstyrelsen att i sådant fall angiva kursstyrelsens arbetsuppgifter.

3. Kursföreståndare och inspektion.

Kursföreståndare bör i likhet med skolornas rektorer utses av överstyrelsen efter förslag av den lokala styrelsen. Han bör i allmänhet hava de befogenheter och skyldigheter, som tillkomma rektor vid en central verkstadsskola. Däremot torde det icke vara nödvändigt att utse lokala inspektorer för arbetslöshetskurserna, då statsbidragen skola utbetalas direkt från överstyrelsen och inspektionen av undervisningen bör handhavas av särskild inspektör och eventuellt av tillfälliga fackinspektörer.

4. Kursnämnd för intagning av elever i arbetslöshetskurser.

Även om arbetslöshetskurserna komma, så långt det är möjligt, att förläggas vid eller i anslutning till redan befintliga kommunala anstalter för yrkesutbildning, är därmed icke givet, att de alltid helt eller ens huvudsakligen skola avses för arbetslösa från den egna kommunen. Det torde böra ankomma på överstyrelsen att i samråd med arbetsmarknadskommissionen bestämma, från vilka kommuner de olika kurserna skola rekryteras. Då fråga är om hänvisning av arbetslösa till kurs utom vederbörandes bostadskommun, bör maximiantalet av sådana hänvisade bestämmas av arbetsmarknadskommissionen. Utväljandet av de arbetslösa, som anses böra ifrågakomma till intagning vid kurs, bör i första hand ske genom vederbörande arbetslöshetskommitté. Beslut om antagande av elever vid kurs bör ankomma på ett lokalt, till kurserna knutet organ.

Ett sådant organ, kallat kursnämnd, har vid arbetsmarknadskommissionens beredskapskurser för verkstadsindustrien haft att besluta bland annat om intagning av elever. I dylik kursnämnd ingå två representanter för yrkes-

skolstyrelsen eller, då kurserna ordnats av arbetslöshetskommitté, två representanter för denna, vidare en representant för arbetsgivarna och en för arbetarna inom verkstadsindustrien samt en representant för arbetsförmedlingen. Där kurserna ordnats vid yrkesskola och arbetslöshetskommitté funnits i kommunen, har denna ägt att utse en representant. Arbetsgivar- och arbetarrepresentanterna hava utsetts, den förre av Sveriges verkstadsförening och den senare i Stockholm av Svenska metallindustriarbetareförbundet och å andra orter av nämnda förbunds lokalavdelning. Erfarenheterna från kursnämndernas verksamhet hava på det hela taget varit goda.

Då man beträffande den kursverksamhet, varom här är fråga, icke kan utgå från att den blott skall avse utbildning för verkstadsindustrien utan kan komma att avse även andra yrkesområden, måste man antingen hava skilda kursnämnder för varje yrkesområde eller en kursnämnd så sammansatt, att den representerar de olika yrkesområdena. I det senare fallet skulle kursnämnden kunna bliva av avsevärd storlek, om kurser av flera olika slag anordnas vid samma skola och varje yrkesområde skall hava sina representanter. Man kan tveka om vilkendera vägen som bör väljas. Det synes emellertid vara av så stort värde, att arbetsmarknadsparterna i respektive fack äro representerade i dylika kursnämnder, att man bör tillse, att så blir fallet. Om blott en gemensam kursnämnd utses vid en skola med kurser inom flera yrkesområden, torde denna kunna arbeta på sektioner, och representant kallas endast, då frågor inom hans yrkesområde handläggas. Ordföranden skulle i så fall vara en icke-partrepresentant.

Arbetsförmedlingen bör även vara representerad i kursnämnd för här avsedda kurser genom en av länsarbetsnämnden utsedd representant. Det synes däremot vara mera tveksamt, huruvida arbetslöshetskommittén å den ort, där kursen eller kurserna ordnats, alltid skall vara representerad. Så bör vara fallet, då kurserna beräknas bliva rekryterade av arbetslösa huvudsakligen från kommunen i fråga. En intresserepresentation, där flera kommuners arbetslöshetsorgan äro företrädade, synes däremot icke vara möjlig att ordna. Det kan därför ifrågasättas, huruvida icke i dylika fall i kursnämnden i stället borde ingå en av länsarbetsnämnden utsedd person med god kännedom om arbetslöshetsfrågor.

Vissa uppgifter utöver utväljandet av eleverna torde, liksom fallet är i fråga om kursnämnder vid beredskapskurserna, böra åläggas här ifrågasatta kursnämnder, bland annat att från tid till annan göra sig underkunniga om hur intagna elever tillgodogöra sig utbildningen. Då skäl därvid finnes att skilja elev från undervisningen eller att föreslå hans överförande till kurs inom annat yrke, torde beslut härom böra fattas av nämnden.

Förslagsvis bör följande gälla *angående kursnämndens sammansättning och väsentliga uppgifter*.

På varje kursort skall finnas en kursnämnd. Denna skall bestå av två re-

representanter, utsedda av kursstyrelsen, en representant för arbetslöshetskommittén på orten, såvida denna icke är kursstyrelse eller såvida icke överstyrelsen finner, att länsarbetsnämnden bör utse egen representant med sakkunskap i arbetslöshetsfrågor, vidare en representant för arbetsförmedlingen samt representanter för arbetsgivare och arbetare. Förekomma vid anstalten kurser för utbildning inom endast en näringsgren, utgöres kursnämnden sålunda av sex ledamöter eller, därest kursstyrelsen utgöres av arbetslöshetskommittén, av fem ledamöter. Äro kurserna vid anstalten av olikartad yrkesinriktning, skola om möjligt i kursnämnden insättas representanter för både arbetsgivare och arbetare inom alla de näringsgrenar, kursverksamheten berör. Om så finnes lämpligt, kan kursnämnden arbeta i avdelningar, varvid olika arbetsgivar- och arbetarrepresentanter inkallas, beroende på yrkesinriktningen hos den kurs, varom fråga är.

Representanter för arbetsgivare utses av nedanstående organisationer eller deras lokalavdelningar, där sådana finnas.

För industrikurser samt för handelskurser för kontorspersonal Svenska arbetsgivareföreningen,
 för hantverkskurser Sveriges hantverks- och småindustriorganisation,
 för detaljhandelskurser Sveriges köpmannaförbund,
 för jordbrukskurser Svenska lantarbetsgivareföreningen,
 för skogsbrukskurser Sveriges skogsägareförbund, respektive Sveriges skogsägareföreningars riksförbund.

Representanter för arbetare utses av nedanstående organisationer eller deras lokalavdelningar, där sådana finnas.

För industri-, hantverks-, jordbruks- och skogsbrukskurser vederbörande fackförbund inom landsorganisationen i Sverige (LO),
 för kurser för handel Svenska handelsarbetareförbundet och De anställdas centralorganisation (Daco).

Vid kurser för husligt arbete utses två yrkesrepresentanter i kursnämnden av kursstyrelsen efter förslag av representativa kvinnoorganisationer å orten.

Kursnämnd utser inom sig ordförande. På kallelse av ordföranden sammanträder nämnden, då intagning av elever skall äga rum eller då ordföranden eljest finner anledning därtill.

På kursnämnd ankommer

- att* besluta om intagning och utskrivning av elever,
- att* genom vederbörande föreståndare och lärare och eljest på sätt nämnden finner lämpligt taga kännedom om intagna elevers förmåga och vilja att tillgodogöra sig utbildningen inom respektive yrkesområde,
- att* besluta om elevs uteslutande från kurs eller föreslå hans överförande till kurs inom annat yrke, då nämnden finner sådana åtgärder påkallade, samt
- att* handlägga ärenden i övrigt, som av kursstyrelsen överlämnas till nämnden för yttrande eller annan åtgärd.

Kapitel 6. Anslagsberäkningar för arbetslöshetskurserna.

1. Förutsättningar för beräkning av kostnaderna för kursverksamheten i dess begynnelsekedje.

Vid beräkning av anslagsbehovet för yrkesutbildning av arbetslösa anser sig överstyrelsen i första hand böra utgå från det antal elevplatser, som enligt den företagna inventeringen kan disponeras vid olika yrkesutbildande skolor. Antalet *disponibla elevplatser* uppgår i runt tal till 8 700 (jfr sid. 12), varav cirka 1 000 finnas i de ordinarie kurserna. För dessa cirka 1 000 elever beräknar överstyrelsen alltså inga särskilda kostnader ur anslagssynpunkt. Vad beträffar de övriga cirka 7 700 elevplatserna, som beräknas kunna erhållas genom anordnande av provisoriska kurser i disponibla utrymmen, genom skiftesundervisning eller genom anordnande av kortare kurser i undervisningslokaler, då den ordinarie undervisningen är inställd, är det klart, att förhållandena kunna utveckla sig på så sätt, att en del av ifrågakvarande elevplatser över huvud taget icke kan utnyttjas. Dessa elevplatser äro bundna dels lokalt och dels beträffande yrket. Det kan därför inträffa, att elevplatser på en del håll, som äro avsedda för viss yrkesutbildning, komma att stå vakanta.

Överstyrelsen, som icke för närvarande kan bedöma omfattningen av den väntade arbetslösheten och icke heller behovet av yrkesutbildning eller arten av denna, anser sig dock — för att över huvud taget kunna göra några kostnadsberäkningar — böra utgå från det ovannämnda inventeringsresultatet beträffande antalet disponibla elevplatser såsom en allmän förutsättning. Den fortsatta inventeringen beträffande möjligheterna till en utvidgad yrkesutbildning, som för närvarande pågår inom överstyrelsen, torde ytterligare öka antalet disponibla elevplatser, varför överstyrelsen vågar räkna med ovannämnda antal som ett minimiantal.

2. Engångskostnader för inrättandet av arbetslöshetskurser i disponibla lokaler vid yrkesundervisningsanstalter.

Enligt den verkställda inventeringen kunna cirka 2 100 elever mottagas vid nyinrättade provisoriska avdelningar i disponibla lokaler vid yrkesundervisningsanstalter och dylika skolor för utbildning i industri, hantverk och husligt arbete. Engångskostnaden för stadigvarande undervisningsmateriel har i kapitel 3 uppskattats till i genomsnitt 1 600 kronor per elevplats i kurser för

industri och hantverk. Då företrädesvis sådana kurser här beräknas ifrågakomma, utgår överstyrelsen från nämnda genomsnittskostnad. För 2 100 elevplatser skulle då erfordras 3 360 000 kronor. För cirka 660 elevplatser i nyinrättade handelsavdelningar har överstyrelsen uppskattat kostnaden för den undervisningsmateriel, som torde behöva anskaffas, till i runt tal 80 000 kronor. Sammanlagt bör ett belopp av 3 440 000 kronor eller avrundat till 3 500 000 kronor beräknas som engångskostnad för anskaffning av stadigvarande undervisningsmateriel till här ifrågavarande utbildningsverksamhet.

3. Driftskostnader för arbetslöshetskurser i disponibla lokaler vid yrkesundervisningsanstalter.

I arbetslöshetskurser, som avses skola arbeta i skift med redan befintliga avdelningar vid yrkesundervisningsanstalter, kunna cirka 2 900 elever mottagas, och i arbetslöshetskurser, som inrättas i disponibla utrymmen vid samma skolor, kunna, såsom anförts i samband med beräkningen av engångskostnaderna här ovan, cirka 2 760 arbetslösa beredas plats. Hela antalet arbetslösa, som kunna mottagas vid här ifrågavarande kurser, uppgår sålunda till sammanlagt 5 660. Elevplatserna fördela sig på kurser för följande yrkesgrenar.

Industri och hantverk	cirka	4 100
Handel	»	760
Husligt arbete (hushållsgöromål)	»	300
Sömnad	»	500
		Summa cirka 5 660

Enligt vad som anförts i kapitel 3, har överstyrelsen uppskattat kostnaderna för undervisningen för elevplats och år till följande belopp:

vid verkstadsskolekurs	cirka	750	kronor
» handelskurs	»	500	»
» hushållskurs	»	725	»
» sömnadskurs	»	450	»

i vilka belopp icke inräknats kostnader för lokaler, värme, lyse, städning och dylikt.

Då dessa elevplatser till övervägande del äro förlagda till kommunala skolor för yrkesundervisning, centrala verkstadsskolor och verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom, utgår överstyrelsen i förevarande sammanhang från att kurserna i regel icke behöva organiseras såsom centrala arbetslöshetskurser (jfr sid. 59 f.), varför vederbörande kommun eller landsting beräknas svara

för sistnämnda kostnader. Den sammanlagda kostnaden för ifrågavarande arbetslöshetskurser enligt ovanstående beräkningsgrunder uppgår till 3 897 500 kronor. Med hänsyn till de av överstyrelsen föreslagna statsbidragsgrunderna bör emellertid nämnda belopp minskas med cirka 10 % (jfr sid. 60 f.) beträffande den del, som kommer att belöpa på de kommunala arbetslöshetskurserna, enär beträffande dessa vederbörande huvudman skall betala hälften av kostnaderna för administration och arbetsmaterial m. m. (jfr sid. 62). Driftskostnaderna torde därför kunna beräknas till i runt tal 3 600 000 kronor.

4. Driftskostnader för arbetslöshetskurser vid övriga yrkesutbildande anstalter.

a. Lantbruksundervisningsanstalter.

Vid lantbruksundervisningsanstalter kunna i regel endast kortare kurser igångsättas under tid, då de ordinarie kurserna icke pågå. Arbetslöshetskurserna kunna beräknas pågå i genomsnitt 3 månader. I samråd med lantbruksstyrelsens undervisningsbyrå har överstyrelsen uppskattat kostnaderna för undervisningen vid de extra kurserna till 85 kronor för manlig elev och 80 för kvinnlig elev och månad. Då dessa kurser sannolikt måste drivas som centrala arbetslöshetskurser, bör jämväl ett belopp beräknas för lokalkostnader m. m. Överstyrelsen uppskattar denna merkostnad till 15 kronor per elev och månad. Då antalet elever vid dessa extra kurser beräknats till 822 manliga och 198 kvinnliga elever, skulle statens kostnader, därest kurserna anordnas som centrala arbetslöshetskurser, uppgå till i runt tal 300 000 kronor.

b. Skogsbrukskurser.

Skogsstyrelsen har i en till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet den 18 januari 1944 ingiven promemoria beräknat, att 30 mindre kurser om 80 dagar kunna anordnas vid skogsvårdsgårdar för sammanlagt cirka 750 arbetslösa. Enligt en av överstyrelsen i samråd med domänstyrelsen företagen inventering kunna visserligen ytterligare kurser anordnas, men då dessa kurser i regel kräva särskilda anordningar, såsom byggandet av baracker, och dessutom endast kunna pågå en kortare tid, anser sig överstyrelsen för närvarande endast böra räkna med den av skogsstyrelsen föreslagna kursverksamheten. Skogsstyrelsen har beräknat kostnaden för undervisningen vid ovan nämnda extra kursverksamhet till 180 000 kronor, varav 160 000 kronor skulle behöva uppföras å beredskapsstat.

c. Kurser vid hemgårdar och dylika anstalter.

Vid hemgårdarna kunna mottagas 100 manliga och 125 kvinnliga elever. De förra kunna få huvudsakligen utbildning i hemslöjd, snickeri eller annat

hantverk, de senare främst i sömnad, vävning och dylikt. Kurser vid ifrågasatt anstalter torde böra komma i fråga endast i andra hand. Det oaktat finner sig överstyrelsen böra beräkna ett belopp för anordnande av sådana och liknande kurser, varvid överstyrelsen uppskattar kostnaden för manlig elev till 750 kronor och för kvinnlig elev till 450 kronor per år. Ett belopp på i runt tal 130 000 kronor torde böra beräknas för denna kursverksamhet.

—————

*Sammanställning av driftskostnaderna för ovanstående
planerade kursverksamhet.*

Arbetslöshetskurser vid			
1. yrkesundervisningsanstalter		3 600 000	kronor
2. övriga yrkesutbildande anstalter:			
lantbrukskurser	300 000	300 000	kronor
skogsbrukskurser	160 000	160 000	»
kurser vid hemgårdar och dylika anstalter	130 000	130 000	»
		590 000	»
		Summa 4 190 000	kronor
Beloppet torde böra avrundas till		4 200 000	kronor

5. Elevunderstöd.

I kapitel 2 (jfr sid. 43—44) har föreslagits, att understöden till de arbetslösa, som tillhöra utbildningskurser av här ifrågasatt slag, skola utgå såsom stipendier jämte vissa kommunala understöd i nybörjarkurser och som kontantunderstöd (eventuellt inackorderingsbidrag) samt timpenning i fortbildnings- och omskolningskurser. Stipendier och timpenningar hava föreslagits att utgå helt av statsmedel och att utbetalas genom överstyrelsen.

Statsbidrag till kontantunderstöd och övriga här ifrågasatta kommunala understöd torde icke böra utanordnas genom överstyrelsen, varför kostnaderna härför i det följande icke medräknas.

För närvarande är det omöjligt att bedöma, hur stor del av de arbetslösa i kurserna, som bör beräknas erhålla stipendier, eller hur stor del, som förutom arbetslöshetshjälp bör komma i åtnjutande av timpenningar. Vid beräkning av kostnaden för understöd till elever i ovan omnämnda kurser har överstyrelsen utgått från det antagandet, att som regel hälften av de arbetslösa eleverna skall tillhöra nybörjarkurser och hälften fortbildnings- och omskolningskurser. Vidare har överstyrelsen vid nedanstående beräkning utgått från en genomsnittstimpenning av 32 öre, vilken föreslagits utgå till elever i åldern 20—24 år å E-G-ort (jfr sid. 24). Per månad blir denna timpenning 64 kronor (lägsta beloppet är 40 kronor och högsta 90 kronor per månad). Kostnadsberäkningen

framgår av nedanstående sammanställning. I sammanställningen har medräknats endast elever i de extra kurserna, alltså ej sådana, som kunna intagas i de ordinarie avdelningarna.

Stipendier och timpenningar åt elever vid arbetslöshetskurer.

K u r s e r	Antal elever	Kurstid i månader	Kronor per månad	Anslag till	
				stipendier kronor	timpenningar kronor
Kurser för industri, hantverk, handel och husligt arbete . . .	2 830	11	60	1 867 800	—
	2 830	11	64	—	1 992 320
Lantbrukskurser	510	3	60	91 800	—
	510	3	64	—	97 920
Skogsbrukskurser	750	3	64	—	144 000
Kurser vid hemgårdar och dylika anstalter	225	9	64	—	129 600
Summa kronor				1 959 600	2 363 840

Kostnaderna för stipendier torde alltså böra beräknas till i runt tal 2 000 000 kronor och för timpenningar till 2 400 000 kronor.

6. Elevinternat.

Vid flera av de kurser, som ingå i ovan berörda kursverksamhet, finnas svårigheter att ordna inackordering av eleverna. I vissa fall torde exempelvis baracker kunna disponeras för detta ändamål. Överstyrelsen är icke nu beredd att beräkna kostnaderna härför men ifrågasätter, om det icke vore lämpligt, att för ordnande av elevinternat upptages ett belopp på förslagsvis 1 000 000 kronor.

7. Kostnader för ytterligare utvidgad kursverksamhet.

Det torde vara tydligt, att de elevplatser, som enligt ovanstående kunna disponeras, icke bliva tillräckliga, om arbetslösheten blir omfattande. Såsom ovan framhållits, är det omöjligt att för närvarande beräkna ens den ungefärliga storleksordningen av den behövliga utbildningsverksamheten för arbetslösa. Överstyrelsen får därför begränsa sig till att hänvisa till den gjorda utredningen beträffande kostnader per elevplats och år vid olika kurser. I runt tal torde 950 kronor kunna angivas såsom genomsnittskostnad för undervisningen av verkstadsskoleelev, varav cirka 750 kronor beräknas för själva undervisningen och cirka 200 kronor för lokalkostnader. Ett belopp av 950 kronor bör alltså läggas till grund för beräkning av statens kostnad, då det gäller centrala arbetslöshetskurer, vid vilka staten betalar hela kostnaden, och

beloppet 750 kronor bör beräknas vid övriga kurser. Vid nybörjarkurser bör stipendiebeloppet beräknas till 660 kronor per elev och år, och vid fortbildnings- och omskolningskurser bör utgiften för timpenningar åt en elev beräknas till i genomsnitt cirka 700 kronor per år. Skola verkstadsskoleavdelningar förses med ny undervisningsmateriel, kommer därtill en engångskostnad av i genomsnitt 1 600 kronor per elev, varjämte cirka 220 kronor per elev bör beräknas för den nödvändiga inventarieuppsättningen till undervisningslokaler.

Utgående från ovan angivna approximativa kostnadsbelopp kan man beräkna, att en utökad kursverksamhet av sådan omfattning, att 5 000 arbetslösa, utöver förut angivna 8 700, samtidigt kunna beredas yrkesutbildning, kommer att draga en ytterligare kostnad av i runt tal 11 000 000 kronor, varav 4 800 000 kronor till driftskostnader för kursverksamheten, 3 400 000 kronor till stipendier och timpenningar, 1 800 000 kronor till anskaffning av stadigvarande undervisningsmateriel och inventarier för undervisningslokaler samt förslagsvis 1 000 000 kronor till kostnader för ordnande av elevinternat. Därvid har beräknats, att cirka 4 000 arbetslösa skulle kunna mottagas i kurser, för vilka nyanskaffning av maskiner m. m. ej skulle behöva ifrågakomma i större omfattning.

8. Lärarkurser.

Behovet av lärare blir givetvis beroende på kursverksamhetens omfattning. För en utbildningsverksamhet, omfattande 10 000 elever, erfordras cirka 600 lärare. Som lärare torde man få anställa mera kvalificerade arbetsledare, såsom ingenjörer och verkmästare, vilka blivit lediga i samband med krisen. En stor del av dessa personer torde sakna pedagogisk erfarenhet. Överstyrelsen utgår vid sina kostnadsberäkningar från att hälften eller cirka 300 lärare böra erhålla en kortare pedagogisk utbildning. Denna utbildning bör anordnas på huvudsakligen samma sätt som vid överstyrelsens pedagogiska kurser för utbildning av yrkeslärare. Kurstiden torde emellertid kunna minskas till en månad. Kursernas antal beräknas bliva 10 med vardera 30 deltagare. Till deltagarna bör utgå vanligt dagtraktamente om 5 kronor, ersättning för mistad arbetsförtjänst med högst 12 kronor per arbetsdag samt reseersättning. Kostnaderna för nämnda utbildning framgå av nedanstående sammanställning.

<i>Undervisningen.</i>	<i>Kostnader för lärarkurser.</i>	Per kurs kronor
Ersättning åt kursledare, vaktmästare, administration		1 000
Föreläsararvoden		1 100
Arvoden till handledare vid auskultationer		3 400

<i>Understöd m. m.</i>	Per kurs kronor
Dagtraktamenten	4 500
Resor	2 000
Förlorad arbetsförtjänst	9 000
	Summa kronor 21 000

För 10 kurser à en månad bör alltså beräknas i runt tal 200 000 kronor

9. Överflyttning av arbetsmarknadskommissionens yrkes- utbildningsverksamhet till överstyrelsen för yrkesutbildning.

I förevarande promemoria har överstyrelsen i samråd med statens arbetsmarknadskommission föreslagit (sid. 75), att den yrkesutbildningsverksamhet, som bedrivs under ledning av arbetsmarknadskommissionen, snarast möjligt överflyttas till överstyrelsen. Anslagsbehovet för nämnda kursverksamhet (beredskapskurser) under budgetåret 1944/45 har av arbetsmarknadskommissionen beräknats till 2 500 000 kronor.

I samband därmed bör den föreslagna fristående sektionen organiseras inom överstyrelsen, varjämte överstyrelsens första byrå bör erhålla föreslagen förstärkning. Personalkostnaderna i samband därmed hava beräknats till i runt tal 91 000 kronor. Därjämte uppskattas de därmed förbundna omkostnaderna till cirka 19 000 kronor. Sammanlagt bör alltså för nämnda sektion beräknas ett belopp av 110 000 kronor för budgetåret 1944/45.

10. Förstärkning av den centrala ledningen.

Därest en kursverksamhet av ungefärligen den omfattning, som överstyrelsen utgått ifrån vid ovanstående kostnadsberäkningar, skulle bli erforderlig, torde för härav föranledd förstärkning av den centrala ledningen böra beräknas ett belopp på förslagsvis 300 000 kronor.

11. Sammanställning av beräknade kostnader.

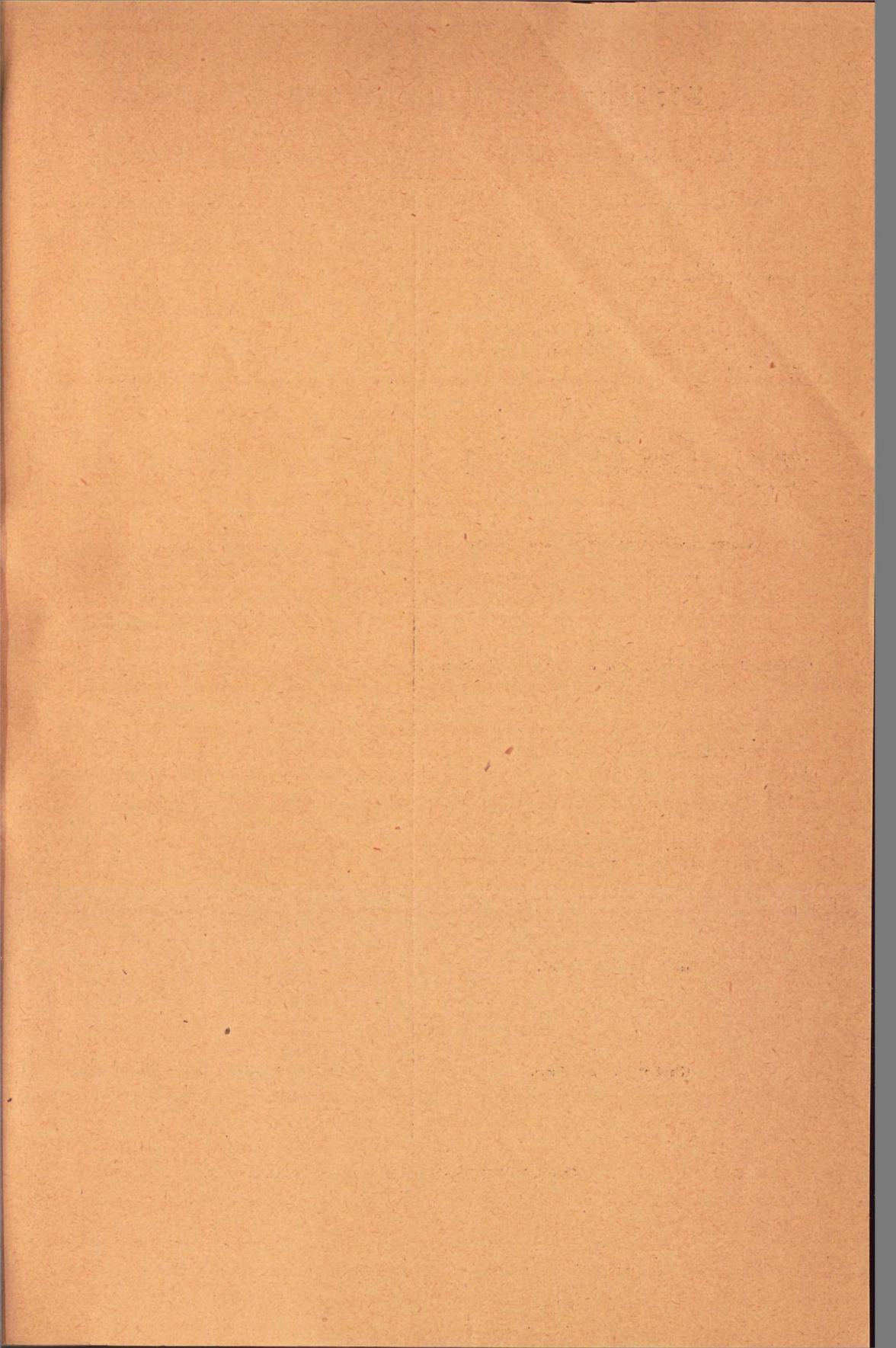
	Kronor
a. Yrkesutbildning vid beredskapskurser, överflyttade från arbetsmarknadskommissionen den 1 juli 1944	2 500 000
b. Central ledning av beredskapskurserna	
Avlöningar	91 000
Omkostnader	19 000
	110 000

c. Kurser i disponibla lokaler vid yrkesundervisningsanstalter
(8 700 elevplatser).

Engångskostnader för undervisningen	3 500 000	
Engångskostnader för elevinternat	1 000 000	
Årliga kostnader för undervisningen	4 200 000	
Elevunderstöd	4 400 000	
Utbildning av lärare	200 000	13 300 000

d. Ytterligare utvidgad kursverksamhet (5 000 elevplatser) 11 000 000

e. Förstärkning av den centrala ledningen med hänsyn till under
c och d omnämnd kursverksamhet 300 000

Statens offentliga utredningar 1944

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Processlagberedningens förslag till lag om införande av nya rättegångsbalken m. m. 1. Lagtext. [9] 2. Motiv m. m. [10] Betänkande med förslag rörande revision av lagstiftningen om kvinnas behörighet att innehåva statstjänst och annat allmänt uppdrag. [24]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Betänkande med förslag ang. revision av riksdagens arbetsformer. [8]

Kommunalförvaltning.

Promemoria med förslag till lag med bestämmelser om allmänna behörighetsvillkor för vissa kommunala uppdrag m. m. [4]

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Betänkande ang. nykterhetstillståndet under krigsåren. [3]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Utredningar ang. ekonomisk efterkrigsplanering. 1. [7] 2. [12] 3. [13] 4. [14] 5. [25] Statsmakterna och folkbushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 4. Tiden juli 1942—juni 1943. [11] Socialvårdskommitténs betänkande. 7. Utredningar och förslag ang. lag om allmän sjukförsäkring. [15] 8. Kostnadsberäkningar ang. lag om allmän sjukförsäkring. [16]

Hälsa- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Jordbruksbefolkningens levnadskostnader. [1] Betänkande med förslag till byordningar och instruktioner för ordningsmännen i lappbyarna. [6]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande med förslag till vägtrafikstadga m. m. [18]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande med förslag till Åtgärder för främjandet av litteraturtjänsten inom de tekniska fackområdena. [17] Om inrättande av ett samhällsvetenskapligt forskningsråd. [19] 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 1. Skolan i samhällets tjänst. [20] 2. Sambandet mellan folkskola och högre skola. [21] 3. Utredning och förslag ang. vidgade möjligheter till högre undervisning för landsbygdens ungdom. [22] Bilaga 3. Förhandlingarna vid sammanträde den 15—den 17 juni 1943 med 1940 års skolutrednings rådgivande nämnd. [23]

Försvarsväsen.

Betänkande med förslag ang. långtjänstunderbefäl m. m. [2] Betänkande med förslag till civilförsvars lag m. m. [5]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.